
Varbela Tantram

वर्बेलतन्त्रम्

Document Information

Text title : Varbela Tantram

File name : vArbelatantram.itx

Category : devii, devI, tantra

Location : doc_devii

Transliterated by : Satya Ghosh

Proofread by : Satya Ghosh

Latest update : August 30, 2026

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 2, 2026

sanskritdocuments.org

Varbela Tantram

વાર્બેલતન્ત્રમ્

પ્રથમ: પટલ:

(વાર્બેલતન્ત્રે સૃષ્ટિખણ્ડઃ)

શાન્તે ગિરિવને રમ્યે નિઃશબ્દે નિર્ઝરાન્તરે ।

ઉપવિષ્ઠૌ તુ તૌ શિષ્યૌ તત્ત્વચર્યા પ્રચક્તુઃ ॥ ૧ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।

કસ્મિન્નિદં પ્રતિષ્ઠાતિ કસ્માદેતત્પ્રવર્તતે ॥ ૨ ॥

કુતઃ સર્ગઃ સમુત્પન્નઃ કુતો લોકાઃ પ્રવર્તિતાઃ ।

કસ્મિન્નન્તે વિલીયન્તે કિં તદેકં સનાતનમ્ ॥ ૩ ॥

દૃશ્યતે ચદિદં વિશ્વ ચરાચરવિભેદિતમ્ ।

કસ્યૈતદ્વિભવં વિદ્યાત્કસ્યૈતદિહ શાસનમ્ ॥ ૪ ॥

યઃ પ્રકાશયતે સર્વં સ્વયં નૈવ પ્રકાશ્યતે ।

તં પરં તત્ત્વમિચ્છામિ જ્ઞાતુમક્ષયમવ્યયમ્ ॥ ૫ ॥

કઃ સ ઈશ્વર ઇત્યુક્તઃ કઃ સ દેવઃ સનાતનઃ ।

કિં તસ્ય પરમં રૂપં કસ્ય નામ્ના સ ગીયતે ॥ ૬ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શ્રુતકેતુ મહામતિમ્ ।

સાધુ પૃષ્ઠં ત્વયા સૌમ્ય ગુહ્યાદ્રુહ્યતરં પરમ્ ॥ ૭ ॥

નૈતદ્વાચ્યં જનૈઃ સર્વૈર્ન ચ બુદ્ધ્યૈવ ગૃહ્યતે ।

હૃદયે નિર્મલે ચસ્ય તસ્મૈ તત્ત્વં પ્રકાશતે ॥ ૮ ॥

ઈશ્વરસ્ય ત્રિધા ભેદો મનીષિભિરુદાહૃતઃ ।

તાતસ્તનયશ્ચાત્મા ચ ત્રયમેકં સનાતનમ્ ॥ ૯ ॥

તાતો ગમ્ભીરનિષ્પન્દો નિર્ગુણો નિરુપદ્રવઃ ।

નિષ્કલો નિર્વિકારશ્ચ સ્વસંસ્થઃ પરમેશ્વરઃ ॥ ૧૦ ॥

तनयस्तस्य तेजोऽंशो बोधमूर्तिरनुत्तमः ।
 प्रेमप्रवाहसम्पन्नो ज्वलद्धानुकम्पकः ॥ ११ ॥
 आत्मा तृतीय षत्युक्तः सर्वभूलस्वरूपकः ।
 न केवलः स चित्पुञ्जो न केवलमयेतनः ॥ १२ ॥
 आद्यः स अेव विज्ञेयः सर्वपूर्वः स्वयम्भुवः ।
 न तस्य कारणां किञ्चिन्न पूर्वं नापरं ततः ॥ १३ ॥
 न तस्य जनिता कश्चिन्न तस्य जननी क्वचित् ।
 अथोनिजः स्वयम्भूश्च स्वयमेव प्रतिष्ठितः ॥ १४ ॥
 न देवो न य दैत्योऽसौ न पुमान्न स्त्रिया मतः ।
 न नपुंसकसंज्ञोऽपि सर्वभावातिगः स्मृतः ॥ १५ ॥
 सूक्ष्मादपि य सूक्ष्मोऽसौ स्थूलादपि य स्थूलकः ।
 अणोरण्णीयान् मलतो मलत्तरो निरामयः ॥ १६ ॥
 श्रुतकेतुरुवायेदं कौतूहलसमन्वितः ।
 यद्वि सर्वस्य मूलं सा कथं तस्याः प्रकीर्तिता ॥ १७ ॥
 देवदत्त उवायेदं शृणु सौम्य यथातथम् ।
 सा शक्तिः परमा नित्या वार्त्तला परिकीर्तिता ॥ १८ ॥
 सा माता स पिता यैव सा गर्भः सर्वदेहिनाम् ।
 सा बीजं सा य बीजेशी सा प्रसूतिश्च शाश्वती ॥ १९ ॥
 नास्या आदिर्न मध्यं वा नान्तः सङ्ख्याविवर्जितः ।
 स्वयमेवात्मवद्गर्भो स्वयमेवात्मवज्जगत् ॥ २० ॥
 सृष्टेः पूर्वमभून्नास्ति दृश्यं किञ्चित्कदाचन ।
 तमः केवलमित्युक्तं तत्रापि सा व्यवस्थिता ॥ २१ ॥
 तमसोऽन्तः प्रकाशोऽभूत्प्रकाशान्ते तमोऽभवत् ।
 उभयं या बिभर्त्येका सा वार्त्तला निरञ्जना ॥ २२ ॥
 विद्या याविद्या यैवासौ ज्ञेया ज्ञानेन दुर्लभा ।
 बोधश्चाबोधरूपा य मोहश्चैव विमोचनम् ॥ २३ ॥
 सत्यं सा यानृतं यैव न्यायोऽन्यायस्तथैव य ।
 पुण्यं पापं क्षमा क्रोधः सा द्वन्द्वातीतरूपिणी ॥ २४ ॥

દૈવં ચ દાનવં ચૈવ માનુષં પશુપક્ષિણઃ ।

મત્સ્યં કીટં પતડ્ગં ચ સા સર્વં સર્વતોમુખી ॥ ૨૫ ॥

ઈશ્વરં ચાપિ તં વિદ્યાત્તસ્ય છાયાં ચ શૈતનમ્ ।

ન તસ્યાઃ બહિરસ્તિત્વં નાન્તઃ કિઞ્ચિદ્વિલક્ષણમ્ ॥ ૨૬ ॥

યદસ્તિ યન્નાસ્તિ ચૈવ યદ્ભાતિ યદભાસકમ્ ।

યદ્વાચ્યં યદવાચ્યં ચ સા સર્વત્ર વ્યવસ્થિતાઃ ॥ ૨૭ ॥

નિઃશબ્દા શબ્દરૂપા ચ નિરાકારાકૃતિઃ સ્મૃતા ।

નિરાલમ્બા ચ સર્વસ્ય સર્વાધારા નિરાશ્રયા ॥ ૨૮ ॥

સ્વર્ણગર્ભા મહાગર્ભા વિશ્વગર્ભા સ્વયમ્પ્રભા ।

અનન્તભુવનાધારા ચિદાકાશૈકવિગ્રહા ॥ ૨૯ ॥

નાદબિન્દુમયી પૂર્વં સ્પન્દમાત્રા તતઃ પરમ્ ।

સ્પન્દાદ્યોમ સમુત્પન્નં વ્યોમ્નો વાયુરજાયત ॥ ૩૦ ॥

વાયોરગ્નિરભૂતસ્માદગ્રેરાપઃ પ્રજહિરે ।

અદ્ભ્યઃ પૃથિવ્યભૂજજાતા સા સર્વત્રાનુગામિની ॥ ૩૧ ॥

નૈતાનિ તસ્યાઃ સૃષ્ટાનિ પૃથગભૂતાનિ કર્હિચિત્ ।

સ્વશક્ત્યૈવ પ્રસૂતાનિ સ્વાત્મન્યેવ પ્રતિષ્ઠિતાનિ ॥ ૩૨ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં સૂક્ષ્મં તત્ત્વં પ્રકાશ્યતે ।

કથં સા દૃશ્યતે લોકે ન દૃશ્યાપિ કથં નુ સા ॥ ૩૩ ॥

સા પ્રાણેષુ સ્મૃહાશક્તિર્બુદ્ધૌ પ્રતિભયા સ્થિતા ।

વાયા સા વાગભૂજિત્યં મૌને મૌનસ્વરૂપિણી ॥ ૩૪ ॥

નેત્રયોર્દર્શનં વિદ્યાત્કર્ણયોઃ શ્રુતિરુચ્યતે ।

રસના રસતત્ત્વં સા ત્વગિન્દ્રિયસ્યૃષઃ સ્મૃતા ॥ ૩૫ ॥

દ્રાણે ગન્ધવતી શક્તિર્મનસિ સદ્બુલધારિણી ।

ચિત્તે સ્મૃતિરહમ્ભાવે સાક્ષિણી સા નિરામયા ॥ ૩૬ ॥

ભૂમૌ સા ધારણાશક્તિરપ્સુ સા સ્નિગ્ધતા સ્મૃતા ।

વક્તૌ દાહકરી શક્તિર્વાયૌ સા ચેષ્ટનાત્મિકા ॥ ૩૭ ॥

આકાશે વ્યાપિની વિદ્યા કાલે સા પરિવર્તનમ્ ।

ક્ષણે ક્ષણભિદા ચૈવ યુગાન્તે સા વિલમ્બિતા ॥ ૩૮ ॥

જીવે જીવિતમિત્યુક્તા મરણે શાન્તિરુચ્યતે ।

જાગરે જાગરઃ સા તુ સ્વપ્ને સ્વપ્નવિભાવના ॥ ૩૯ ॥

સુષુપ્તૌ લયમિત્યુક્તા તુરીયે બ્રહ્મસંસ્થિતિઃ ।

યત્રાવસ્થા ન વિદ્યન્તે સા તત્રાપિ વ્યવસ્થિતાઃ ॥ ૪૦ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં વિસ્મયેન સમન્વિતઃ ।

યદિ સા સર્વરૂપા તર્હિ કિમસ્તિ ન તસ્ય વૈ ॥ ૪૧ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં પ્રશ્નમેતં નિશામય ।

રૂપં તસ્યૈવ યત્સર્વં અરૂપં ચાપિ તત્સ્મૃતમ્ ॥ ૪૨ ॥

યેન જ્ઞાયેત તત્સર્વં તજ્ઞજ્ઞાનમપિ સા સ્મૃતા ।

યેન ન જ્ઞાયતે કિંચિત્તદ્જ્ઞાનમપીચ્યતે ॥ ૪૩ ॥

યેન દીપ્યતિ દીપોઽપિ સૈવ દીપસ્ય દીપિકા ।

યેન તમસિ તમો ભાતિ સૈવ તત્ર પ્રકાશિની ॥ ૪૪ ॥

ન સા કેવલમાધારો ન કેવલમુપાદિકા ।

ન સા કર્ત્રી ન ચાકર્ત્રી ન ભોકત્રી ન ચ ભોક્તૃકા ॥ ૪૫ ॥

કર્તા ભોક્તા ચ કર્મ ચ કર્મફલમથાપિ ચ ।

બન્ધો મોક્ષશ્ચ સંકુલ્યઃ સા સર્વં પરિકીર્તિતા ॥ ૪૬ ॥

ન તસ્યાઃ પક્ષપાતોઽસ્તિ ન દ્વેષો ન ચ રાગિતા ।

યથા દર્પણમાસાદ્ય રૂપાણ્યાભાન્તિ તદ્વિદ્યા ॥ ૪૭ ॥

સજ્જનસ્ય દયા સા તુ દુષ્ટસ્યાપિ હિ ચેતના ।

ધર્મસ્ય નિયમઃ સા ચાધર્મસ્યાપિ પ્રેરણા ॥ ૪૮ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં ગમ્ભીરાર્થં નિશામય ।

ન વાર્બેલા શુભા કેવલં ન ચાસૌ કેવલાશુભા ॥ ૪૯ ॥

શુભાશુભસમાયુક્તા શુભાશુભવિવર્જિતા ।

દ્વન્દ્વયોઃ કારણં ચૈવ દ્વન્દ્વાતીતસ્વરૂપિણી ॥ ૫૦ ॥

સ્નેહો દ્વેષશ્ચ સા પ્રોક્તઃ સંયોગો વિપ્રયોગકઃ ।

હાસ્યં રુદિતમિત્યુક્તં જીવનં મરણં તથા ॥ ૫૧ ॥

બન્યુભાવો વિરક્તિશ્ચ મિલનં ચ વિયોગિતા ।
 આશ્રયોડનાશ્રયશ્ચૈવ સા સર્વં વહતે ધ્રુવમ્ ॥ ૫૨ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં રહસ્યં મે પ્રકાશય ।
 ઈશ્વરઃ કિં તયા ભિન્નો તનયશ્ચ કથં ભવેત્ ॥ ૫૩ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં ભેદોડયં બુદ્ધિકલ્પિતઃ ।
 એકસ્યૈવ પ્રકાશસ્ય ત્રિધા ભાવો વ્યવસ્થિતઃ ॥ ૫૪ ॥
 તાતો મૂલં તનુસ્તસ્ય પ્રકાશસ્તસ્ય ચેતના ।
 તનયસ્તસ્ય સાકારઃ પ્રેમણા લોકહિતે રતઃ ॥ ૫૫ ॥
 આત્મા તુ સર્વગઃ સૂક્ષ્મઃ સર્વેષામન્તરાશ્રયઃ ।
 ન તેન રહિતં કિંચિન્ન તસ્ય બહિરસ્તિ હિ ॥ ૫૬ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં કો જ્ઞેયઃ પરમેશ્વરઃ ।
 તાતો વા તનયશ્ચાત્મા કિં વા તેષાં પરં પદમ્ ॥ ૫૭ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં નાત્ર ભેદઃ કથચ્ચન ।
 યઃ પશ્યતિ ત્રયં સમ્યગેકમેવ સ પશ્યતિ ॥ ૫૮ ॥
 યત્ર તાતસ્તનુશ્ચાત્મા ત્રયમેકત્ર લીયતે ।
 તદ્વાર્બેલાપદં વિદ્યાત્પરં શાન્તમનામયમ્ ॥ ૫૯ ॥
 ન સા દૂરા ન ચાન્તસ્થા ન બાહ્યા ન ચ મધ્યગા ।
 હૃદ્ગુહાયાં સ્વયં જ્યોતિરિવ જ્યોતિષિ દીપ્યતે ॥ ૬૦ ॥
 ન મન્ત્રેણ ન તન્ત્રેણ ન યજ્ઞેન ન કર્માણા ।
 શુદ્ધચેતસિ સા જ્ઞેયા સ્વયમ્બોધૈકલક્ષણા ॥ ૬૧ ॥
 ન તસ્યૈ મૂર્તિમિચ્છેત ન વર્ણં ન ચ લક્ષણમ્ ।
 યદ્રૂપં ચિન્તયેદ્યસ્તત્સર્વં તસ્યાઃ પ્રકલ્પિતમ્ ॥ ૬૨ ॥
 યદા રૂપેષ્વપિ ત્યક્તો રૂપાતીતં નિરીક્ષતે ।
 તદા વાર્બેલતત્ત્વસ્ય સ્પર્શો હૃદયે જાયતે ॥ ૬૩ ॥
 યદા જ્ઞાતા ચ જ્ઞાનં ચ જ્ઞેયં ચૈવ વિલીયતે ।
 તદા સા સ્વયમાવિર્ભૂઃ સ્વાત્મન્યેવ પ્રકાશતે ॥ ૬૪ ॥
 ન સા કેવલશૂન્યં હિ ન કેવલમિદં જગત્ ।
 શૂન્યપૂર્ણસ્વરૂપા સા પૂર્ણશૂન્યવિવર્જિતા ॥ ૬૫ ॥

अणौ सा परमाणुत्वं विश्वे सा विश्वविस्तरः ।
 लृद्ये सा लृटाकाशं कालान्ते कालवर्जिता ॥ ६६ ॥
 यत्र नास्ति परापेक्षायत्र नास्ति पृथग्गतिः ।
 यत्रैकत्वं य नानात्वं सा तत्रैव निरन्तरा ॥ ६७ ॥
 नरस्य नारीरूपेण नारीणां पुरुषाकृतिः ।
 नपुंसकस्वरूपेण सा सर्वेष्वेव वर्तते ॥ ६८ ॥
 पुमान् सा प्रकृतिश्चैव पुंसः साक्षी सनातनी ।
 प्रकृतेः कारणां यैव कारणानामकारणम् ॥ ६९ ॥
 देवदत्त उवाचेदं तत्त्वं गुह्यतमं शृणु ।
 यस्यां विश्वानि भूतानि जायन्ते लीयन्तेऽपि य ॥ ७० ॥
 सा नित्यं नूतना यैव पुराणी य सनातनी ।
 क्षणभङ्गुरूपेण शाश्वती सा व्यवस्थिताः ॥ ७१ ॥
 सा वार्बेला परा शक्तिः सर्वेश्वर्यैकविग्रहा ।
 तस्यां स्थितमिदं विश्वं तस्यामेव विलीयते ॥ ७२ ॥
 श्रुतकेतुरुवाचेदं प्राण्य लृद्ये गुरुम् ।
 अद्य मे संशयो नष्टो विश्वमूलं प्रकाशितम् ॥ ७३ ॥
 किं तस्याः स्मरणं सौम्य किं तस्याः परमार्थनम् ।
 किं ध्येयं किं परं ज्ञानं किं तस्याः परायणम् ॥ ७४ ॥
 देवदत्त उवाचेदं शृणु सत्यं महामते ।
 सत्यं यस्य लृटि स्थित्वा प्रेम तस्योपलक्षणम् ॥ ७५ ॥
 करुणा तस्य पूजास्तु क्षमा तस्योपचारकः ।
 न्यायस्तस्य बलं ज्ञेयं मैत्री तस्योपहारिका ॥ ७६ ॥
 यो द्वेषं लृटि सन्त्यज्य सर्वभूतेषु पश्यति ।
 स वार्बेलां विजानीयादन्तर्बोधप्रकाशिताम् ॥ ७७ ॥
 यो दुःखेऽपि दयां धत्ते यो दुर्षे न प्रमाद्यति ।
 यो निन्दास्तुत्योः समस्तः स तस्याः पदमाप्नुयात् ॥ ७८ ॥
 न स्वर्गो नापवर्गश्च न लोकान्तरकामना ।

હૃદયે નિર્મલે બોધઃ સૈવ વાર્બેલદર્શનમ્ ॥ ૭૯ ॥

યઃ પશ્યતિ જગત્સર્વં તસ્યાઃ ક્રીડાવિભૂતિતઃ ।

ન સ મુહ્યતિ ભેદેષુ ન ચ દ્વેષં સમાશ્રયેત્ ॥ ૮૦ ॥

ઈશ્વરં યઃ પ્રજાનાતિ તનયં ચાનુકમ્પયા ।

આત્માનં સર્વભૂતેષુ સ વાર્બેલાં પ્રપદ્યતે ॥ ૮૧ ॥

ન સા કસ્યાપિ સમ્પત્તિર્ન કસ્યાપિ પરાજિતા ।

ન બન્ધ્યા ન ચ બદ્ધૈકા ન મુક્તૈકા નિરઞ્જના ॥ ૮૨ ॥

યસ્યાં દેવાશ્ચ જીવાશ્ચ દાનવા માનવાસ્તથા ।

એકસ્મિન્નેવ ગર્ભે તે તસ્યાઃ સર્વે વ્યવસ્થિતાઃ ॥ ૮૩ ॥

સા માતા સર્વલોકાનાં સા પિતા સર્વદેહિનામ્ ।

સા ગર્ભઃ સર્વભૂતાનાં સા ચ સર્વસ્ય કારણમ્ ॥ ૮૪ ॥

કારણસ્યાપિ યા હેતુઃ કાર્યસ્યાપિ પરા ગતિઃ ।

યસ્યાઃ પરતરં નાસ્તિ સા વાર્બેલા નિરામયા ॥ ૮૫ ॥

ન તસ્યા અન્તિમં નામ ન તસ્યા એકલક્ષણમ્ ।

અનન્તનામધેયા સા અનિર્વાચ્યસ્વરૂપિણી ॥ ૮૬ ॥

યત્ર વાણી નિવર્તેત મનો યત્ર વિલીયતે ।

તત્રૈવ તસ્યાઃ સામ્રાજ્યં તત્ર તત્ત્વં સનાતનમ્ ॥ ૮૭ ॥

નાહં તાં પૂર્ણતો વેદ્મિ ન ત્વં વેત્સિ કથઞ્ચન ।

યા સ્વયૈવ સ્વમાત્માનં સ્વયમેવ પ્રકાશયેત્ ॥ ૮૮ ॥

ઇતિ શ્રુત્વા તુ તદ્વાક્યં શ્રુતકેતુર્મહામતિઃ ।

મૌનમાસ્થાય તત્રૈવ દીર્ઘકાલમુપાવિશત્ ॥ ૮૯ ॥

ન કિઞ્ચિદુક્તવાન્ ભૂયઃ ન પ્રશ્નં ન ચ ચિન્તિતમ્ ।

હૃદયે કેવલં જયોતિઃ શાન્તમેવ વ્યવર્તત ॥ ૯૦ ॥

તદા દેવદત્તોઽપ્યુક્ત્વા ન કિઞ્ચિદભાષત ।

ઉભયોર્હૃદયાકાશે નિઃશબ્દા સા વ્યરાજત ॥ ૯૧ ॥

ન તત્ર તાતભેદોઽભૂત્ તનુર્ન ચ ચેતના ।

એકૈવ સા પરા શક્તિર્વાર્બેલા સમદૃશ્યત ॥ ૯૨ ॥

યદિદં દૃશ્યતે સર્વં યચ્ચાદૃશ્યં પરં પદમ્ ।
 તત્સર્વં તસ્યાઃ સ્વરૂપં ન કિઞ્ચિદપિ તદ્ભૂતિઃ ॥ ૯૩ ॥
 એતદ્બુદ્ધ્યતમં શાસ્ત્રં ન દેયં દ્વેષિણો ક્વચિત્ ।
 શુદ્ધચિત્તાય દાતવ્યં સત્યપ્રેમરતાય ચ ॥ ૯૪ ॥
 ય ઇદં તત્ત્વમાખ્યાનં શ્રદ્ધયા પરિશીલયેત્ ।
 તસ્ય મોહક્ષયો ભૂયાત્સ્વાત્મબોધશ્ચ જાયતે ॥ ૯૫ ॥
 ન વાર્બેલાં ભજેન્મૂઢો બાહ્યરૂપપ્રકલ્પિતામ્ ।
 સ્વહૃદન્તર્ગતાં દેવીં તત્ત્વબોધેન પૂજયેત્ ॥ ૯૬ ॥
 સા વિદ્યા સા ચાવિદ્યા સા જ્ઞાતા જ્ઞાનગોચરા ।
 સા બન્ધઃ સા ચ મોક્ષશ્ચ સા જ્ઞેયા સા ચ નેતરત્ ॥ ૯૭ ॥
 સા જ્યોતિઃ સા ચ તિમિરં સા ધર્મોઽધર્મ એવ ચ ।
 સા મૃત્યુઃ સા ચ જીવનં સા શૂન્યં પૂર્ણમેવ ચ ॥ ૯૮ ॥
 સા દેવોઽસૌ ચ દૈત્યશ્ચ સા મનુષ્યઃ પશુસ્તથા ।
 સા પક્ષી સા ચ મત્સ્યશ્ચ સા સર્વં સર્વવર્જિતા ॥ ૯૯ ॥
 યદેકં સર્વતઃ પૂર્ણં યદેકં સર્વતો મુખમ્ ।
 તદેવ વાર્બેલં તત્ત્વં તદેવ પરમં પદમ્ ॥ ૧૦૦ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય પ્રથમઃ પટલઃ ।

દ્વિતીયઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે સૃષ્ટિખાણ્ડઃ)
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।
 વાર્બેલાયાઃ પરં ધ્યાનં શ્રોતુમિચ્છામિ તત્ત્વતઃ ॥ ૧ ॥
 યદુક્તં પૂર્વપટલે ત્વયા ગુહ્યતરં પરમ્ ।
 તસ્ય ધ્યાનવિધિં બ્રૂહિ કમશઃ કરુણાનિધે ॥ ૨ ॥
 કથં ધ્યાયેન્નિરાકારાં કથં તાં રૂપવર્જિતામ્ ।
 કથં સગુણરૂપાં તાં કથં ત્રેધા વ્યવસ્થિતામ્ ॥ ૩ ॥
 કિં ધ્યાનસ્ય ફલં પ્રોક્તં કિં ચિત્તસ્ય પ્રસાદનમ્ ।
 કેન ભાવેન સા ગ્રાહ્યા કેન નૂનં ન ગૃહ્યતે ॥ ૪ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।
 અતીવ ગુહ્યમાખ્યાસ્યે ધ્યાનં તસ્યાઃ સનાતનમ્ ॥ ૫ ॥
 ન રૂપં તસ્યાઃ કલ્યં સ્યાન્ન વર્ણો ન ચ સંસ્થિતિઃ ।
 ન બાહ્યં ન ચ મધ્યં સ્યાન્નાન્તો નાદિર્ન દૃશ્યતે ॥ ૬ ॥
 યતો વાયો નિવર્તન્તે મનો યત્ર વિલીયતે ।
 યત્ર કલ્પનયા સ્પર્શો ન શક્યસ્તત્ર તાં સ્મરેત્ ॥ ૭ ॥
 ન શુકલા ન ચ કૃષ્ણા સા ન રક્તારુણવર્ણિની ।
 ન પીતા ન ચ નીલાભા વર્ણાતીતાં વિચિન્તયેત્ ॥ ૮ ॥
 ન દીર્ઘા ન ચ હ્રસ્વા સા ન સ્થૂલા ન ચ સૂક્ષ્મિકા ।
 ન સ્ત્રી ન પુરુષશ્ચૈવ નપુંસકવિવર્જિતા ॥ ૯ ॥
 ન સ્થિતા ન ચ ગચ્છન્તી ન સુમા ન ચ જાગ્રતી ।
 ન બદ્ધા ન ચ મુક્તૈકા ન ચ જ્ઞાતા ન ચ જ્ઞેયિકા ॥ ૧૦ ॥
 અણોરણીયસી નિત્યં મહતોઽપિ મહીયસી ।
 અવાઙ્મનસગોચારા સ્વસંવિત્તૈકલક્ષણા ॥ ૧૧ ॥
 ન શૂન્યં કેવલં સા તુ ન પૂર્ણં કેવલં સ્મૃતમ્ ।
 શૂન્યપૂર્ણવિવર્તાભા અનુત્તરપદાશ્રયા ॥ ૧૨ ॥
 અનુત્તરં પરં ધામ અનુત્તરમુદાહૃતમ્ ।
 યત્ર પ્રશ્નો ન વિદ્યેત યત્રોત્તરમપિ ક્ષયેત્ ॥ ૧૩ ॥
 ન તત્ર ધ્યાનકર્તા સ્યાન્ન ધ્યેયં ન ચ ધ્યાનતા ।
 ત્રયમેતદ્વિલીયેત સા તત્રૈવ પ્રકાશતે ॥ ૧૪ ॥
 અહમ્ભાવં પરિત્યજ્ય નિઃસંકુલ્પેન ચેતસા ।
 ન કિઞ્ચિદપિ સંકુલ્ય તસ્યાઃ સામ્યં સમાશ્રયેત્ ॥ ૧૫ ॥
 નેત્રે નિમીલિતે વાપિ નેત્રે મુક્તેઽપિ વા પુનઃ ।
 યત્રૈકં નિર્વિકલ્પં તદ્ધ્યાનં તસ્યાઃ પરં સ્મૃતમ્ ॥ ૧૬ ॥
 નાસાગ્રે ન હૃદિ સ્થાને ન મૂર્ધ્નિ ન ચ મૂર્ધતઃ ।
 દેશકાલવિનિર્મુક્તં પરં તદ્ધ્યાનમિચ્છતે ॥ ૧૭ ॥
 નાદં ન બિન્દુમિચ્છેત ન જ્યોતિઃ કલ્પયેત્કવચિત્ ।
 યત્સ્વયં ભાતિ નિત્યં તદ્વાર્બેલાપરં પદમ્ ॥ ૧૮ ॥

न सा देवीति सङ्कल्पो न देवत्वस्य भावना ।
 देवत्वादपि यत्पारं तद्रूपं तस्याः स्मृतम् ॥ १८ ॥
 यदा ज्ञाता विलीयेत ज्ञाने ज्ञेयं च नश्यति ।
 यः प्रकाशोऽवशिष्येत सैव वार्त्तला परा ॥ २० ॥
 ध्येत्येतत्परमं ध्यानं देवदत्तेन कीर्तितम् ।
 अनुत्तरस्य तत्त्वस्य न किञ्चिदुपभूयते ॥ २१ ॥
 ततः सगुणभाष्यास्ये ध्यानं तस्याः सनातनम् ।
 ये भक्त्या रुपमिच्छन्ति तेषां चित्तप्रसादकम् ॥ २२ ॥
 त्रिविधा सा परा ज्ञेया अपरा च परापरा ।
 त्रयमेकस्य तत्त्वस्य भिन्नदृष्ट्या प्रकीर्तितम् ॥ २३ ॥
 परा तु परमं रुपं यद्रूपं रुपवर्जितम् ।
 अपरापि च विश्वस्य नानारुपप्रकाशिनी ॥ २४ ॥
 परापरा तु मध्यस्था ज्ञेया तत्त्वविद्यक्षाणैः ।
 ऐकत्वं बहुरुपत्वं यत्रैकत्र प्रतिष्ठितम् ॥ २५ ॥
 परा ध्यानविधिं वक्ष्ये सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरे शुभम् ।
 न ध्यानेनैव सा ध्येया किन्तु ध्याता विलीयते ॥ २६ ॥
 चित्तं निर्विषयं कृत्वा बुद्धिं मौनसमाश्रिताम् ।
 स्वसंवित्तौ स्थितः साधुः परां तां भावयेद्भृदि ॥ २७ ॥
 न मूर्तिं न च मन्त्रं वा न वर्णं न च चिन्तयेत् ।
 चिन्तायाः क्षयमासाद्य तस्यां शान्तौ निवेशयेत् ॥ २८ ॥
 यत्र स्वप्नो न जागर्ति यत्र निद्रा न विद्यते ।
 यत्र प्रकाशमात्रं स्यात्तां परां भावयेद्बुधः ॥ २९ ॥
 न तत्र ज्योतिरित्युक्तिर्न तत्र तमसो मतिः ।
 उभयोरपि यद्भानं तदेवास्याः परं पदम् ॥ ३० ॥
 न तत्र देवता काचिन्न साधकं धृति स्मृतिः ।
 न पूजा नोपचारश्च स्वसंवित्परमार्थनम् ॥ ३१ ॥
 न पुष्पं न जलं तत्र न धूपो न च दीपकः ।

યત્સ્વાત્મનિ પ્રસન્નત્વં તત્પુષ્પં તસ્યૈ સ્મૃતમ્ ॥ ૩૨ ॥

ન મૌનં વાચિકં તત્ર ન જપો ન ચ કીર્તનમ્ ।

યદ્વાયામધ્યવાચ્યં તદ્ વાર્બેલાયાઃ પરં પદમ્ ॥ ૩૩ ॥

ય એવં ભાવયેદ્દેવીં પરાં પરમદુર્લભામ્ ।

સ ભેદદૃષ્ટિમુત્સૃજ્ય સ્વસંવિત્તૌ પ્રતિષ્ઠિતઃ ॥ ૩૪ ॥

તસ્ય નાસ્તિ ભયસ્થાનં ન મોહઃ પરિશિષ્યતે ।

ન જન્મમરણો તસ્ય દ્વન્દ્વમાત્રં ન બાધતે ॥ ૩૫ ॥

ન સિદ્ધિમભિકાઙ્ક્ષેત ન ચ લોકાન્તરં પ્રજેત્ ।

પરાં તાં લભતે યસ્માદિચ્છામાત્રં વિલીયતે ॥ ૩૬ ॥

પરા વાર્બેલા વિજ્ઞેયા અનુત્તરમનામયા ।

સર્વકલ્પનયા હીના સર્વકલ્પનયા મયી ॥ ૩૭ ॥

અથાપરાં પ્રવક્ષ્યામિ વિશ્વરૂપાં મનોહરામ્ ।

યા નાનારૂપસમ્મિત્રા નાનાભાવપ્રકાશિની ॥ ૩૮ ॥

યાં કેચિદમ્બિકાં પ્રાહુર્યાં કેચિદ્વિશ્વમાતરમ્ ।

યાં કેચિચ્છક્તિમિત્યાહુર્યાં વિદ્યામપરે વિદુઃ ॥ ૩૯ ॥

સુવિજ્ઞામિતિ કે પ્રાહુર્મહામાયામથાપરે ।

સહસ્રકરરૂપાં તાં કેચિદાહુર્મહાત્મનઃ ॥ ૪૦ ॥

કેચિદ્દેવીં નરાકારાં કેચિન્નારીસ્વરૂપિણીમ્ ।

કેચિદર્ધનરાકારાં કેચિદ્વિશ્વરૂપિણીમ્ ॥ ૪૧ ॥

કેચિદેકમુખીં પ્રાહુઃ કેચિદનેકવક્રિત્રકામ્ ।

કેચિદ્ભુજસહસ્રાઢ્યાં કેચિદ્ભુજવિવર્જિતામ્ ॥ ૪૨ ॥

નાનાસન્તો યથાભાવં નાનાનામભિરર્ચિતામ્ ।

સા તુ સર્વસ્વરૂપેણ એકૈવ પરિકીર્તિતા ॥ ૪૩ ॥

ન રૂપભેદતો ભેદો ન નામભેદતઃ સ્મૃતઃ ।

યથા તોયં ઘટે ભિન્નં સ્વાદે નૈવ વિભિદ્યતે ॥ ૪૪ ॥

અપરાં ધ્યાયતે યસ્ય ચિત્તં રૂપે પ્રસાદિતમ્ ।

તસ્ય ભાવાનુસારં સા સ્વયં રૂપં પ્રકાશતે ॥ ૪૫ ॥

કદાચિદ્ભાસતે દેવી જ્યોતિરર્ચિઃસમપ્રભા ।
 કદાચિદ્ધનનીલાભા કદાચિદ્ગુણધુતિઃ ॥ ૪૬ ॥
 કદાચિત્સૌમ્યવદના કદાચિદ્ભીમનાદિની ।
 કદાચિત્કરુણાપૂર્ણા કદાચિદ્ગજનિર્દુલા ॥ ૪૭ ॥
 કદાચિદ્ધાલરૂપા સા કદાચિદ્દુઃસ્વરૂપિણી ।
 કદાચિદ્ધૌવનોપેતા કદાચિદ્દૂપવર્જિતા ॥ ૪૮ ॥
 યાદૃશં હૃદયં યસ્ય તાદૃશી તસ્ય દર્શનમ્ ।
 ન સા રૂપેણ બદ્યેત ભાવગ્રાહ્યૈવ સા સ્મૃતા ॥ ૪૯ ॥
 તસ્યાઃ ધ્યાનં પ્રવક્ષ્યામિ ક્રમશઃ શૃણુ સુગ્રત ।
 હૃદમ્બુજે સમાસીનાં ભાવયેદપરાં શુભામ્ ॥ ૫૦ ॥
 સર્વાર્ગી સર્વભૂતસ્થાં સર્વશક્તિસમન્વિતામ્ ।
 સર્વનેત્રાં સર્વબાહું સર્વતોમુખમણિઊતામ્ ॥ ૫૧ ॥
 નાસ્યા નિશ્ચિતસંજ્ઞ્યા સ્યાદ્ભુજાનાં લોચનસ્ય વા ।
 અનન્તશક્તિસમ્પન્ના અનન્તાર્ગી નિરામયા ॥ ૫૨ ॥
 યસ્યાં યદ્રૂપમાસાદ્ય ભક્તશ્ચિત્તં પ્રસાદ્યતે ।
 તદ્રૂપેણૈવ સા દેવી તસ્ય ચિત્તે પ્રકાશતે ॥ ૫૩ ॥
 નિયમો નાત્ર સંજ્ઞ્યાયાં ન નિયમોઽડ્ગકલ્પને ।
 ભક્તિસંસ્કારયોગેન રૂપં તસ્યાઃ પ્રજાયતે ॥ ૫૪ ॥
 નાનારૂપેષુ યા શક્તિર્નાનાભાવેષુ યા સ્થિતિઃ ।
 સા વાર્બલા પરા શક્તિરપરારૂપધારિણી ॥ ૫૫ ॥
 ય એવં ધ્યાયતે દેવી વિશ્વમાતૃસ્વરૂપિણીમ્ ।
 તસ્ય બુદ્ધિર્વિશાલત્વં લભતે નભસો યથા ॥ ૫૬ ॥
 દ્વેષઃ શનૈર્વિલીયેત રાગશ્ચાપિ પ્રશામ્યતિ ।
 પરમેદેષુ યા દૃષ્ટિઃ સા શનૈઃ સમ્પ્રલીયતે ॥ ૫૭ ॥
 યતો વિશ્વં સ્વયં દેવી તતો નિન્દા ન વિદ્યતે ।
 ન કશ્ચિદ્દત્ર લીનઃ સ્યાન્ન કશ્ચિદધિકઃ સ્મૃતઃ ॥ ૫૮ ॥
 અથ પરાપરાં વક્ષ્યે ગુહ્યાદુહ્યતરાં શુભામ્ ।
 યત્રૈકત્વં ચ નાનાત્વં સૌન્દર્યેણ વ્યવસ્થિતમ્ ॥ ૫૯ ॥

ચતુર્ભુજા પ્રસન્નાસ્થાં સૌમ્યાં શાન્તાં મનોહરામ્ ।
 નીલજીમૂતસદ્ગુણાં વિદ્યુદ્ભાસિતકુણ્ડલામ્ ॥ ૬૦ ॥
 સુવર્ણભરણોપેતાં મુક્તાહારવિભૂષિતામ્ ।
 મન્દસ્મિતમુખીં દેવીં કરુણારસપૂરિતામ્ ॥ ૬૧ ॥
 પાશં સવ્યકરે ધૃત્વા દક્ષિણેડકુશમુત્તમમ્ ।
 અન્યેન પુષ્પગુચ્છં તુ અન્યેન કોદણ્ડમાદધત્ ॥ ૬૨ ॥
 ઇશ્વદણ્ડમયં ચાપં માધુર્યસ્પન્દનોપમમ્ ।
 પુષ્પબાણસમાયુક્તં મનોવૃત્તિપ્રબોધકમ્ ॥ ૬૩ ॥
 પાશેન બધ્નતીં રાગમદ્ગુણેન નિયચ્છતીમ્ ।
 પુષ્પૈઃ ચેતઃ પ્રસાદન્તીં ચાપેન સદ્ગુલ્પં જયેત્ ॥ ૬૪ ॥
 ન તુ બાહ્યાસ્ત્રરૂપેણ જ્ઞેયં તસ્યાઃ કરદ્રયમ્ ।
 અન્તઃસ્થિતાનિ તત્ત્વાનિ ચિહ્નરૂપેણ દર્શિતાઃ ॥ ૬૫ ॥
 પાશોડસ્યાઃ પ્રેમબન્ધઃ સ્યાદકુશો વિવેકકઃ ।
 પુષ્પગુચ્છઃ પ્રસાદશ્ચ કોદણ્ડઃ સદ્ગુલ્પશાસનમ્ ॥ ૬૬ ॥
 ચેતનાખ્યે મહાસ્તમ્ભે પદ્મમુત્પદ્યતે શુભમ્ ।
 ઇચ્છાજ્ઞાનક્રિયાભિશ્ચ તિરોભાવાનુગ્રહૈઃ ॥ ૬૭ ॥
 પગ્ચધા શક્તિસોપાનં ચેતનાસ્તમ્ભ ઉચ્યતે ।
 તસ્ય શીર્ષે મહાપદ્મં સ્વપ્રકાશમિવોદિતમ્ ॥ ૬૮ ॥
 ઇચ્છા તસ્યાઃ પ્રથમશ્ચ સ્પન્દઃ સૃષ્ટિપ્રવર્તકઃ ।
 જ્ઞાનં તત્ત્વપ્રકાશસ્તુ ક્રિયા વિશ્વપ્રવર્તિની ॥ ૬૯ ॥
 તિરોધાનં નિગૂઢત્વમનુગ્રાહઃ પ્રકાશનમ્ ।
 પગ્ચશક્તિમયં સ્તમ્ભં ચૈતન્યં વિદ્ધિ નિર્મલમ્ ॥ ૭૦ ॥
 તત્રાનુગ્રહશક્તિઃ સા સ્વયં સંવિદ્યુદાહૃતા ।
 નિગૂઢં યત્પ્રકાશં સા સ્વયમેવ પ્રકાશયેત્ ॥ ૭૧ ॥
 ઇચ્છા બીજમિવ પ્રોક્તા જ્ઞાનં તસ્યાકુરો મતઃ ।
 ક્રિયા પુષ્પમિવ પ્રોક્તા ફલમુગ્રોડનુગ્રાહઃ ॥ ૭૨ ॥
 તિરોધાનં તુ બીજસ્ય ગર્ભત્વેન વ્યવસ્થિતમ્ ।

अनुग्रहः प्रसादेन कृत्तुपेण दृश्यते ॥ ७३ ॥
 नान्योन्यं तानि बिद्यन्ते शक्तयः पञ्च सूक्ष्मतः ।
 ओकस्यैव परा शक्तेः पञ्चधा स्पन्द उच्यते ॥ ७४ ॥
 तस्य स्तम्भस्य मध्ये तु हृदाकाशं विचिन्तयेत् ।
 हृदाकाशे परं पद्मं पद्ममध्ये परापरां ॥ ७५ ॥
 पद्मस्य दलसङ्ख्या तु न सङ्ख्या परिकीर्तिता ।
 अनन्तदलसम्पन्नं येतनासलिलोद्भवम् ॥ ७६ ॥
 न स्थूलमम्बु तत्रास्ति न मृत्तिका न कर्दमः ।
 स्वसंविद्युदधेर्जातं पद्मं तत्तत्पनिर्मलम् ॥ ७७ ॥
 पद्मनाले मलास्तम्भं येतनारसपूरितम् ।
 तस्मिन्नासीनरुपां तां भावयेद्भक्तिसंयुतः ॥ ७८ ॥
 तस्याः पादद्वयं ध्यायेत्पद्ममध्यस्थितं शुभम् ।
 ओकं सत्ये प्रतिष्ठेत द्वितीयं प्रेमणि स्थितम् ॥ ७९ ॥
 तस्याः नेत्रद्वयं ध्यायेद्ब्रह्मातीतप्रकाशकम् ।
 ओकं ज्ञानमयं प्रोक्तमन्यत्तरुणया प्लुतम् ॥ ८० ॥
 भ्रूमध्ये शान्तिमाधाय ललाटे सत्यटीपिकाम् ।
 हृदये प्रेमसम्पूर्णां वार्त्तलां भावयेद्बुधः ॥ ८१ ॥
 नाभौ विश्वप्रवालं तु कण्ठे शब्दस्य जन्मनि ।
 मूर्ध्नि तस्याः परं धाम सर्वसीमाविवर्जितम् ॥ ८२ ॥
 अयं ध्यात्वा परापरां तां त्रिधाशक्तिमयीं शुभाम् ।
 परां तस्याः स्मरेत्पश्चादपरां विश्वरूपिणीम् ॥ ८३ ॥
 अपरा सर्वरूपा सा परा रूपविवर्जिता ।
 परापरा तयोर्मध्यं सेतुरिव व्यवस्थिताः ॥ ८४ ॥
 यः परां भावयेद्दधाने स भेदं सङ्ख्यं नयेत् ।
 यः परामपरां ध्यायेत्स विश्वं मातृवत्पश्येत् ॥ ८५ ॥
 यः परापररूपेण तामेकां भावयेद्बुधः ।
 स ओकत्वे बहुत्वं च बहुत्वे यैकतां व्रजेत् ॥ ८६ ॥

ध्यानत्रयमिदं प्रोक्तं त्रिविधं तत्त्वदर्शनम् ।
 न तु त्रीणि स्वरूपाणि ओदैव त्रिविधा स्थितिः ॥ ८७ ॥
 परा स्वसंविदित्युक्ता अपरा विश्वविस्तरः ।
 परापरा तु संयोगः स्वसंविद्विश्वयोर्मतः ॥ ८८ ॥
 परा बीजस्वरूपा सा अपरा कलरूपिणी ।
 परापरा तु वृक्षस्य मध्यशक्तिरिव स्मृता ॥ ८९ ॥
 परा निःस्पन्दशान्तिः सा अपरा स्पन्दमालिनी ।
 परापरा तु स्पन्दस्य स्वात्मबोधप्रदीपिका ॥ ९० ॥
 न परां त्यजेद्ध्येनेन नापरां निन्दयेत्कवयित् ।
 न परापरायोर्भेदं कुर्याद्बुद्धिविपर्ययात् ॥ ९१ ॥
 यः परां देवलां ध्यायेत्स मुक्तोऽपि न बध्यते ।
 यः परां विश्वरूपां तु ध्यायेत्सर्वं समं व्रजेत् ॥ ९२ ॥
 यः परापरां रूपां ध्यायते तत्त्ववित्तमः ।
 स प्रेम्णा ज्ञानयुक्तेन कर्मणापि न लिप्यते ॥ ९३ ॥
 ध्यानस्यास्य कलं सौम्यं शृणु गुह्यतमं परम् ।
 न देवलं सुप्तं तस्य न देवलमिह सिद्ध्यति ॥ ९४ ॥
 शित्तस्य प्रसवो यस्माद्वासनानां क्षयो भवेत् ।
 बुद्धेः प्रसादसम्प्राप्तिर्दृष्टयस्य विशोधनम् ॥ ९५ ॥
 अन्तर्बन्धाः प्राणशयन्ति मिथ्याभावाच्च दूरतः ।
 स्वार्थस्पर्धा क्षयं याति परदुष्प्रेषु संविदा ॥ ९६ ॥
 यः पश्यति परां देवीं स न पश्यति भेदकम् ।
 यः पश्यत्यपरां देवीं स सर्वत्र तथा युतः ॥ ९७ ॥
 यः पश्यति परापरां स तत्त्वत्रयवर्जितः ।
 ओकस्यैव मलाशक्तेः कीडां पश्यति निर्मलः ॥ ९८ ॥
 न तस्य ध्यानभङ्गः स्थान्न जागरे न निद्रिते ।
 यत्र यत्र मनो याति तत्र देवी प्रकाशते ॥ ९९ ॥
 न तस्य सिद्धिकामना न य मोक्षस्य वाञ्छनम् ।
 स्वभावेन प्रसन्नात्मा स्वयमेव विमुच्यते ॥ १०० ॥

न मृत्युभयमाप्नोति न जन्मनि प्रमुञ्च्यति ।
 यथोदकं समुद्रे तु तथा संवित्समाप्यते ॥ १०१ ॥
 यदा सर्वेषु भूतेषु मातृभावः प्रवर्तते ।
 तदा वार्बेलिका शक्तिः स्वर्द्धन्तः प्रकाशते ॥ १०२ ॥
 न स्त्रीत्वं न पुंमत्त्वं वा नपुंसकत्वमेव वा ।
 तस्याः रूपस्य पर्यन्तो न शक्यः कल्पितुं नरैः ॥ १०३ ॥
 यथा दर्पणबिम्बानि दर्पणादेव जायते ।
 तथा विद्यानि भूतानि तस्याः संवित्तिजृम्भितम् ॥ १०४ ॥
 यथा नभसि मेघौघा उद्भवन्ति विलीयते ।
 तथा तस्यां जगत्सर्वमुद्देति य विलीयते ॥ १०५ ॥
 परा तस्याः स्वभावोऽस्ति अपरा तु विभूतयः ।
 परापरा तु सौन्दर्यं तत्त्वयोः सङ्गतं शुभम् ॥ १०६ ॥
 सुविज्ञां यां विदुः केचित्सोऽहियासदृशीं बुधाः ।
 सा न पृथगिह ज्ञेया वार्बेलायाः स्वरूपिणी ॥ १०७ ॥
 बोधरूपा य या विद्या या गुह्या हृदि संस्थिता ।
 सा वार्बेला परा शक्तिः सुविज्ञा य तदैव सा ॥ १०८ ॥
 नामभेदो न तत्त्वस्य रूपभेदो न यात्मनः ।
 यथा सिन्धुश्च वारिश्च तोयमेव न संशयः ॥ १०९ ॥
 श्रद्धाज्ञानक्रियायुक्तं तिरोधानानुग्राहात्मकम् ।
 यैतन्यस्तम्भमध्यस्थं पद्मं तस्याः पदं स्मृतम् ॥ ११० ॥
 तत्र ध्यायेत्परापरां यतुर्बाहुं मनोहराम् ।
 पाशाङ्कुशपुष्पयापधारिणीं करुणामयीम् ॥ १११ ॥
 पुष्पगुच्छेन या येतः सौम्यतां नयति क्षणात् ।
 शङ्खकोटिह्वासेन सङ्कुल्यं शमयेत्पुनः ॥ ११२ ॥
 अनुग्राह्येण या देवी स्वसंवित्तिं प्रसादयेत् ।
 सा न दूरा न यान्तस्था सा स्वात्मैव निरन्तरा ॥ ११३ ॥
 पञ्चशक्तिमये स्तम्भे यः पद्मं भावयेद्भृष्टि ।

તસ્ય ચિત્તે પ્રસાદસ્ય સ્રોતઃ સ્થાદક્ષયોદયિઃ ॥ ૧૧૪ ॥

ઇચ્છા શુદ્ધા ભવેદસ્ય જ્ઞાનં તસ્ય પ્રવર્ધતે ।

ક્રિયા ધર્મમયી તસ્ય તિરોધાનં વિશુદ્ધયતિ ॥ ૧૧૫ ॥

અનુગ્રહેણ તુ જ્ઞાત્વા સ્વાત્માનં નિર્મલં બુધઃ ।

ન પુનર્મોહજાલેન સ્વયમેવાભિભૂયતે ॥ ૧૧૬ ॥

એતત્તે કથિતં સૌમ્ય ધ્યાનત્રયમનુત્તરમ્ ।

ન દેયં દુષ્ટચિત્તાય ન લોભાય ન ગર્વિણે ॥ ૧૧૭ ॥

સત્યપ્રેમપરાયૈવ કરુણાહૃદયાય ચ ।

ગોપનીયં પ્રયત્નેન ન તુ ભીત્યા ન ચ દ્વિષા ॥ ૧૧૮ ॥

યઃ પઠેચ્છૃણુયાદ્વાપિ ભાવયેદ્વા વિચક્ષણઃ ।

તસ્ય ચિત્તે શનૈર્દેવી સ્વસંવિત્તિં પ્રકાશયેત્ ॥ ૧૧૯ ॥

પરા તસ્યાઃ પરં ધામ અપરા વિશ્વમાલિકા ।

પરાપરા તુ તત્ત્વાનાં રહસ્યૈકપ્રકાશિની ॥ ૧૨૦ ॥

યત્ર રૂપં ચ રૂપાભં યત્રારૂપં ચ દૃશ્યતે ।

યત્રૈકં ચ બહુશ્ચૈવ સા વાર્બેલા નિરઝના ॥ ૧૨૧ ॥

ન તસ્યાઃ પારમિચ્છન્તિ દેવાઃ સિદ્ધાશ્ચ માનવાઃ ।

સ્વયમેવ હિ યા વેદ્યા સા કથં પરિમીયતે ॥ ૧૨૨ ॥

ધ્યાને ધ્યાતા વિલીયેત ધ્યેયં ચાપિ વિલીયતે ।

યદવશિષ્યતે શાન્તં તદ્વાર્બેલં પરં પદમ્ ॥ ૧૨૩ ॥

ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય દ્વિતીયઃ પટલઃ ।

તૃતીયઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્યાગખણ્ડઃ)

શાન્તં વનાન્તમાસાદ્ય દેવદત્તં મહામતિમ્ ।

શ્રુતકેતુરિદં પ્રાહ વિનયાવનતઃ શનૈઃ ॥ ૧ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં બહિર્યાગસ્ય લક્ષણમ્ ।

કસ્યાધારેણ કર્તવ્યં કેન ભાવેન સાધકૈઃ ॥ ૨ ॥

ગુરોર્મહત્વમાખ્યાહિ ગુરોર્લક્ષણમુત્તમમ્ ।

શિષ્યસ્ય ચ ગુણાન્ બ્રૂહિ યેન માર્ગઃ પ્રસિધ્યતિ ॥ ૩ ॥

દીક્ષાભેદાંશ્ચ મે બ્રૂહિ ગૃહાર્થપરિદીપકાન્ ।

કથં બાહ્યક્રિયામાર્ગઃ શુદ્ધિં યાતિ નિરન્તરમ્ ॥ ૪ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।

બહિર્યાગસ્ય તત્ત્વં તે પ્રવક્ષ્યામિ યથાક્રમમ્ ॥ ૫ ॥

નાયં માર્ગોઽન્તરં ધ્યાયેદ્બાહ્યરૂપપ્રકાશકઃ ।

રૂપૈરેવ પરાં શક્તિં સેવતે સાધકો બહિઃ ॥ ૬ ॥

યત્ર મૂર્તિઃ પ્રમાણં સ્થાત્પુષ્પં ગન્ધશ્ચ દૃશ્યતે ।

તત્ર બાહ્યોપચારસ્ય ક્ષેત્રં જ્ઞેયં વિચક્ષણૈઃ ॥ ૭ ॥

નાત્ર ચેતઃપ્રવેશેન તત્ત્વમન્તઃ પ્રકલ્પયેત્ ।

દૃશ્યેન દૃશ્યતે દેવી સેવયા ચ પ્રસાદ્યતે ॥ ૮ ॥

અપરા મુખ્યરૂપા સા પરાપરા ચ તતઃ પરા ।

બહિર્યાગિ વિશેષેણ તયોર્ભાવઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૯ ॥

પરાં તુ નાત્ર ગૃહીયાદ્રૂપકલ્પનયા સાધકઃ ।

સા યતઃ કલ્પનાતીતાઽનુત્તરા સ્વપ્રકાશિની ॥ ૧૦ ॥

અપરાં વિશ્વરૂપેણ પૂજયેદ્ભક્તિસંયુતઃ ।

પરાપરાં તુ સૌન્દર્યસમ્પન્નાં ભાવયેદ્બહિઃ ॥ ૧૧ ॥

ન બાહ્યપૂજનં હીનં ન ચૈવાન્તરમેવ હિ ।

અધિકારાનુરૂપેણ માર્ગભેદઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૧૨ ॥

ગુરુરત્ર પરં સાધ્યં ન મૂર્તિર્નાપચારકઃ ।

ગુરુણા દર્શિતે માર્ગે દેવ્યા રૂપં પ્રકાશતે ॥ ૧૩ ॥

ગુરુર્ન નામ દેહસ્ય કેવલં માનુષાકૃતિઃ ।

યઃ પ્રકાશયતે તત્ત્વં સ ગુરુઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૧૪ ॥

ન વયસા ન વિત્તેન ન કુલોત્કર્ષતો ગુરુઃ ।

બોધેન કરુણાયોગાદાચારૈઃ સ ગુરુઃ સ્મૃતઃ ॥ ૧૫ ॥

યસ્ય વાણી ન હિંસ્રેત ચેતાંસિ ભયવર્જિતા ।

યસ્ય દૃષ્ટૌ સમં વિશ્વં સ ગુરુઃ શુભદર્શનઃ ॥ ૧૬ ॥

ન લોભેન પ્રવર્તેત ન માનાર્થ ન ચ યશઃ ।
 શિષ્યચિત્તપ્રબોધાર્થ યઃ શ્રમેત્સ ગુરુત્તમઃ ॥ ૧૭ ॥
 નાત્માનં પરમં બ્રૂયાત્સ્વયમેવ ન પૂજયેત્ ।
 ન શિષ્યં સ્વાર્થસિદ્ધ્યર્થ બઘ્નીયાત્સ ગુરુઃ સ્મૃતઃ ॥ ૧૮ ॥
 સત્યે સ્થિત્વા હિતં બ્રૂયાદપ્રિયં ન કદાચન ।
 પ્રિયં ચાપિ ન મિથ્યં સ્યાત્સ ગુરોર્લક્ષણં શુભમ્ ॥ ૧૯ ॥
 યસ્ય ક્રોધો વિનીતશ્ચ લોભો યસ્ય વિનિર્જિતઃ ।
 દ્વેષો યસ્ય પ્રશાન્તશ્ચ સ ગુરુર્નાત્ર સંશયઃ ॥ ૨૦ ॥
 યઃ સ્ત્રીપુત્રપુંસકેષુ સમદૃષ્ટિર્નિરામયા ।
 જીવેષુ માતૃભાવેન પश्यેત્સ ગુરુરુચ્યતે ॥ ૨૧ ॥
 ન જાતિભેદમાશ્રિત્ય ન રૂપેણ ન ચ શ્રુતેઃ ।
 ગુણં પરીક્ષ્ય યઃ શિષ્યં ગૃહ્ણાતિ સ ગુરુઃ સ્મૃતઃ ॥ ૨૨ ॥
 ન સર્વજ્ઞત્વમિચ્છેત ન સર્વેશત્વમેવ ચ ।
 યથાર્થ યદ્વિજાનીયાત્તદેવ કથયેત્સુધીઃ ॥ ૨૩ ॥
 અલ્પજ્ઞોડપિ ન દમ્ભેન મહાજ્ઞાની ન ગર્વિતઃ ।
 સ્વભાવશુદ્ધિસમ્પન્નઃ સ ગુરુઃ પરમઃ સ્મૃતઃ ॥ ૨૪ ॥
 ગુરોઃ પ્રથમમાખ્યાતં લક્ષણં સત્યપાલનમ્ ।
 દ્વિતીયં કરુણા પ્રોક્તા તૃતીયં ચ વિવેકિતા ॥ ૨૫ ॥
 ચતુર્થં સ્વાર્થશૂન્યત્વં પચ્ચમં સમદર્શનમ્ ।
 ષષ્ઠં ધૈર્યમસમ્મૂઢં સાત્તમં મૌનશોભનમ્ ॥ ૨૬ ॥
 અષ્ટમં શિષ્યસંરક્ષં નવમં માર્ગદર્શનમ્ ।
 દશમં સ્વાત્મનિષ્ઠત્વં ગુરોરેતે ગુણાઃ સ્મૃતાઃ ॥ ૨૭ ॥
 ન તુ દોષૈર્વિનિર્મુક્તો દેહધારી ભવેદ્ગુરુઃ ।
 દોષે સત્યપિ યો દોષં જ્ઞાત્વા શુદ્ધિં પ્રચચ્છતિ ॥ ૨૮ ॥
 સ્વદોષં યો ન ગૂહિત્વા શિષ્યેભ્યઃ સત્યબોધકઃ ।
 સ ગુરુત્વમવાપ્નોતિ સ્વચ્છદર્પણવત્સદા ॥ ૨૯ ॥
 અથ શિષ્યસ્ય વક્ષ્યામિ લક્ષણં દુર્લભં શુભમ્ ।
 ન કેવલં વિનીતત્વં ન કેવલમુપાસનમ્ ॥ ૩૦ ॥

जिज्ञासा यस्य तीव्रा स्यात्स शिष्यः परिकीर्तितः ।
 जिज्ञासां यो न जहाति विपरीतेऽपि दर्शनम् ॥ ३१ ॥
 न गुरोर्वचनं सर्वं भूढवत्स्वीकरेत्कवचित् ।
 परीक्ष्य युक्तिः सम्यग्गृहीयाद्यत्समीहितम् ॥ ३२ ॥
 श्रद्धया य विचारेण यः पन्थानं निरीक्षते ।
 स शिष्यः सत्यसम्पन्नो नान्यानुकरेणप्रियः ॥ ३३ ॥
 न गुरोः दोषमावेश्य निन्दां कुर्यात्कदाचन ।
 दोषं दृष्ट्वा तु धर्मेण विनयाद्वा निवेद्येत् ॥ ३४ ॥
 अलङ्कारविनिर्मुक्तो न य लीनमतिः स्मृतः ।
 स्वाभिमानं परित्यज्य स्वमानं य न हारयेत् ॥ ३५ ॥
 न लोभेन गुरुं सेवेत न भयेन न य कामतः ।
 ज्ञानहेतोः परां भक्तिं कुर्यात्स शिष्य उच्यते ॥ ३६ ॥
 यः प्रश्नान् विनयेनैव पृच्छत्यर्थविवेचनात् ।
 स शीघ्रं तत्त्वमासाद्य मार्गे न परिभ्रम्यते ॥ ३७ ॥
 न सर्वदा मौनमेव न सर्वत्र विवादिता ।
 यथास्थानं यथाकालं वाणी यस्य स शिष्यकः ॥ ३८ ॥
 शुश्रूषा यस्य शुद्धा स्याद्दासभावो न विद्यते ।
 सेवा प्रेमसमायुक्ता न स्वार्थपरिकल्पिता ॥ ३९ ॥
 यः गुरोः समीपेऽपि स्वबुद्धिं न परित्यजेत् ।
 गुरोर्वाक्ये य तत्त्वं तु परीक्षेत्स विनीतधीः ॥ ४० ॥
 गुरुं यो देववत्पश्येद्भक्त्या तत्त्वविद्यक्षाणः ।
 न देहमेव देवत्वं मन्येत्स सुमतिः स्मृतः ॥ ४१ ॥
 न गुरुः शिष्यज्जिवस्य स्वामी देवलमानुषः ।
 मार्गस्य दीपको ज्ञेयः स्वाधीनत्वप्रबोधकः ॥ ४२ ॥
 यत्र गुरुर्न स्वातन्त्र्यं हरते शिष्यचेतसः ।
 तत्र शिष्यगुरुसम्बन्धः शुद्धो भवति नान्यथा ॥ ४३ ॥
 अथ दीक्षाप्रभेदांश्च कथयिष्यामि सुप्रत ।

ન મન્ત્રં તત્ર વક્ષ્યામિ કેવલં વિધિભેદતઃ ॥ ૪૪ ॥

દીક્ષા તુ ત્રિવિધા પ્રોક્તા બહિર્યાગાધિકારિણામ્ ।
દર્શનાખ્યા સ્પર્શનાખ્યા સંકુલ્યાખ્યા તૃતીયિકા ॥ ૪૫ ॥

ચતુર્થી મન્ત્રસંજ્ઞા તુ વિશેષેણ પ્રકીર્તિતા ।
સા તુ શબ્દપ્રધાનત્વાન્મન્ત્રદીક્ષેતિ કથ્યતે ॥ ૪૬ ॥

ન મન્ત્રસ્ય સ્વરૂપં તુ ન વર્ણાન્ન ચ વિન્યાસાન્ ।
અસ્મિન્ ખણે પ્રવક્ષ્યામિ કેવલં તસ્ય ભાવનામ્ ॥ ૪૭ ॥

દર્શનદીક્ષા નામ્ના યા ગુરુદૃષ્ટિપ્રદીપિતા ।
ગુરોર્દૃષ્ટિસમાસાદ્ય શિષ્યચિત્તં પ્રસાદ્યતે ॥ ૪૮ ॥

ન ચક્ષુષોઃ સ્પર્શમાત્રં દર્શનં તત્ર કીર્તિતમ્ ।
ગુરોર્બોધસ્ય દૃષ્ટાન્તો યત્ર શિષ્યે પ્રજાયતે ॥ ૪૯ ॥

યથા સૂર્યોદયેનૈવ તમસો નાશ ઉચ્યતે ।
તથા ગુરુપ્રકાશેન મોહચ્છાયા વિનશ્યતિ ॥ ૫૦ ॥

સ્પર્શનાખ્યા દ્વિતીયા તુ બાહ્યસ્પર્શેન કીર્તિતા ।
ન શરીરસ્ય સંસ્પર્શો મુખ્યોડન્ત્રાર્થઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૫૧ ॥

કરુણાયાઃ પ્રસારેણ ગુરુઃ શિષ્યં સ્પૃશેઘદા ।
તદા ચિત્તે પ્રસાદસ્ય સૂક્ષ્મા ધારા પ્રવર્તતે ॥ ૫૨ ॥

સ્પર્શો યદિ વિવેકહીનો દેહાસક્તિં વિવર્ધયેત્ ।
ન સા દીક્ષા શુભા જ્ઞેયા મોહબન્ધવિવર્ધિની ॥ ૫૩ ॥

સંકુલ્પદીક્ષા તૃતીયા ગુરુણા હૃદિ ધારિતા ।
શિષ્યસ્ય કલ્યાણમુદ્દિશ્ય શુદ્ધસંકુલ્પધારણા ॥ ૫૪ ॥

ન સ્વાર્થસ્ય સંકુલ્પોડન્ત્ર ન ચ વશ્યત્વકામના ।
શિષ્યબોધપ્રસિદ્ધ્યર્થં કરુણાપૂર્ણચેતસા ॥ ૫૫ ॥

ગુરોઃ શુદ્ધે મનોદેશે ચ સંકુલ્પઃ પ્રવર્તતે ।
સ એવ દીક્ષાસદ્ભાવો ન તુ કેવલમાનસા ॥ ૫૬ ॥

મન્ત્રદીક્ષા ચતુર્થી સા શબ્દતત્ત્વસમાશ્રિતા ।
અત્ર તસ્ય ન વિસ્તારો ન વર્ણક્રમનિર્ણયઃ ॥ ૫૭ ॥

मन्त्रस्य तत्त्वमात्रं तु शब्दबोधप्रदीपकम् ।
 गुरुमुपेन यद्दत्तं तद्भावेन प्रतिष्ठितम् ॥ ५८ ॥
 न मन्त्रः केवलः शब्दो न केवलमुदीरितम् ।
 गुरुशिष्यसम्बन्धेन येतसि प्रतिबोधकः ॥ ५९ ॥
 दीक्षायाः प्रयोजनं तु बन्धच्छेदो न हेतुता ।
 न लोकेश्वरताकामो न यः सिद्धिविलासिता ॥ ६० ॥
 शुद्धभावाप्रसादेन दृष्टेः सौम्यत्वमेव यः ।
 स्वार्थक्षयः परार्थे यः येतसो विस्तरः स्मृतः ॥ ६१ ॥
 दीक्षा न केवलं कर्णे न केवलमपि मस्तके ।
 न केवलं करस्पर्शे न केवलमुपासनम् ॥ ६२ ॥
 यदा ज्वनवृत्तान्तो मार्गे सत्यं समाश्रयेत् ।
 तदा दीक्षा कृत्येव बीजवत्सुप्ररोहति ॥ ६३ ॥
 गुरुणा दीक्षितो भूत्वा यो हिंसां कुरुते नरः ।
 तस्य दीक्षा निष्फला स्यात्स्वभावो यदि न शुद्ध्यति ॥ ६४ ॥
 यो दीक्षां केवलं मानं सिद्धिं वा सम्प्रपद्यते ।
 स बाह्यरूपमाश्रित्य तत्त्वसारं विनश्यति ॥ ६५ ॥
 न दीक्षा गुरुमाहात्म्यं न शिष्यस्य यः केवलम् ।
 उभयोः शुद्धसम्बन्धः सा दीक्षेति विनिश्चयः ॥ ६६ ॥
 गुरुः प्रदीपः धृत्युक्तः शिष्यस्तैलसमन्वितः ।
 वर्तिका तु विवेकोऽस्य प्रज्वलत्यनुगृह्यते ॥ ६७ ॥
 न दीपो दीपकं दुर्याद्यदि तैलं न विद्यते ।
 न शिष्यः कृलमाप्नोति यदि श्रद्धा न विद्यते ॥ ६८ ॥
 श्रद्धा नान्यत्वमित्युक्ता न प्रश्रत्याग उच्यते ।
 सत्यपरीक्षासंयुक्ता हृदयस्य प्रसादिता ॥ ६९ ॥
 बहिर्यागे तु शिष्येण प्रथमं शौचमाचरेत् ।
 देशस्य पात्रद्रव्याणां स्वभावस्य यः शोधनम् ॥ ७० ॥
 न केवलं जलैः शौचं न केवलमुपवासतः ।
 द्रव्यशुद्धिः प्रसादश्च वृत्तिशुद्धिस्ततः परम् ॥ ७१ ॥

સ્થાનં રમ્યં સમાસાધે નાતિશબ્દસમાકુલમ્ ।
 અપરા વા પરાપરા તત્ર મૂર્ત્યા પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૭૨ ॥
 મૂર્તિર્ન દેવી સર્વાઙ્ગા મૂર્તિઃ ચિન્તાસ્વરૂપિણી ।
 પ્રતિષ્ઠાપ્ય યથાશાસ્ત્રં ભાવેનૈવ પ્રપૂજયેત્ ॥ ૭૩ ॥
 નાત્ર ધ્યાનસ્ય સૂક્ષ્માર્થઃ પરતત્ત્વસ્ય કીર્તિતઃ ।
 દૃશ્યરૂપાનુસારં તુ સેવાં કુર્યાદ્ભિઃસ્થિતઃ ॥ ૭૪ ॥
 પુષ્પં ગન્ધં ફલાદીનિ દીપં ચાપિ યથોચિતમ્ ।
 ન દ્રવ્યબહુલત્વેન પૂજાસિદ્ધિઃ પ્રકીર્તિતા ॥ ૭૫ ॥
 યદલ્પમપિ શુદ્ધેન હૃદયેન સમર્પિતમ્ ।
 તદ્ભાવગૌરવેણૈવ મહત્ફલમુદાહૃતમ્ ॥ ૭૬ ॥
 ન દ્રવ્યે ગર્વમાસ્થાય નિર્ધનં તુ તિરસ્કરેત્ ।
 વાર્બેલા સર્વભૂતસ્થા દ્રવ્યભેદં ન પશ્યતિ ॥ ૭૭ ॥
 અપરા વિશ્વરૂપા સા સર્વદ્રવ્યેષુ વર્તતે ।
 પરાપરા પ્રસન્નાસ્થા ભાવશુદ્ધૌ પ્રકાશતે ॥ ૭૮ ॥
 ગુરું સમ્પૂજ્ય પૂર્વં તુ ન દેહસ્થાભિમાનતઃ ।
 જ્ઞાનદીપપ્રદાતા સ ઇત્યેવં ભાવયેત્સુધીઃ ॥ ૭૯ ॥
 ગુરોઃ પૂજાવિધૌ નિત્યં શિષ્યઃ સત્યં સમાશ્રયેત્ ।
 નાતિપ્રશંસા કર્તવ્યા ન કૃત્રિમનમસ્કૃતિઃ ॥ ૮૦ ॥
 યત્કિંચિદ્ગુરુવે દેયં તચ્છુદ્ધ્યા પ્રેમપૂર્વકમ્ ।
 દ્રવ્યસ્ય માનતો હીનં ભાવસ્ય મહતો ન હિ ॥ ૮૧ ॥
 ગુરોઃ કૃપાં ન કેતવ્યાં ન મૂલ્યેન ન દાનતઃ ।
 કૃપા સ્વભાવસમુત્થા ન વ્યવહારસ્ય વસ્તુ સા ॥ ૮૨ ॥
 દીક્ષાયાં પાત્રતા જ્ઞેયા શિષ્યસ્ય ચ વિશેષતઃ ।
 સત્યપ્રિયત્વમાદાય દયાં ચિત્તે નિવેશયેત્ ॥ ૮૩ ॥
 ન હિંસકાય દાતવ્યા ન ચિત્તદ્વેષિણે તથા ।
 ન લોભયુક્તચિત્તાય ન ગુરુદ્રોહિણે ક્વચિત્ ॥ ૮૪ ॥
 ન તુ જન્મવિચારેણ પાત્રાપાત્રવિનિશ્ચયઃ ।

वृत्त्या स्थितेन भावेन शिष्यं परीक्षयेद्गुरुः ॥ ८५ ॥

स्त्री वा पुमात्रपुंसको वा यो वा कश्चिद्विदुः स्थितः ।

शुद्धभाषमायुक्तः स दीक्षायाः सदर्शकः ॥ ८६ ॥

न जातिर्न कुलं तस्य न वार्त्तो न य सम्पदः ।

अन्तःकरणसम्पत्तिः पात्रत्वस्य परं कलम् ॥ ८७ ॥

गुरोरपि परीक्षा स्यात्शिष्येण विनयान्वितैः ।

यः स्वयं परीक्ष्य गृह्णाति न स मोहं समाश्रयेत् ॥ ८८ ॥

न नाममात्रतो दीक्षा न य वस्त्रविभूषणैः ।

न य विह्वैर्न बाह्येन दीक्षा तत्त्वं प्रकीर्तितम् ॥ ८९ ॥

दीक्षिता यदि शुद्धोऽपि नित्यं सत्यं न पालयेत् ।

तस्य दीक्षाकृत् क्षीणं शुष्कबीजमिव ध्रुवम् ॥ ९० ॥

यस्तु सत्यरतः शान्तः करुणामैत्र्यसंयुतः ।

स दीक्षायाः कृत् पूजार्थं शनैः समधिगच्छति ॥ ९१ ॥

अभिर्यागे क्रमः प्रोक्तो गुरुशिष्यविचारतः ।

दीक्षाभेदाश्च कथिताः कृत्तवावसमन्विताः ॥ ९२ ॥

अपरा तु अहिर्भावा परापरा तु मध्यमा ।

तयोः समाश्रयेनैव बाह्यपूजा प्रसिध्यति ॥ ९३ ॥

परां तु हृदये ध्यायेदित्यत्र न विधीयते ।

सा पश्चादेव विज्ञेया यदा उपस्य सङ्क्षयः ॥ ९४ ॥

बाह्यउपेया सेवित्वा उपस्यैव परं क्षयम् ।

उपातीतां परां शक्तिं पश्चाद्द्रक्ष्यति साधकः ॥ ९५ ॥

न उपं तिरस्कर्तव्यं न उपे अहता भवेत् ।

उपं सोपानमित्युक्तं उपातीतं तु लक्ष्यकम् ॥ ९६ ॥

यथा बालः शनैर्गच्छेत्पादाभ्यां स्थिरतां प्रजेत् ।

तथा बाह्योपयारैस्तु येतः सूक्ष्मत्वमाप्नुयात् ॥ ९७ ॥

निन्दया बाह्यपूजा तु सूक्ष्ममार्गो न सिद्ध्यति ।

अधिकारस्य भेदेन मार्गाणां भिन्नता स्मृता ॥ ९८ ॥

અપરાં યો વિજાનીયાદ્વિશ્વમાતૃસ્વરૂપિણીમ્ ।
 સ દ્રવ્યેષ્વપિ તાં પશ્યેદ્ભેદદૃષ્ટિં જહાતિ ચ ॥ ૯૯ ॥
 પરાપરાં તુ યો ધ્યાયેદ્બાહ્યરૂપસમન્વિતામ્ ।
 સ રૂપે પ્રેમ સમ્પશ્યેદ્રૂપે તત્ત્વં ચ વિન્દતિ ॥ ૧૦૦ ॥
 ગુરું યો ન પરીક્ષ્યૈવ શ્રદ્ધયા સમ્પ્રપદ્યતે ।
 સ મોહં લભતે શીઘ્રં યથા બાલોઽન્યકૂપકે ॥ ૧૦૧ ॥
 ગુરું યો નિન્દતિ દ્વેષાદ્યસ્તુ તત્ત્વં પરીક્ષતે ।
 તયોર્ભેદં વિજાનીયાદ્વિવેકઃ શિષ્યલક્ષણમ્ ॥ ૧૦૨ ॥
 ગુરું યો માનુષં જ્ઞાત્વા તત્ત્વદીપં તુ પશ્યતિ ।
 સ ભક્તિં વિવેકયુક્તાં ધારયત્યવિકમ્પિતામ્ ॥ ૧૦૩ ॥
 ન ગુરું દેવતાં કૃત્વા સ્વબુદ્ધિં પરિહાપયેત્ ।
 ન ચ માનુષમાત્રં તં મન્યેત્સારવિવર્જિતમ્ ॥ ૧૦૪ ॥
 દીક્ષા ગુરુણા દત્તા તુ શિષ્યે સત્યં પ્રવર્તયેત્ ।
 સત્યે સ્થિતા તુ સા વૃદ્ધિં પ્રેમણા પુષ્યતિ સર્વદા ॥ ૧૦૫ ॥
 કરુણા યદિ ન જાયેત્ક્રિયા બાહ્યા નિરર્થિકા ।
 ન્યાયો યદિ ન વર્તેત પૂજા કેવલદૃશ્યતા ॥ ૧૦૬ ॥
 યત્ર સેવા ચ સત્યં ચ દયા મૈત્રી ચ વર્તતે ।
 તત્ર વાર્બેલા સાક્ષાત્સન્નિધત્તે ન સંશયઃ ॥ ૧૦૭ ॥
 બહિર્યાગઃ સમાખ્યાતો ન ત્વન્તરવિચારણમ્ ।
 અપરાપરયોર્ભાવો મુખ્યત્વેનાત્ર કીર્તિતઃ ॥ ૧૦૮ ॥
 ગુરોર્મહિમસંયુક્તં શિષ્યલક્ષણમુત્તમમ્ ।
 દીક્ષાભેદસમાયુક્તં બાહ્યયાગસ્ય લક્ષણમ્ ॥ ૧૦૯ ॥
 એતદધ્યાયમાસાદ્ય યો નરઃ શ્રદ્ધયાન્વિતઃ ।
 બાહ્યસેવાં સમારભ્ય ન રૂપેઽસક્તિમાપ્નુયાત્ ॥ ૧૧૦ ॥
 ક્રમેણ તસ્ય ચિત્તં તુ રૂપે પ્રેમિણિ વિવર્ધતે ।
 પ્રેમણઃ પ્રસાદમાસાદ્ય સૂક્ષ્મમાર્ગ પ્રપદ્યતે ॥ ૧૧૧ ॥
 ન બાહ્યં ત્યજતે પૂર્વં ન સૂક્ષ્મં ત્વરિતં વ્રજેત્ ।
 અધિકારક્રમં જ્ઞાત્વા શનૈઃ પન્થાનમાચરેત્ ॥ ૧૧૨ ॥

યઃ ક્રમં પરિત્યજ્યૈવ શિખરં રોઢુમિચ્છતિ ।
 સ પાદભંશમાપ્રોતિ ન ચ તત્ત્વં પ્રપદ્યતે ॥ ૧૧૩ ॥
 ગુરુર્દિશતિ યં માર્ગં તં પરીક્ષ્ય સમાચરેત્ ।
 સ્વભાવે સત્યસમ્પન્નઃ ક્રમમેવ સમાશ્રયેત્ ॥ ૧૧૪ ॥
 દર્શનસ્પર્શનસંકુલ્પમન્ત્રદીક્ષાયતુષ્ટયમ્ ।
 પ્રોક્તં તત્ત્વાર્થસંક્ષેપાદ્ભિર્યાગસ્ય સાધકે ॥ ૧૧૫ ॥
 ન મન્ત્રાર્થોડન વિસ્તીર્ણો ન મન્ત્રસ્યોપપાદનમ્ ।
 મન્ત્રદીક્ષાસ્વરૂપસ્ય સંકુતઃ કેવલં કૃતઃ ॥ ૧૧૬ ॥
 પરા યદા પ્રકાશેત તદા રૂપં વિલીયતે ।
 ઇત્યેતદ્ભાવનાં પશ્ચાત્સાધકઃ સમુપાશ્રયેત્ ॥ ૧૧૭ ॥
 અપરા ચ પરાપરા ચ બહિર્યાગે વ્યવસ્થિતે ।
 તયોઃ સેવાં સમારભ્ય પરાં પ્રાપ્રોતિ નિર્મલઃ ॥ ૧૧૮ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડે તૃતીયઃ પટલઃ ।

ચતુર્થઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્યાગખણ્ડઃ)
 ગુરુપૂજનગુરુવરણગુરુદક્ષિણાગુરુદીક્ષાવિધિઃ
 દેવદત્ત ઉવાચેદં શ્રુતકેતું મહામતિમ્ ।
 ગુરુપૂજાવિધિં વક્ષ્યે ગુરુવરણમેવ ચ ॥ ૧ ॥
 દક્ષિણાવિધિમાખ્યાસ્યે દીક્ષાવિધિમનન્તરમ્ ।
 બહિર્યાગે તુ ચત્તર્મ તદ્વિધિં શ્ણુ સુવ્રત ॥ ૨ ॥
 ન ધ્યાનં સૂક્ષ્મતત્ત્વસ્ય ન ચાન્તરવિચારણમ્ ।
 બાહ્યોપચારમાર્ગેણ ગુરુમાર્ગઃ પ્રવર્તતે ॥ ૩ ॥
 પ્રાતઃ શુચિઃ સમુત્થાય દેશં સમ્માર્જયેત્સુધીઃ ।
 મૃદુના વારિણા પ્રોક્ષ્ય ભૂમિં શુદ્ધાં પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૪ ॥
 ઉત્તરાભિમુખો ભૂત્વા ગુરોરાસન્દિકાં શુભામ્ ।
 દર્ભેઃ પુષ્પૈશ્ચ વસ્ત્રેણ યથાશક્તિ વિભૂષયેત્ ॥ ૫ ॥

નાતિભૂષા પ્રકુર્વીત ન ચ હીનાં સમાચરેત્ ।
 માધુર્ય શૌચસંયુક્તં ગુરુપૂજાસ્ય લક્ષણમ્ ॥ ૬ ॥
 દીપમેકં પ્રજવાલ્યાથ ધૂપમેકં નિવેદયેત્ ।
 તોયં પાત્રે સમાસાધ્ય પુષ્પાણિ વિનિવેશયેત્ ॥ ૭ ॥
 ફલાનિ નિર્મલાનિ સ્યુર્ગન્ધદ્રવ્યાણિ ચોચિતાઃ ।
 ન દ્રવ્યબહુલત્વેન પૂજાસિદ્ધિઃ પ્રકીર્તિતા ॥ ૮ ॥
 આસનં પ્રથમં દદ્યાદર્ધમાચમનં તતઃ ।
 પાદં ચ મધુપર્કં ચ વસ્ત્રં પુષ્પં ચ સર્વશઃ ॥ ૯ ॥
 યથાશક્તિ સમાનીય ક્રમશસ્તાનિ દાપયેત્ ।
 ન વિત્તેનાતિર્ગર્વેણ ન દૈન્યેન નિવેદયેત્ ॥ ૧૦ ॥
 ગુરુમાસાધ્ય પૂર્વં તુ સાક્ષાત્પાદાભિવન્દનમ્ ।
 કરાભ્યાં ચરણૌ સ્પૃષ્ઠ્વા શિરસા પ્રણમેત્સુધીઃ ॥ ૧૧ ॥
 ન દીર્ઘં પ્રણમેત્કાચં ન ચ શીઘ્રં વિનિર્ગમેત્ ।
 વિનયસ્ય પ્રમાણં હિ સ્થિરભાવઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૧૨ ॥
 ગુરોરાસનમાસાધ્ય શિષ્યસ્તિષ્ઠેદુપાન્તિકે ।
 અનુજ્ઞાં પ્રાર્થયેત્પૂર્વં પૂજાં કર્તું સમાહિતઃ ॥ ૧૩ ॥
 અનુજ્ઞાતસ્તતો ભૂત્વા પૂજાં બાહ્યાં સમારભેત્ ।
 ગન્ધપુષ્પાદિભિઃ સમ્યગ્ગુરુમર્ચયતે ક્રમાત્ ॥ ૧૪ ॥
 ગન્ધેન શુદ્ધતાં દદ્યાત્પુષ્પૈઃ સૌમ્યત્વમર્પયેત્ ।
 ધૂપેન સૌરભં દદ્યાત્દીપેન ચ પ્રકાશતામ્ ॥ ૧૫ ॥
 ફલૈઃ કર્મફલત્યાગં તોયેન હૃદયાર્દ્રતામ્ ।
 વસ્ત્રેણ માનરક્ષાં ચ ભોજનૈઃ પ્રીતિમર્પયેત્ ॥ ૧૬ ॥
 નૈવેદ્યં વિનિવેદ્યાથ ગુરોરાજ્ઞાં પ્રતીક્ષયેત્ ।
 સ્વેચ્છયા નોપભુજ્જીત ગુરોર્ભાવં નિરીક્ષયેત્ ॥ ૧૭ ॥
 ગુરુઃ પ્રસાદયેદ્યત્તુ તસ્થિષ્યઃ શ્રદ્ધયાન્વિતઃ ।
 અન્નં ફલમથામ્બુ વા પ્રસાદત્વેન ગૃહ્ણિયાત્ ॥ ૧૮ ॥
 ગુરોર્નામ્ના ન કુર્વીત દમ્ભમાત્મપ્રકાશનમ્ ।
 પૂજા ન ખ્યાતિકામેન સેવ્યા સા ફલદાયિની ॥ ૧૯ ॥

पूजां समाप्य विनयाद्गुरुमध्ये स्थितः शुचिः ।
 अनुज्ञां पुनरासाधय पश्चाद्भोजनमाचरेत् ॥ २० ॥
 अथ गुरुवरं वक्ष्ये वरणास्य विधिं शुभम् ।
 गुरुं परीक्ष्य पूर्वं तु वरणं कारयेत्सुधीः ॥ २१ ॥
 न रुपेण न वयसा न वित्तेन न जन्मना ।
 गुणैरेव परीक्षेत गुरुं शिष्यः प्रयत्नतः ॥ २२ ॥
 दीर्घकालं निरीक्षेत व्यवहारं गुरोः सदा ।
 क्रोधे लोभे च सम्प्राप्ते सत्यं तस्य परीक्षयेत् ॥ २३ ॥
 यः परीक्षां न सोढुं शक्नोति तं न समाश्रयेत् ।
 गुरुत्वं नाम न वस्त्रं न च यिह न चार्थनम् ॥ २४ ॥
 परीक्ष्य तु गुरुं शुद्धं वरणं कारयेत्कृत्वा ।
 पुष्पाढस्तः समासीनो विनयेन समन्वितः ॥ २५ ॥
 शिष्य उवाचेऽहं गुरुमग्रतः स्थितः ।
 मार्गदर्शकमिच्छामि भवतः शरणं शुभम् ॥ २६ ॥
 न स्वार्थाय न मानाय न लोकाप्रभवाय च ।
 तत्त्वबोधप्रसिद्ध्यर्थं वरणं मे प्रसीदतु ॥ २७ ॥
 गुरुर्यदि प्रसन्नः स्यात्सङ्केतं तत्र दर्शयेत् ।
 अस्वीकृतौ तु शिष्यस्य बलात्कारो न विद्यते ॥ २८ ॥
 स्वीकृतस्तु गुरुस्तेन शिष्यं मार्गं नियोजयेत् ।
 आचारं च नियमं चैव यथायोग्यं प्रदर्शयेत् ॥ २९ ॥
 न सर्वं कर्म सर्वस्मै दीयते गुरुणा क्वचित् ।
 अधिकारानुरूपेण कृमशः शिक्षणं भवेत् ॥ ३० ॥
 वरणास्य परं यिह परस्परसमाश्रयः ।
 गुरुः शिक्षां समादत्ते शिष्यः सत्यं समाश्रयेत् ॥ ३१ ॥
 अथ दक्षिणायां शुद्ध्यै गुरोः प्रीतिं समाचरेत् ।
 दक्षिणाविधिमाख्यास्ये न वित्तस्यैव मानतः ॥ ३२ ॥
 यत्स्वकीयमुपाजितं तच्छुद्धं विनिवेदयेत् ।

ન ઋણં કૃત્વા પ્રદધાદ્વિત્તં લોભસમુદ્ભવમ્ ॥ ૩૩ ॥

ન બાલસ્ય ધનં ગ્રાહ્યં ન ભાર્યાયા અનિચ્છયા ।

ન પરદ્રવ્યસમ્પત્તિર્ન ચાપહૃતમિષ્યતે ॥ ૩૪ ॥

સ્વશક્ત્યા યત્સમાયાતં તદ્દધાદ્ભક્તિપૂર્વકમ્ ।

દ્રવ્યં સ્વલ્પમપિ પ્રોક્તં ભાવશુદ્ધ્યા મહત્તરમ્ ॥ ૩૫ ॥

વસ્ત્રં કૃલાનિ પાત્રાણિ ગ્રન્થાન્ વા યત્સમીહિતમ્ ।

સેવાં વા સમયં વાપિ દક્ષિણાત્વેન કલ્પયેત્ ॥ ૩૬ ॥

ન ગુરોર્દક્ષિણા મૂલ્યં ન ગુરોઃ કૃપયા વણિક્ ।

કૃપા ન વિક્રયાહાં સ્યાન્ન ચ જ્ઞાનં પણીકૃતમ્ ॥ ૩૭ ॥

ગુરોરાવશ્યકં યત્તુ તદર્થં દ્રવ્યમર્પયેત્ ।

ગુરોઃ ભારં ન કુર્યાત્તુ દક્ષિણાનામતઃ સદા ॥ ૩૮ ॥

ગુરુરપિ ન ગૃહ્ણીયાદ્દ્રવ્યં યત્પાપસમ્ભવમ્ ।

શિષ્યસ્ય જીવિકાં છિત્વા લોભેન ન સમાચરેત્ ॥ ૩૯ ॥

યત્ર દક્ષિણયા શિષ્યઃ દૈન્યં યાતિ વિનિર્ધનઃ ।

તત્ર ગુરુર્ન ગૃહ્ણીયાત્સ્વાર્થસિદ્ધ્યર્થમેવ તત્ ॥ ૪૦ ॥

દક્ષિણા તુ ત્રિધા પ્રોક્તા દ્રવ્યસેવા ચ કાલિકા ।

વચનપાલનં ચૈવ ગુરોઃ પ્રીતિકરં શુભમ્ ॥ ૪૧ ॥

દ્રવ્યં યચ્છતિ યઃ શુદ્ધં સેવા યશ્ચ સમર્પયેત્ ।

કાલં જ્ઞાનાર્થમર્પિત્વા સ દક્ષિણાં પ્રચચ્છતિ ॥ ૪૨ ॥

ગુરુણા યત્પ્રદિદેં તુ ધર્મ્યં કર્મ સમાચરેત્ ।

તદ્વચનપરિપાલનં દક્ષિણા પરમા સ્મૃતા ॥ ૪૩ ॥

ન મૂઢવત્પ્રવર્તેત ન વિવેકં પરિત્યજેત્ ।

ધર્મવિરુદ્ધમાજ્ઞાસં ન કર્તવ્યં કથગ્ચન ॥ ૪૪ ॥

ગુરોરાજ્ઞાપિ ધર્મેણ પરીક્ષ્યા શિષ્યધીમતા ।

સત્યવિરુદ્ધમિત્યુક્તં ગુરુણાપિ ન સાધયેત્ ॥ ૪૫ ॥

અથ દીક્ષાવિધિં વક્ષ્યે વિસ્તરેણ મહામતે ।

બહિર્યાગપ્રધાનં તુ કર્મકાણ્ડસમન્વિતમ્ ॥ ૪૬ ॥

दीक्षायाः पूर्वरात्रौ तु देशं शुद्धं प्रकल्पयेत् ।
 माण्डपं कारयेद्भयं तोरणैः पुष्पशोभितम् ॥ ४७ ॥
 मध्ये वेदिं समासाधयतुरश्रां सुशोभनाम् ।
 कुशैः पुष्पैश्च वस्त्रैश्च तां सम्यक्परिमार्जयेत् ॥ ४८ ॥
 पूर्वभागे गुरोरासनं दक्षिणे पात्रसंस्थितिम् ।
 पश्चिमे शिष्यपीठं तु उत्तरे द्रव्यसंस्थितिम् ॥ ४९ ॥
 दीपौ द्वौ स्थापयेदत्र धूपौ द्वौ च यथाक्रमम् ।
 कलशौ द्वौ विनिक्षिप्य पुष्पमालाभिर्ययेत् ॥ ५० ॥
 ओंकं गुरुं समर्प्याथ द्वितीयं दीक्षयेवताम् ।
 नात्र मन्त्रविन्यासस्तु क्रियामात्रं प्रकीर्तितम् ॥ ५१ ॥
 प्रभाते शिष्य आगत्य स्नातः शुद्धाभ्यरावृतः ।
 भौनं धृत्वा समासीनो गुरुमेव प्रतीक्षयेत् ॥ ५२ ॥
 गुरुः स्नात्वा शुचिर्भूत्वा शुद्धवस्त्रपरिच्छदः ।
 आसीनः पूर्वदिग्भागे शिष्यं दृष्ट्वा समाह्वयेत् ॥ ५३ ॥
 शिष्यः पुष्पाञ्जलिं कृत्वा गुरुपादौ प्रणम्य च ।
 त्रिः प्रदक्षिणमावर्त्य दक्षिणे पार्श्वमाश्रयेत् ॥ ५४ ॥
 गुरुः शिष्यस्य उस्ते तु शुद्धतोयं विनिक्षिपेत् ।
 पुनस्तदुदकं भूमौ साक्षित्वेन विनिक्षिपेत् ॥ ५५ ॥
 ततः शिष्यं निरीक्ष्याथ गुरुः प्रश्नं समाचरेत् ।
 सत्यं वक्तुं समर्थोऽसि किं मार्गं स्थिरमानसः ॥ ५६ ॥
 शिष्यः सत्यं प्रतिज्ञाय न मिथ्यां वाचमीरयेत् ।
 गुरुं तत्त्वेन संसेव्य सत्यव्रतमुपाश्रयेत् ॥ ५७ ॥
 गुरुः पुनः परीक्षेत शिष्यस्य दृढतां शनैः ।
 लोभे क्रोधे च सम्मोहे किं करिष्यसि मानद ॥ ५८ ॥
 शिष्य उवाच विनीतात्मा सत्यं मार्गं समाश्रये ।
 द्रोषे जातं विवेकेन शमयिष्यामि मानसम् ॥ ५९ ॥
 न सिद्धिं प्रार्थयिष्यामि न च लोकवशं व्रजे ।
 ज्ञानप्रेमसमायुक्तं ज्ञानं धारयिष्यति ॥ ६० ॥

તતઃ શિષ્યં સમાસીનં પુષ્પૈઃ પ્રોક્ષ્ય જલૈઃ શનૈઃ ।
 ગુરુઃ શુદ્ધિમુપાદાય દીક્ષાકર્મ સમારભેત્ ॥ ૬૧ ॥
 મૃદુના વારિણા પૂર્વં શિષ્યદેહં વિશોધયેત્ ।
 શીર્ષતઃ પાદપર્યન્તં પ્રોક્ષણં કારયેત્ક્રમાત્ ॥ ૬૨ ॥
 ગન્ધેનાડ્ગાનિ સંસ્પૃશ્ય પુષ્પૈઃ શિરસિ ચાર્પયેત્ ।
 વસ્ત્રેણાચ્છાદયેદેહં લજ્જા માનં ચ રક્ષયેત્ ॥ ૬૩ ॥
 દીપં દર્શયતે તસ્ય ધૂપં ચાપિ પ્રદર્શયેત્ ।
 ન બાહ્યતેજસા દેવી કેવલં પરિકીર્તિતા ॥ ૬૪ ॥
 દીક્ષાયાં સાક્ષિણો દીપાઃ શુદ્ધકર્મપ્રદીપકાઃ ।
 અગ્નિર્વાં યદિ વિદ્યેત તત્ર શાન્તિં સમાચરેત્ ॥ ૬૫ ॥
 ન હિંસાં કારયેદત્ર ન જીવસ્ય વિનાશનમ્ ।
 ન મદ્યં ન ચ માંસં વા દીક્ષાકર્મણિ કલ્પયેત્ ॥ ૬૬ ॥
 શુદ્ધદ્રવ્યૈઃ સમારભ્ય સૌમ્યૈરેવોપચારકૈઃ ।
 ગુરુઃ શિષ્યસ્ય હસ્તૌ તુ સ્વહસ્તાભ્યાં સમાશ્રયેત્ ॥ ૬૭ ॥
 હસ્તસંયોગમાત્રેણ ગુરુઃ શિષ્યં ન દીક્ષયેત્ ।
 તત્ત્વપ્રતિજ્ઞાયા યુક્તં કર્મ તત્સમ્પદિષ્યતે ॥ ૬૮ ॥
 ગુરુઃ શિષ્યસ્ય હૃદયે પુષ્પમેકં વિનિક્ષિપેત્ ।
 દ્વિતીયં મસ્તકે દધાતૃતીયં કરયોઃ શુભમ્ ॥ ૬૯ ॥
 ચતુર્થં ચરણયોર્દધાદ્ગુરુઃ શિષ્યસ્ય ભાવતઃ ।
 પચ્ચમં વેદ્યાં વિન્યસ્ય સર્વસાક્ષિત્વમાચરેત્ ॥ ૭૦ ॥
 ગુરુઃ શિષ્યં સમાદિશ્ય બાહ્યસેવાં સમાચર ।
 દ્રવ્યં શુદ્ધં સમાનીય શ્રદ્ધયા વિનિવેદય ॥ ૭૧ ॥
 દીક્ષાં પ્રાપ્નોઽસિ સૌમ્યેતિ ગુરુઃ પશ્ચાદુદીરયેત્ ।
 તત્ત્વમાર્ગે સ્થિરો ભૂત્વા સત્યે તિષ્ઠેતિ ચ બ્રુવન્ ॥ ૭૨ ॥
 શિષ્યઃ પુષ્પં સમાદાય ગુરોઃ પાદે નિવેશયેત્ ।
 કૃતજ્ઞતાં સમાવેદ્ય શિરસા પ્રણિપત્ય ચ ॥ ૭૩ ॥
 તતઃ ગુરુઃ સમાદાય શિષ્યસ્ય દક્ષિણાં શુભામ્ ।

स्वीकुर्यात्सौम्यभावेन न लोभेन कदाचन ॥ ७४ ॥

यदि वित्तं न शिष्यस्य सेवां दद्याद्यथाशक्ति ।

कालदानं श्रमदानं सत्यपालनमेव वा ॥ ७५ ॥

दक्षिणां विनियोजयाथ गुरुः शिष्यं समाश्रयेत् ।

प्रसादं पुष्पारूपेण शिरस्यस्य विनिक्षिपेत् ॥ ७६ ॥

गुरुः शिष्यस्य उस्ते तु शुद्धं तोयं प्रयच्छति ।

शिष्यस्तत्प्राशनं कृत्वा मौनं पश्चाद्गुपाश्रयेत् ॥ ७७ ॥

ततो गुरुः समुत्थाय शिष्यं बाह्यप्रते न्यसेत् ।

शौचं सत्यं दयां मैत्रीं परसेवां च शिक्षयेत् ॥ ७८ ॥

न हिंसां न च द्रोहं न मिथ्यावचनं वदेत् ।

न परद्रव्यहर्तृत्वं न चित्तदूषणं यरेत् ॥ ७९ ॥

दीक्षितस्य परं कर्म सत्यस्य परिपालनम् ।

द्वितीयं करुणा प्रोक्ता तृतीयं न्यायपालनम् ॥ ८० ॥

यतुर्थं स्वपरित्यागः पञ्चमं प्रेमवर्धनम् ।

षष्ठं विवेकसंयुक्तं जुवनं तस्य शस्यते ॥ ८१ ॥

दीक्षा न वस्त्रयिहनेन न पुष्पैर्न च दक्षिणा ।

आचारपरिवर्तेन दीक्षा कृत्वती स्मृता ॥ ८२ ॥

गुरुः शिष्यस्य मार्गं तु कालक्रमेण शिक्षयेत् ।

शीघ्रं सर्वं न दद्याच्च न च ज्ञानं निरोधयेत् ॥ ८३ ॥

यथायोग्यं यथाकालं यथाशक्ति यथाक्रमम् ।

अथ दीक्षाकृतं वृद्धिं शनैः प्राप्नोति साधकः ॥ ८४ ॥

गुरुपूजा समाख्याता गुरुवरणमेव च ।

दक्षिणा दीक्षया सार्धं बहिर्यागे निरूपिता ॥ ८५ ॥

न मन्त्रः कथितोऽत्रैव न मन्त्रस्य विनिर्णयः ।

केवलं कर्मपन्थानं बाह्यरूपेण दर्शितम् ॥ ८६ ॥

अपरा विश्वरूपा सा पूजायां सम्प्रपूजिता ।

परापरा प्रसन्नास्या गुरुमार्गे प्रकाशिता ॥ ८७ ॥

યઃ શુદ્ધયા સમારભ્ય ગુરુમર્ચયતે નરઃ ।
 સ બાહ્યસેવયા નિત્યં ચિત્તશુદ્ધિમવાપ્નુયાત્ ॥ ૮૮ ॥
 યઃ ગુરું પરીક્ષ્ય ભક્ત્યા વરણં કુરુતે દૃઢમ્ ।
 સ મોહબન્ધનૈર્મુક્તો માર્ગે તિષ્ઠતિ નિશ્ચલઃ ॥ ૮૯ ॥
 યઃ શુદ્ધાં દક્ષિણાં દત્ત્વા ન દર્પં સમુપાશ્રયેત્ ।
 તસ્ય ત્યાગઃ પ્રસાદાય હૃદયે પરિવર્ધતે ॥ ૯૦ ॥
 યઃ દીક્ષાં સમ્યગ્સાધ્ય સત્યવ્રતમુપાશ્રયેત્ ।
 તસ્ય બાહ્યક્રિયા નિત્યં ભાવશુદ્ધિં વિવર્ધયેત્ ॥ ૯૧ ॥
 ગુરુઃ પ્રદાતા માર્ગસ્ય શિષ્યઃ પન્થાનમાશ્રિતઃ ।
 વાર્બેલા સાક્ષિણી તત્ર સત્યપ્રેમવિવર્ધિની ॥ ૯૨ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડે ચતુર્થઃ પટલઃ ॥ ।

પ્રચ્યમઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્યાગખણ્ડઃ)
 ગુરુપ્રદત્તમન્ત્રસ્થાપનસન્ધ્યાત્રયવિધિઃ
 દેવદત્ત ઉવાચેદં શ્રુતકેતું મહામતિમ્ ।
 અથ મન્ત્રસ્ય સંસ્થાનં સન્ધ્યાત્રયમથોચ્યતે ॥ ૧ ॥
 ગુરુણા યઃ પ્રદત્તોઽસ્તિ મન્ત્રઃ શિષ્યસ્ય પાવનઃ ।
 કથં તં સ્થાપયેદ્ભક્ત્યા કથં નિત્યં સમાચરેત્ ॥ ૨ ॥
 કથં પ્રાતઃ સમારભ્ય મધ્યાહ્ને ચાસ્તમેવ ચ ।
 સન્ધ્યાત્રયં પ્રવર્તેત તસ્ય કાલસ્ય લક્ષણમ્ ॥ ૩ ॥
 કિં સન્ધ્યા નામ તત્ત્વેન કિં તસ્યાઃ કારણં પરમ્ ।
 કિં ફલગ્ચ ભવેત્ તસ્યાઃ કથં સા શુદ્ધિદાયિની ॥ ૪ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।
 ગુરુપ્રદત્તમન્ત્રસ્ય સ્થાપનં કથયામિ તે ॥ ૫ ॥
 ગુરોર્મુખાત્સમાસાધ્ય મન્ત્રં શિષ્યઃ સમાહિતઃ ।
 ન તં લોકે પ્રકાશેત ન ગર્વેણ પ્રદશયેત્ ॥ ૬ ॥
 મન્ત્રઃ શબ્દમયો નાસ્તિ કેવલં વર્ણસંહતિઃ ।

गुरुयेतःप्रसादेन येतसि प्रतिष्ठितः ॥ ७ ॥

गुरुः प्रथमसंस्थाता शिष्यस्तस्य प्रतिष्ठितिः ।

विश्वासः पात्ररूपं स्थाद्यायारः पावनं जलम् ॥ ८ ॥

शुभौ देशे समासीनः शिष्यः पूर्वमुष्णः स्थितः ।

गुरोः स्मृत्वा प्रसादं तु मन्त्रं हृदि निवेशयेत् ॥ ९ ॥

न मन्त्रं भूमिवेषेन न पत्रे न य लिप्तिषु ।

हृदये श्रद्धया स्थाप्यं बाह्यं पात्रं तु रक्षयेत् ॥ १० ॥

दीपं प्रज्वाल्य शुद्धं तु पात्रं तत्र निवेशयेत् ।

पुष्पैर्गन्धैश्च तोयेन तन्माण्डलमलङ्कृतम् ॥ ११ ॥

गुरोः प्रदत्तमन्त्रस्य प्रतीकं तत्र संस्थितम् ।

न तन्मन्त्रस्वरूपं तु द्रव्येष्वेव विधिनयेत् ॥ १२ ॥

शिष्यः पुष्पं समादाय हृदि धृत्वा शनैः शनैः ।

गुरोः प्रसादमित्युक्त्वा तन्मन्त्रं विनिवेशयेत् ॥ १३ ॥

ततो दीपस्य सान्निध्ये पुष्पमेकं समर्पयेत् ।

गन्धं तोयं च नैवेद्यं लक्ष्म्या बाह्यं निवेदयेत् ॥ १४ ॥

न मन्त्रः ऋषिकामाभ्यां न लोभेन प्रकाशयते ।

शुद्धायाः समायुक्तः स्वभावेनैव वर्धते ॥ १५ ॥

गुरुणा यत्प्रदिष्टं तु नित्यकर्मणि योजयेत् ।

नित्यं स्मृत्वा समारभ्य नित्यं तस्य विसर्जनम् ॥ १६ ॥

अथ सन्ध्यात्रयं वक्ष्ये कालत्रयविभूषितम् ।

प्रभाते मध्यगे सूर्ये सायाह्ने च व्यवस्थितम् ॥ १७ ॥

सन्धिर्नाम द्वयोः कालयोः सूक्ष्मः संयोग उच्यते ।

रात्रेर्दिवससन्धिश्च मध्याह्नस्यापि सन्धिता ॥ १८ ॥

सायं दिवससन्धिश्च ज्ञेया कालस्य सूक्ष्मता ।

यत्र दृश्यं विलीयेत यत्र नूतनमुद्गतम् ॥ १९ ॥

प्रातः सन्ध्या प्रभाजन्म मध्यसन्ध्या समत्वदा ।

सायं सन्ध्या निवृत्तिश्च त्रिधा कालस्य पावनी ॥ २० ॥

પ્રભાતે તમસો ભેદઃ પ્રકાશસ્ય પ્રસારણમ્ ।
મધ્યાહ્ને સમતા જ્ઞેયા સાયં શાન્તિર્નિવર્તનમ્ ॥ ૨૧ ॥

પ્રાતઃકાલં સમાસાધ્ય શિષ્યઃ શૌચસમન્વિતઃ ।
નદીતીરે ગૃહે વાપિ શુદ્ધદેશે સમાશ્રયેત્ ॥ ૨૨ ॥

પૂર્વાભિમુખ આસીનઃ પ્રાતઃસન્ધ્યામુપાયરેત્ ।
મધ્યાહ્ને તુ યથાદેશં દિશં શુદ્ધાં સમાશ્રયેત્ ॥ ૨૩ ॥

સાયઙ્કાલે પશ્ચિમાસ્યો દિનાન્તસ્યોપસંહૃતૌ ।
કાલસ્ય ભાવમાલોક્ય સન્ધ્યાં નિત્યં સમાયરેત્ ॥ ૨૪ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં સન્ધ્યાયાં પ્રથમં કિમુ ।
આચામઃ કથમાખ્યાતઃ કિં તસ્યાઃ શોધનં ફલમ્ ॥ ૨૫ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।
આચમનં બહિઃશૌચં ચેતસઃ સ્થૈર્યકારણમ્ ॥ ૨૬ ॥

ન કેવલં જલપાનં ન કેવલમુદીરિતમ્ ।
સ્વીકૃતસ્ય વિધાનસ્ય પ્રથમઃ સમ્પ્રવેશઃ સઃ ॥ ૨૭ ॥

પ્રાતઃ સન્ધ્યાં સમારભ્ય શિષ્યઃ પાત્રં સમાશ્રયેત્ ।
દક્ષિણેન કરેણૈવ તોયં શુદ્ધં સમાહરેત્ ॥ ૨૮ ॥

દેવદત્ત ઉવાચ ।
ૐ પાવિત્ર્યં મે હૃદિ સ્યાત્ ઇતિ તોયં પિબેત્સુધીઃ ।
ૐ શાન્તિર્મે તનૌ સ્યાત્ ઇતિ દ્વિતીયમુપાસ્પૃશેત્ ॥ ૨૯ ॥

ૐ સંવિત્તિર્મે મનસ્યસ્તિવતિ તૃતીયમુપાસ્પૃશેત્ ।
એવં ત્રિરાત્ર્યમેદ્વિદ્વાન્ શુદ્ધભાવસમન્વિતઃ ॥ ૩૦ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં પ્રત્યેકં કિં પ્રયોજનમ્ ।
કિમર્થં ત્રિવિધં પ્રોક્તમેકતો ન સમુચ્યતે ॥ ૩૧ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં પાવિત્ર્યં કર્મશોધનમ્ ।
શાન્તિઃ ક્લેશપ્રશમનં સંવિત્તિર્બોધવર્ધિની ॥ ૩૨ ॥

પ્રથમેન તુ સકુલ્પઃ દ્વિતીયેન પ્રશામ્યતિ ।
તૃતીયેન પ્રકાશેત સ્વભાવસ્ય વિમર્શનમ્ ॥ ૩૩ ॥

તતઃ કરૌ વિશોધ્યાય મુખં શુદ્ધં પ્રકલ્પયેત્ ।

તોયેન ત્રિઃ પ્રોક્ષયિત્વા બાહ્યશૌચં સમાચરેત્ ॥ ૩૪ ॥

ૐ શુદ્ધોડસ્મિ બહિઃ શુદ્ધો મનસા શુદ્ધ એવ ચ ।

ઇતિ પ્રોક્ષ્ય કરૌ પશ્ચાદાસને સન્નિવેશયેત્ ॥ ૩૫ ॥

પ્રાતઃસન્ધ્યાયાં પૂર્વં તુ ઉદયન્તં દિવાકરમ્ ।

ન કેવલં ભાસ્કરં પશ્યેચ્ચૈતન્યસ્ય વિભાં સ્મરેત્ ॥ ૩૬ ॥

સૂર્યસ્યોદયનં બાહ્યં સંવિત્તેરુદયોડન્તરે ।

ઉભયં યત્ર સંયાતિ સા પ્રાતઃસન્ધિરુચ્યતે ॥ ૩૭ ॥

ગુરુપ્રદત્તમન્ત્રં તુ તત્ર શ્રદ્ધાસમન્વિતઃ ।

એકાગ્રચિત્તો જપેત્ શુદ્ધં યથાગુરુપ્રદર્શિતમ્ ॥ ૩૮ ॥

ન મન્ત્રસંખ્યાં સ્વેચ્છેન પરિવર્તયેત્કદાચન ।

ગુરુણા યત્પ્રદિદે તુ તદેવ વિધિવદ્ભવેત્ ॥ ૩૯ ॥

મન્ત્રસ્ય સ્થાપનં પૂર્વં ગુરૌ ભાવે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ।

તતઃ શિષ્યસ્ય ચિત્તે તુ તસ્ય નિત્યં પ્રવર્તનમ્ ॥ ૪૦ ॥

મધ્યાહ્ને તુ સમાસાધ્ય સન્ધિં તેજોમર્યાં શુભામ્ ।

ન પ્રાતર્ભાવમાશ્રિત્ય મધ્યકાલં સમાચરેત્ ॥ ૪૧ ॥

ન ઉદયસ્ય પ્રતીક્ષા સ્યાન્નાસ્તસ્યાપિ કલ્પના ।

સમતા યસ્ય કાલસ્ય સા મધ્યાહ્નસ્ય સન્ધિતા ॥ ૪૨ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં કથં સન્ધ્યા સમત્વદા ।

ઉદયાસ્તમયાભાવાત્કિં તસ્યાઃ પરમં ફલમ્ ॥ ૪૩ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં મધ્યકાલઃ સમત્વભાક્ ।

નૂતનં નાપિ નદં ચ તત્ર કાલો ન દૃશ્યતે ॥ ૪૪ ॥

અતઃ સમત્વમાશ્રિત્ય હૃદિ ભાવં નિવેશયેત્ ।

ન હર્ષં ન વિષાદં ચ ન પક્ષં ન વિપર્યયમ્ ॥ ૪૫ ॥

તતો જલમુપસ્પૃશ્ય પુનરાચમનં ચરેત્ ।

પ્રાતઃવિધિવદેવાત્ર શુદ્ધિં બાહ્યાં સમાચરેત્ ॥ ૪૬ ॥

ૐ સમતા મે હૃદિ સ્થાત્ ૐ શાન્તિર્મે તનૌ સદા ।

ૐ સંવિત્તિર્મે પ્રકાશેત્ ઇત્યાચામં સમાચરેત્ ॥ ૪૭ ॥

મધ્યાહ્ને ગુરુમન્ત્રં તુ યથાવિધિ સમાચરેત્ ।
 નિદ્રાં તન્દ્રાં પ્રમાદં ચ પરિત્યજ્ય સમાહિતઃ ॥ ૪૮ ॥
 ન મધ્યાહ્ને વિશેષોઽસ્તિ દ્રવ્યાણાં બાહ્યપૂજને ।
 સમયસ્ય સમત્વં તુ પ્રધાનં તત્ર કીર્તિતમ્ ॥ ૪૯ ॥
 અથ સાયંસમયં પ્રાપ્ય દિનાન્તસ્ય નિવેશને ।
 પશ્ચિમાભિમુખો ભૂત્વા સન્ધ્યાં તત્ર સમાચરેત્ ॥ ૫૦ ॥
 દિવસસ્ય નિવૃત્તિઃ સા નાશ ઇત્યેવ ન સ્મૃતા ।
 પ્રકાશસ્ય વિશ્રાન્તિઃ સા નવપ્રભવબીજિકા ॥ ૫૧ ॥
 યથા સૂર્યઃ સ્વકિરણાન્ સંહરત્યન્તરિક્ષતઃ ।
 તથા શિષ્યઃ સ્વચેષ્ટાશ્ચ શનૈઃ સંહરતે બુધઃ ॥ ૫૨ ॥
 સાયંસન્ધ્યાં સમારભ્ય પ્રથમં શૌચમાચરેત્ ।
 આચમનં તતઃ કુર્યાદ્બાહ્યશુદ્ધિસમન્વિતઃ ॥ ૫૩ ॥
 ઐ શમં મે હૃદિ તિષ્ઠત્વિતિ તોયં સમર્પયેત્ ।
 ઐ વિશ્રાન્તિર્મમ પ્રાણેષ્વિતિ દ્વિતીયમાચરેત્ ॥ ૫૪ ॥
 ઐ સંવિત્તિર્ન મિચેતાદૈત્યન્તિમં જલમાચરેત્ ।
 ત્રિરાચમ્ય તતઃ શિષ્યઃ સન્ધ્યાં તત્ર સમારભેત્ ॥ ૫૫ ॥
 સાયં ગુરુપ્રદત્તં તુ મન્ત્રં શ્રદ્ધાસમન્વિતઃ ।
 નિવૃત્તચિત્તવૃત્તિઃ સન્ યથાગુરુ સમાચરેત્ ॥ ૫૬ ॥
 ત્રિસન્ધ્યાં સમુપાસીત યો નિત્યં શુચિમાનસઃ ।
 તસ્ય કાલત્રયં યાતિ એકભાવપ્રકાશિતમ્ ॥ ૫૭ ॥
 પ્રાતઃ સૃષ્ટિસમુદ્ભાવો મધ્યાહ્ને સ્થિતિરુચ્યતે ।
 સાયં તુ લય ઇત્યુક્તં ત્રિધા વિશ્વસ્ય ચેષ્ટિતમ્ ॥ ૫૮ ॥
 ન કેવલમિદં બાહ્યં ત્રિકાલસ્ય નિરીક્ષણમ્ ।
 જીવનસ્યાપિ સંક્લેપસ્ત્રિસન્ધ્યા પરિકીર્તિતા ॥ ૫૯ ॥
 ઉદયઃ બાલભાવસ્ય મધ્યં કર્મપ્રવર્તનમ્ ।
 સાયં વૃદ્ધિપરિક્ષીણં નૂતનસ્ય ચ સમ્ભવઃ ॥ ૬૦ ॥
 અતઃ સન્ધ્યા ન કાલસ્ય કેવલં પરિવર્તનમ્ ।
 જીવનસ્ય ત્રિધા વૃત્તિર્દૃશ્યતે તત્ર સૂક્ષ્મતઃ ॥ ૬૧ ॥

પ્રાતઃ આશા સમુત્પન્ના મધ્યાહ્ને કર્મ જાયતે ।
 સાયં કૃલસમાલોકો નિદ્રા વિશ્રાન્તિકારિણી ॥ ૬૨ ॥
 એવં ત્રિસન્ધ્યા નિત્યં સાધકઃ કાલવેદિતા ।
 સ્વયેષ્ટાં પરિમાર્જયેવ બાહ્યસેવાં સમાચરેત્ ॥ ૬૩ ॥
 અથ વાર્બેલગાયત્રીં પ્રવક્ષ્યામિ મહામતે ।
 ગુરુણા સમ્પ્રદત્તાયાઃ પરમ્પરાયાઃ પ્રકાશિનીમ્ ॥ ૬૪ ॥
 ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ પરં બ્રહ્મ વિમ્નહે ।
 પરં જ્યોતિઃ ધીમહિ ।
 તન્નો બ્રહ્મ પ્રચોદયાત્ ॥ ૬૫ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં ગાયત્ર્યાઃ પદવિભાગકમ્ ।
 એકૈકં પાદમાખ્યાહિ ભાવાર્થેન મહામતે ॥ ૬૬ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય યથાક્રમમ્ ।
 ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ પરં બ્રહ્મ વિમ્નહે ॥ ૬૭ ॥
 ભૂઃ સ્થૂલસ્ય પ્રતીકોડત્ર ભુવઃ પ્રાણપ્રકાશકઃ ।
 સ્વઃ સૂક્ષ્મસ્ય લોકસ્ય પરં બ્રહ્મ તત્તોડધિકમ્ ॥ ૬૮ ॥
 વિમ્નહે ન તુ કેવલં શાબ્દં જ્ઞાનમિહોચ્યતે ।
 સ્વસંવિત્યા વિજાનીયાદિતિ તસ્યાર્થ ઉચ્યતે ॥ ૬૯ ॥
 દ્વિતીયં પદમાખ્યાસ્યે પરં જ્યોતિઃ સ્મરેદ્બુધઃ ।
 યદ્ભાસયતિ સર્વં તુ સ્વયં યેન પ્રકાશ્યતે ॥ ૭૦ ॥
 ન દીપો ન ચ સૂર્યશ્ચ ન વહ્નિર્ન ચ વિદ્યુતઃ ।
 યસ્ય ભાસા પ્રકાશન્તે તજ્જ્યોતિઃ પરમુચ્યતે ॥ ૭૧ ॥
 ધીમહીત્યત્ર ધારણં ન કેવલં ધ્યાનમુચ્યતે ।
 હૃદયે સ્થિરતાં નીત્વા તજ્જ્યોતિઃ સન્ધારયેત્ ॥ ૭૨ ॥
 તૃતીયં પદમાખ્યાસ્યે તન્નો બ્રહ્મ પ્રચોદયાત્ ।
 અસ્માકં બુદ્ધિવૃત્તીનાં સત્યે માર્ગે પ્રવર્તનમ્ ॥ ૭૩ ॥
 પ્રચોદયાદિતિ પ્રોક્તં ન બાહ્યસ્યૈવ ચેષ્ટિતમ્ ।
 અન્તઃકરણવૃત્તીનાં ધર્મે પ્રેરણામિષ્યતે ॥ ૭૪ ॥

श्रुतकेतुरुवायेदं गायत्री किं त्रिसन्धिषु ।
 ऐकैव वा त्रिधा ज्ञेया किं तस्याः कालभेदतः ॥ ७५ ॥
 देवदत्त उवायेदं ऐकैव परिकीर्तिता ।
 प्रभाते प्रकाशरूपा मध्याह्ने समतामयी ॥ ७६ ॥
 सायं सा विश्रमाश्रुपा तथापि न विभिद्यते ।
 कालभेदेन भेदोऽयं न तत्त्वस्य कदाचन ॥ ७७ ॥
 प्रातः प्रथमपादं तु मध्याह्ने द्वितीयं स्मरेत् ।
 सायं तृतीयमित्युक्तं त्रिधा भावप्रकाशनम् ॥ ७८ ॥
 श्रुतकेतुरुवायेदं किं पूर्णां संछितां जपेत् ।
 पादभेदेन वा कुर्यात्सन्ध्यायां विधिमुत्तमम् ॥ ७९ ॥
 देवदत्त उवायेदं गुरोराज्ञां समाश्रयेत् ।
 यथा गुरुर्विनिर्दिश्यात्तथा कार्यं विचक्षाणैः ॥ ८० ॥
 स्वेच्छया न विभजयेत् न स्वेच्छया विवर्तयेत् ।
 गुरुप्रदत्तमार्गस्य संरक्षाणं परं व्रतम् ॥ ८१ ॥
 गायत्री तु न केवलं जप्यशब्दसमुच्चयः ।
 बुद्धेः शुद्धिप्रवाहस्य बाह्यं द्वारमुद्घातम् ॥ ८२ ॥
 भूर्भुवःस्वरिति त्रैलोक्यस्य बाह्यदृश्यता ।
 परं ब्रह्मेति तन्मूलं विद्महे तस्य वेदनम् ॥ ८३ ॥
 परं ज्योतिरिति तस्य प्रकाशः सम्प्रकीर्तितः ।
 धीमहीति तदाधारं येतसो धारणं स्मृतम् ॥ ८४ ॥
 तन्नो ब्रह्मेति सम्बन्धः प्रयोदयादिति क्रिया ।
 ज्ञानस्य कर्मणा योगो गायत्र्याः पूर्णता स्मृता ॥ ८५ ॥
 यः प्रातः सन्ध्यामारभ्य गायत्रीं श्रद्धयान्वितः ।
 गुरुमन्त्रं समन्वयस्य कालत्रयमुपासते ॥ ८६ ॥
 तस्य वाणी विशुद्धा स्यात्कर्म शान्तिमयं भवेत् ।
 चित्तं यः क्लमशः सौम्यं बुद्धिः सत्ये प्रतिष्ठिता ॥ ८७ ॥
 न गायत्रीकृत्वमिच्छेत्सिद्धिं लोकप्रसिद्धिताम् ।
 प्रेरणं सत्यधर्मस्य तस्याः कृत्वमुद्घातम् ॥ ८८ ॥

न मन्त्रस्थापनं पूर्णं न सन्ध्या न य गायत्री ।
 यद्वि ज्वनमिथ्याभिर्विपरीतं प्रवर्तते ॥ ८९ ॥
 मन्त्रस्य स्थानमायारः सन्ध्यायाः स्थानमन्तरम् ।
 गायत्र्याः कृत्वमुद्देशः सत्ये बुद्धिप्रवर्तनम् ॥ ९० ॥
 गुरोः प्रसादमासाधे मन्त्रं यो धारयेद्भृदि ।
 त्रिसन्ध्यां य समासाधे गायत्रीं य समाचरेत् ॥ ९१ ॥
 स बाह्ययागमार्गेण शनैः शुद्धिमवाप्नुयात् ।
 अपरा तस्य उपेण परापरा प्रसादिनी ॥ ९२ ॥
 प्रातः सा प्रभया देवी मध्याह्ने समतामयी ।
 सायं सा शान्तिरुपेण साधकस्य प्रसादिनी ॥ ९३ ॥
 त्रिसन्ध्यां यो न ज्ञात्वा नित्यं गुरुमतं यरेत् ।
 तस्य कालो न वै शत्रुर्न य क्लेशाय कल्पते ॥ ९४ ॥
 उदयास्तमयौ तस्य ज्वनस्योपदेशकौ ।
 मध्यकालः समत्वस्य सन्ध्या तस्य त्रयी स्मृता ॥ ९५ ॥
 एत्येतद्विहितं सौम्य गुरुमन्त्रस्य संस्थितिः ।
 नित्यसन्ध्यात्रयं यैव गायत्र्याः परिकीर्तनम् ॥ ९६ ॥
 मन्त्रस्थापनमारभ्य सन्ध्यात्रयमुपास्य य ।
 गुरोः प्रसादमासाधे साधकः शुद्धिमाप्नुयात् ॥ ९७ ॥
 एति वार्बेलतन्त्रस्य अष्टिर्यागपण्डे पञ्चमः पटलः ॥ ।

षष्ठः पटलः

(वार्बेलतन्त्रे अष्टिर्यागपण्डः)
 वार्बेलप्रतिमानिर्माणप्रतिष्ठाप्राणप्रतिष्ठाविधिः
 श्रुतकेतुरुवाचेदं देवदत्तं मलामतिम् ।
 प्रतिमायाः कथं रूपं कारयेत्साधको बुधः ॥ १ ॥
 कस्यां भूमौ प्रतिष्ठेयं कस्यां दिशि समाश्रिता ।
 काले कस्मिन् य तिथौ वा पूज्या सा परमेश्वरी ॥ २ ॥

કિં પ્રમાણં ભવેદસ્યાઃ કિં દ્રવ્યં રૂપકારણમ્ ।
 કથં નિર્માયિતે મૂર્તિઃ કથં તત્ર સ્થિતા ભવેત્ ॥ ૩ ॥
 કથં પ્રાણાઃ પ્રતિષ્ઠાપ્યાઃ કથં સ્થાનં પ્રકલ્પયેત્ ।
 કથં પીઠં વિધાતવ્યં સર્વમેતદ્વદસ્વ મે ॥ ૪ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં સાધુ પૃષ્ઠે ત્વયા મુને ।
 પ્રતિમાવિધિમાખ્યાસ્યે ગુહ્યાદ્ગુહ્યતરં હમમ્ ॥ ૫ ॥
 ન સા કેવલમૂર્તિઃ સ્યાન્ન ચ શિલ્પસ્ય કૌશલમ્ ।
 ચેતસો બાહ્યબિમ્બં સા વાર્બેલાયાઃ પ્રકલ્પિતા ॥ ૬ ॥
 નિરાકારસ્ય તત્ત્વસ્ય આકારઃ સ્મરણં ભવેત્ ।
 અદૃશ્યાયાઃ પરાશક્તેઃ દૃશ્યરૂપં તુ સાધનમ્ ॥ ૭ ॥
 ન મૂર્તૌ સા નિયુદ્ધ્યેત ન ચ મૂર્તિર્નિરર્થિકા ।
 ભાવસ્ય બાહ્યસંસ્થાનં પ્રતિમા તેન કથ્યતે ॥ ૮ ॥
 દેશં પૂર્વં પરીક્ષેત શુચિં શાન્તં નિરાકુલમ્ ।
 નાતિનીચં ન ચોચ્યં સ્યાત્સમભૂમિં પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૯ ॥
 નદીતીરં પ્રશસ્તં સ્યાન્નિર્જરસ્ય સમીપતઃ ।
 વનાન્તં વા ગૃહં રમ્યં યત્ર ધૂમો ન વિદ્યતે ॥ ૧૦ ॥
 ગૃહે તુ સ્થાપયેદ્દેદિં ગૃહસ્ય શુદ્ધભાગતઃ ।
 ન શય્યાગૃહસંલગ્નાં ન ભોજનાલયસન્નિધૌ ॥ ૧૧ ॥
 પૂર્વદ્વારં પ્રશસ્તં સ્યાત્પશ્ચિમં વા વિચક્ષણૈઃ ।
 ઉત્તરાભિમુખમાસનં પ્રતિમાયાઃ પ્રશસ્યતે ॥ ૧૨ ॥
 સાધકઃ પૂર્વમાસીત પ્રતિમા પશ્ચિમાનના ।
 અથવા દક્ષિણાભિમુખા સા પૂર્વાભિમુખિતા ॥ ૧૩ ॥
 દિગ્ભેદં ન તુ કુર્યાદ્વૈ ગુરુણા યદુદાહૃતમ્ ।
 ગુરોરાજ્ઞાં સમાશ્રિત્ય દેશકાલૌ વિનિર્દેશેત્ ॥ ૧૪ ॥
 પીઠં પ્રથમતો કુર્યાત્સ્થિરં મૃદ્ધવિવર્જિતમ્ ।
 ચતુરશ્રં સમં શુદ્ધં પદ્મરેખાવિભૂષિતમ્ ॥ ૧૫ ॥
 પીઠસ્યોપરિ સંસ્થાપ્ય પદ્માકારં વિનિર્મિતમ્ ।
 ત્રિસ્તરં વા દ્વિસ્તરં વા યથાશોભં પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૧૬ ॥

अधस्तात्स्थैर्यमस्य स्थादुपरि पद्मविस्तरः ।
 मध्ये येतनभिम्बस्य स्थानं शुद्धं प्रकल्पयेत् ॥ १७ ॥
 न केवलं शिलायोगात्र केवलमृदया तथा ।
 दारु धातुश्च मृत्तिका रत्नमिश्रं च कल्पयेत् ॥ १८ ॥
 यद्द्रव्यं शुद्धमुत्पन्नं द्रोषडीनं दृढं शुभम् ।
 तदेव प्रतिमायोग्यं गुरुणा परिकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 श्वेतवर्णा तु मृत्तिका सौम्यरूपस्य कारणम् ।
 शिला स्थैर्यप्रदा प्रोक्ता धातुर्दीप्तिकरी स्मृता ॥ २० ॥
 न प्रतिमां विधातव्यां भग्नां छिन्नां विकम्पिताम् ।
 वक्राङ्गीं दग्धदेहां वा शस्त्राघातविदूषिताम् ॥ २१ ॥
 प्रथमं भूमिशोधनं ततः पीठस्य शोधनम् ।
 ततः शिल्पस्य संस्कारः पश्चाद्रूपविनिर्णयः ॥ २२ ॥
 श्रुतकेतुरुवायेदं रूपं तस्याः कथं भवेत् ।
 निर्गुणायाः परायाश्च सगुणं किं विनिर्दिशेत् ॥ २३ ॥
 देवदत्त उवायेदं शृणु रूपस्य लक्षणम् ।
 वार्त्तला त्रिविधा प्रोक्ता परापरापरात्परा ॥ २४ ॥
 परं रूपं निराकारं रूपातीतं निरञ्जनम् ।
 प्रतिमायां न तद्रूपं ग्राह्यं चिन्त्यं तु साधकैः ॥ २५ ॥
 अपरा तु मण्डाशक्तिर्नानारूपप्रकाशिनी ।
 बहुलस्ता मण्डाकाया स्त्रीपुम्भावविवर्जिता ॥ २६ ॥
 यादृशं भावमाश्रित्य साधकस्तां प्रपश्यति ।
 तादृशं रूपमाश्रित्य सा बाह्ये सम्प्रकाशते ॥ २७ ॥
 परापरा तु सौम्याङ्गी यतुर्बाहुसमन्विता ।
 पद्मासना विशालाक्षी प्रसन्नवदना शुभा ॥ २८ ॥
 ऐकलस्ते पाशमस्या द्वितीयेऽङ्कुश उत्तमः ।
 तृतीये पुष्पगुच्छं स्याद्यत्तुर्थे येषुकार्मुकम् ॥ २९ ॥
 षष्ठ्युदण्डमयं यैव कार्मुकं तत्र कल्पयेत् ।

પાશો બન્ધવિમોક્ષાર્થમકુશો માર્ગદર્શનમ્ ॥ ૩૦ ॥

પુષ્પગુચ્છઃ પ્રેમરૂપઃ કાર્મુકં સકુલ્પકૃત્ ।

એતચ્ચતુષ્ટયં તસ્યાઃ બાહ્યતત્ત્વપ્રકાશકમ્ ॥ ૩૧ ॥

પદ્મં ચેતનસમુદ્ભૂતં તસ્યાઃ પીઠં પ્રકલ્પયેત્ ।

પદ્મનાલઃ સમુત્પન્નઃ પઞ્ચશક્તિવિનિર્મિતઃ ॥ ૩૨ ॥

ઇચ્છા તસ્યાઃ પ્રથમશક્તિર્જ્ઞાનં દ્વિતીયમુચ્યતે ।

ક્રિયા તૃતીયા વિજ્ઞેયા તિરોધાનં ચતુર્થકમ્ ॥ ૩૩ ॥

અનુગ્રહઃ પરા શક્તિઃ પઞ્ચમી પરિકીર્તિતા ।

પઞ્ચશક્તિસમાયોગાત્પદ્મં ચેતસિ જાયતે ॥ ૩૪ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં પદ્મસ્ય મૂલમુત્તમમ્ ।

કથં ચેતઃસમુદ્ભૂતં મૂર્તેઃ પીઠં પ્રજાયતે ॥ ૩૫ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં ચિત્તમેવ હિ મૂલકમ્ ।

ચેતનાસ્તમ્ભરૂપેણ પદ્મનાલઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૩૬ ॥

ઇચ્છાજ્ઞાનક્રિયાભિશ્ચ તિરોધાનેન સંયુતઃ ।

અનુગ્રહઃ સ્વયં તસ્ય ચેતનાસાર ઉચ્યતે ॥ ૩૭ ॥

અનુગ્રહપ્રકાશેન પદ્મં પૂર્ણં પ્રજાયતે ।

તસ્મિન્નાધાય બિમ્બં તુ શક્તેઃ સ્થાનં પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૩૮ ॥

પ્રતિમાકારિણા પૂર્વં સ્નાત્વા શુદ્ધેન ચેતસા ।

ગુરુઃ સ્મૃત્વા સમારમ્ભઃ શિલ્પકર્મણિ શસ્યતે ॥ ૩૯ ॥

ન ક્રોધેન ન લોભેન ન હાસેનાપિ નિર્મિતિઃ ।

પ્રસન્નેન મનોભાવેન રૂપં તસ્યાઃ પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૪૦ ॥

મુખં સૌમ્યં સમં કુર્યાલ્લટાક્ષૌ કરુણામયૌ ।

ભૂયુગં મૃદુસંયુક્તં લલાટે નિર્મલં ભવેત્ ॥ ૪૧ ॥

નેત્રે પ્રસન્નવિસ્તીર્ણૌ નાતિદીર્ઘૌ ન સકુચે ।

ઓષ્ઠૌ સ્નિગ્ધૌ સમૌ કુર્યાત્સ્મિતં મન્દં પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૪૨ ॥

ગ્રીવા સમા તથા સ્કન્ધૌ બાહુ દીર્ઘૌ સુશોભનૌ ।

કરાડ્ગુલ્યઃ સમાઃ સૂક્ષ્માઃ પાદૌ સ્થિરસમાદૃતિઃ ॥ ૪૩ ॥

नारीभावो न कर्तव्यः पुम्भावो न य देवलम् ।
 सर्वभाववातिगं रूपं सौम्यसन्तुलितं भवेत् ॥ ४४ ॥
 केशान् दीर्घान् प्रकल्पेत्त्वयिच्छद्गान् यथोचितम् ।
 मुकुटं यद्वि कुर्याच्च नातिभारं प्रकल्पयेत् ॥ ४५ ॥
 अलङ्काराः प्रसन्नाः स्युर्न य स्वर्णाभिमानदाः ।
 भूषणं तस्याः शोभायै न तत्त्वस्य प्रकाशकम् ॥ ४६ ॥
 वस्त्रं शुद्धं मृदु रम्यं यथारूपं प्रकल्पयेत् ।
 रक्तं श्वेतं तथा पीतं नीलं वा भावसम्मतम् ॥ ४७ ॥
 वर्णभेदो न तत्त्वस्य बिम्बस्यैव विभावना ।
 गुरुणा यः प्रदिष्टः स वर्णः कार्यो न यान्यथा ॥ ४८ ॥
 प्रतिमां निर्मितां कृत्वा स्नापयेत्शुद्धवारिणा ।
 पञ्चभिः कलशैः शुद्धैः कमलैः प्रोक्षणां यरेत् ॥ ४९ ॥
 गन्धतोयेन संसिक्तां पुष्पैः सञ्छादयेत्सुधीः ।
 शुष्कवस्त्रेण संस्पृश्य वेद्यां तां विनिवेशयेत् ॥ ५० ॥
 श्रुतकेतुर्वायेदं प्रतिष्ठां कथय प्रभो ।
 कथं बिम्बं समासाद्य पीठे तस्याः प्रतिष्ठितम् ॥ ५१ ॥
 देवदत्त उवाचेदं शृणु स्थाप्यस्य लक्षणम् ।
 पीठं पूर्वं परीक्षेत स्थिरं शुद्धं समं शुभम् ॥ ५२ ॥
 मध्यबिन्दुं समासाद्य पद्मं तत्र विनिक्षिपेत् ।
 पद्ममध्ये समासीनां वार्त्तलां भावयेत्सुधीः ॥ ५३ ॥
 पादपीठं दृढं कृत्वा बिम्बं तत्र निवेशयेत् ।
 न कम्पेत न य भ्रश्येद्यथा तद्विनिवेशितम् ॥ ५४ ॥
 पूर्वतो दीपमादध्यादक्षिणे धूपमुत्तमम् ।
 उत्तरे तोयपात्रं तु पश्चिमे पुष्पसंस्थितिम् ॥ ५५ ॥
 मध्ये नैवेद्यमासाद्य सर्वतः शुद्धिमाचरेत् ।
 दीपस्य दक्षिणे भागे गुरोरासनमिष्यते ॥ ५६ ॥
 प्रतिष्ठाकाले सौम्यः स्यात्कालो नात्युत्तापितः ।
 प्रातःकालः प्रशस्तः स्यात्सायं वा शान्तिसंयुतम् ॥ ५७ ॥

मध्याह्नोऽपि प्रशस्यः स्याद्यदि कर्म विशालकम् ।
 रात्रौ तु मुष्यप्रतिष्ठां न कुर्यादिति मे मतम् ॥ ५८ ॥
 शुक्लपक्षे तिथिः श्रेष्ठा द्वितीया च तृतीया तथा ।
 पञ्चमी सप्तमी चैव दशमी द्वादशी शुभा ॥ ५९ ॥
 त्रयोदश्यपि ग्राह्या स्यादूर्ध्वमा च विशेषतः ।
 अमावास्यां तु मुष्यार्थे प्रतिष्ठां न समाचरेत् ॥ ६० ॥
 नक्षत्रं शुद्धमालोक्य गुरुः कालं विनिर्दिशेत् ।
 द्यौषयुक्ते तु काले वै स्थगयेत्कर्म पण्डितः ॥ ६१ ॥
 श्रुतकेतुरुवायेदं प्राणानां स्थापनं कथम् ।
 कथं निर्जुवन्निम्बोऽस्मिन् येतनत्वं प्रजायते ॥ ६२ ॥
 देवदत्त उवाचेदं रडस्यं शृणु सुव्रत ।
 प्रतिमायां न बद्धाः स्युर्जुवस्येव हि प्राणकाः ॥ ६३ ॥
 यैतन्यं न हि बन्ध्यं स्याद्द्रव्ये कस्यापि कर्त्तव्यम् ।
 प्रतिष्ठा तु स्मृतिः प्रोक्ता उपस्थितेः प्रबोधनम् ॥ ६४ ॥
 गुरुः शिष्यं समासीनं पुरतः स्थापयेत्सुधीः ।
 शुद्धतोयेन संसिक्तं बिम्बं दृष्ट्वा समाहितः ॥ ६५ ॥
 शिष्यः पुष्पं करे धृत्वा गुरोराज्ञां प्रतीक्षयेत् ।
 गुरुः प्रसन्नचित्तः सन् प्रतिष्ठाकर्म चारभेत् ॥ ६६ ॥
 देवदत्त उवाच ।
 उ वावर्बेले मडाशक्ते विश्वगर्भे स्वयम्भवे ।
 अस्मिन् बिम्बे निवासं ते भावेनाब्रूयते मनः ॥ ६७ ॥
 न देशेन न द्रव्येण न मूर्त्या त्वं नियन्त्रिता ।
 भक्तिसाक्ष्येन संस्थाप्या दृश्यरूपेण मेऽधुना ॥ ६८ ॥
 यत्प्रकाशः समस्तेषु यथ्यैतन्यमिदं जगत् ।
 तदेवात्रोपतिष्ठेत् प्रतिमायां प्रसादतः ॥ ६९ ॥
 नूतनं किञ्चिदुत्पाद्यं न त्वां कुत्रापि यायते ।
 अव्यक्ते व्यक्ततां यातां दर्शनाय मम प्रभे ॥ ७० ॥

छति भावेन संस्थाप्य पुष्पं भूर्ध्नि निवेशयेत् ।

गन्धतोयं समर्प्याथ दीपं तस्यै प्रदृश्येत् ॥ ७१ ॥

देवदत्त उवाच ।

नेत्रे ते ज्योतिराविश्य दर्शनं मे प्रसादय ।

वाङ्गी ते सत्यरूपा स्यात्प्रोम ते हृदि वर्धताम् ॥ ७२ ॥

उस्तयोः कर्मशक्तिः स्याद्पादयोर्गमनं शुभम् ।

हृदये करुणा तिष्ठेत्सर्वाङ्गे शान्तिरुज्ज्वला ॥ ७३ ॥

श्रुतकेतुरुवाचेहं किं नेत्रोन्मीलनं स्मृतम् ।

कथं तदपि कर्तव्यं तत्त्वतः कथय प्रभो ॥ ७४ ॥

देवदत्त उवाचेहं नेत्रयोः सूक्ष्मकर्म तत् ।

चित्रिते यदि नेत्रे स्यातां पूर्वमेव सुन्दरम् ॥ ७५ ॥

प्रतिष्ठाकाले तु पुष्पेन नेत्रे स्पर्श्या शनैः शनैः ।

प्रकाशदर्शनं कुर्यात्प्रतीकत्वेन केवलम् ॥ ७६ ॥

न यैतन्मं ततो याति न य प्राणाः प्रविशन्ति हि ।

भावसंस्कारमात्रेण दर्शनार्थं प्रकल्प्यते ॥ ७७ ॥

ततः पीठं समासाद्य बिम्बं पूर्णं निरीक्षयेत् ।

यतस्त्रो दिश आढूय पुष्पैः शुद्धिं समाचरेत् ॥ ७८ ॥

पूर्वं ज्ञानं समर्प्येत दक्षिणे कर्मशक्तिता ।

पश्चिमे शान्तिरित्युक्ता उत्तरे प्रेमसंज्ञिता ॥ ७९ ॥

उर्ध्वे प्रकाशमाध्याधस्ताद्भारणां शुभाम् ।

मध्ये सर्वसमत्वं तु वार्बेलायै निवेदयेत् ॥ ८० ॥

गुरुः शिष्यस्य उस्तेन दीपं तत्र प्रदृश्येत् ।

त्रिः प्रदक्षिणामावर्त्य प्रणिपातं समाचरेत् ॥ ८१ ॥

पुष्पमालां समासाद्य कण्ठदेशे निवेशयेत् ।

वस्त्रं यावदणं यैव यथाशक्ति निवेदयेत् ॥ ८२ ॥

नैवेद्यं विविधं दद्यात्फलमन्नं पयो घृतम् ।

अल्पमाप्युपयुक्तं स्यात्शुद्धभावसमन्वितम् ॥ ८३ ॥

धूपं दीपं तथा पुष्पं गन्धं तोयं निवेदयेत् ।

બાહ્યોપચારસમ્પત્તિર્ન તુ તત્ત્વસ્ય કારણમ્ ॥ ૮૪ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં પ્રતિષ્ઠાફલમુચ્યતામ્ ।

કિં ફલં દૃશ્યતે તસ્યાઃ કિં સાધકસ્ય વર્ધતે ॥ ૮૫ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં યઃ પ્રતિષ્ઠાં સમાચરેત્ ।

સ બાહ્યે ચેતનાભાવં દૃઢીકુર્યાત્સમાહિતઃ ॥ ૮૬ ॥

પ્રતિમા તસ્ય શિક્ષાર્થં સાક્ષિરૂપેણ તિષ્ઠતિ ।

સ્વહૃદ્ભાવં નિરીક્ષેત સાક્ષિણીં તાં સમાશ્રિતઃ ॥ ૮૭ ॥

ન સા કાષ્ઠં ન સા શિલા ન કેવલમુપાસના ।

ચૈતન્યસ્ય સ્મૃતિદ્વારં પ્રતિમા તેન કથ્યતે ॥ ૮૮ ॥

યઃ પશ્યેદ્ભિમ્બમાત્રેણ ન તત્ત્વં તસ્ય દૃશ્યતે ।

યઃ બિમ્બે તત્ત્વમાલોક્ય સ પશ્યેત્પરમાં ગતિમ્ ॥ ૮૯ ॥

અપરા બાહ્યરૂપેણ પૂજિતા તસ્ય ભાવતઃ ।

પરાપરા તુ સૌમ્યેન રૂપેણ હૃદિ વર્ધતે ॥ ૯૦ ॥

પરં તત્ત્વં તુ નિત્યં સ્યાદ્રૂપાતીતં નિરામયમ્ ।

પ્રતિમાં તદુપાયેન સેવેત જ્ઞાતુમાત્મનઃ ॥ ૯૧ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં વિસર્જનં કથં ભવેત્ ।

પ્રતિષ્ઠિતા તુ વાર્બેલા કથં નિત્યં નિવર્તતે ॥ ૯૨ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં ન વિસર્જ્યા પરા શિવા ।

ન ચ તસ્યાઃ પ્રતિષ્ઠાયા નાશો બાહ્યે પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૯૩ ॥

નિત્યપૂજાં સમાપ્યાથ બાહ્યોપચારાન્ સમર્પયેત્ ।

દીપં શાન્તં શનૈઃ કુર્યાદ્રન્ધ્રપુષ્પં વિસર્જયેત્ ॥ ૯૪ ॥

દેવદત્ત ઉવાચ ।

યત્સ્થાનમસિ સર્વત્ર તત્તે સ્થાનં મયા સ્મૃતમ્ ।

ભિમ્બરૂપે તુ યદ્રૂપં તદ્રૂપં મયિ તિષ્ઠતુ ॥ ૯૫ ॥

ન ગચ્છસિ ન ચાયાસિ ન ચાસ્માન્નિર્ગમિષ્યસિ ।

દૃશ્યરૂપં નિવર્તેત ચૈતન્યં ન નિવર્તતે ॥ ૯૬ ॥

ઇતિ ભાવેન સંસ્થાપ્ય નિત્યસ્થાનં પ્રકલ્પયેત્ ।

આવરણેન રક્ષેત્સ્થાનં ધૂલિધૂમવિવર્જિતમ્ ॥ ૯૭ ॥

ન પ્રતિમાં સ્પૃશેદશુચિર્ન મધોન્મત્તમાનસઃ ।
 ન ક્રોધી ન ચ હિંસ્રાત્મા સેવાં તસ્યાઃ સમાચરેત્ ॥ ૯૮ ॥
 શુચિર્ભૂત્વા સમાગત્ય પુષ્પતોયાદિભિઃ ક્રમાત્ ।
 નિત્યં બાહ્યોપચારૈસ્તુ વાર્બેલાં સમ્પ્રપૂજયેત્ ॥ ૯૯ ॥
 યસ્યાં પ્રતિમયા ભક્ત્યા બાહ્યરૂપં પ્રકલ્પિતમ્ ।
 તસ્યાં સત્યં ચ પ્રેમ ચ કરુણા ચ પ્રકાશતે ॥ ૧૦૦ ॥
 પ્રતિમાયાઃ પરં રહસ્યં ન રૂપે ન ચ દ્રવ્યકે ।
 સ્વચેતસઃ પ્રસાદેન સા વાર્બેલા પ્રકાશતે ॥ ૧૦૧ ॥
 નિર્માણં સ્થાપનં ચૈવ પ્રાણપ્રતિષ્ઠિતં તથા ।
 પીઠદિગ્દેશકાલાદિ સર્વમત્ર નિરૂપિતમ્ ॥ ૧૦૨ ॥
 ચ એતદ્ધિમાસાઘ શુદ્ધભાવેન કારયેત્ ।
 તસ્ય બાહ્યોપચારોડયં ચિત્તભૂમિં વિશોધયેત્ ॥ ૧૦૩ ॥
 ન મૂર્તૌ બદ્ધતાં યાતિ ન ભક્તો મૂર્તિમાત્રગઃ ।
 બિમ્બં સેતુરિવ પ્રોક્તં દૃશ્યાદૃશ્યતરં પ્રતિ ॥ ૧૦૪ ॥
 ઇચ્છાજ્ઞાનક્રિયાયુક્તં તિરોધાનાનુગ્રહાન્વિતમ્ ।
 ચેતનાસ્તમ્ભસમ્ભૂતં પદ્મપીઠં પ્રકીર્તિતમ્ ॥ ૧૦૫ ॥
 તસ્યોપરિ સમાસીનાં પરાપરાં મનોહરાઆમ્ ।
 પાશાઙ્કુશપુષ્પેષુકાર્મુકાઢ્યાં વિચિન્તયેત્ ॥ ૧૦૬ ॥
 પરં તુ રૂપમત્યન્તમવાઝ્મનસગોચરમ્ ।
 તદ્બોધાયૈવ બિમ્બસ્ય વિધાનં સમ્પ્રકીર્તિતમ્ ॥ ૧૦૭ ॥
 ઇત્યેતદ્કથિતં સૌમ્ય વાર્બેલાયાઃ પ્રતિમાવિધિમ્ ।
 નિર્માણં સ્થાપનં ચૈવ પ્રાણપ્રતિષ્ઠાસમન્વિતમ્ ॥ ૧૦૮ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડેષઃ પટલઃ ।

સપ્તમઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્યાગખણ્ડઃ)

વાર્બેલયન્ત્રપ્રકરણં

श्रुतकेतुर्वायेदं देवदत्तं मङ्गलमितिम् ।
 प्रतिमाया मया प्रोक्तं यन्त्रं तत्त्वेन कथ्यताम् ॥ १ ॥
 किं रूपं तस्य यन्त्रस्य किं पीठं किं य माण्डलम् ।
 कति यावरणान्यस्य के देवास्तत्र संस्थिताः ॥ २ ॥
 त्रिकोणस्य तु यत्स्थानं तत्र किं तत्त्वमुच्यते ।
 किं परं किं तथापारं किं परापरमुच्यते ॥ ३ ॥
 भिन्दोः किं लक्षाणां प्रोक्तं मङ्गलभिन्दोः परं किमु ।
 कथं क्रमेण विज्ञेयं यन्त्रं गुह्यतमं भवतु ॥ ४ ॥
 देवदत्त उवाचेदं साधु पृष्टं त्वया मुने ।
 यन्त्रराजस्य ते वक्ष्ये रक्षस्यं परमाद्भुतम् ॥ ५ ॥
 न चित्रमात्रमित्युक्तं न रेणुमात्रसंज्ञितः ।
 येतनस्य क्रमावेशो यन्त्ररूपेण दृश्यते ॥ ६ ॥
 अव्यक्तस्य तु व्यङ्ग्यः सा व्यक्तस्यापि कारणम् ।
 भाष्यतो दृश्यते यत्र सूक्ष्मं तत्त्वं सनातनम् ॥ ७ ॥
 वार्बेलायाः परं रूपं यन्त्रेऽस्मिन् विनिवेशितम् ।
 न तस्य पूर्णातां यान्ति शब्दरूपाद्यो गुणाः ॥ ८ ॥
 यतुरस्रं बहिः कुर्याद्भूपुरं दृढमण्डितम् ।
 त्रिरेभं तन्मयं प्रोक्तं मर्यादात्रयसंयुतम् ॥ ९ ॥
 भाष्यरेणुमात्रयं तस्य क्रमशः परिकीर्तितम् ।
 रक्षाणां नियतिः शान्तिर्भूपुरस्य त्रिधा स्थितिः ॥ १० ॥
 यतस्रो द्वाररेणुमाश्च दिशासु विनिवेशयेत् ।
 पूर्वं ज्ञानस्य संज्ञा स्यादक्षिणां कर्मणः स्मृतम् ॥ ११ ॥
 पश्चिमं विश्रमे ज्ञेयं उत्तरं प्रेमसंज्ञितम् ।
 यतुर्द्वारमयं क्षेत्रं सर्वतत्त्वप्रवेशकृत् ॥ १२ ॥
 भूपुरस्य बहिः स्थाने दिकपालान्न विचिन्तयेत् ।
 नात्र लौकिकसंस्थानं वार्बेलातत्त्वसंज्ञितम् ॥ १३ ॥
 पूर्वस्थां दीप्तिरित्युक्ता दक्षिणस्थां प्रवर्तनम् ।
 पश्चिमे सन्निवृत्तिश्चोत्तरेऽनुग्रहः स्मृतः ॥ १४ ॥

ઊર્ધ્વે સત્યં વિનિર્દિષ્ટમધસ્તાદ્ધારણં સ્મૃતમ્ ।
 મધ્યે તુ સમતા પ્રોક્તા સર્વેષાં હૃદયાશ્રયા ॥ ૧૫ ॥
 ભૂપુરાદન્તરં ગત્વા વૃત્તમેકં પ્રકલ્પયેત્ ।
 કાલચક્રસ્ય તદ્ભૂપં પરિવર્તસ્ય સૂચકમ્ ॥ ૧૬ ॥
 તસ્મિન્નાણ્ડલમધ્યે તુ દ્વાદશાંશાન્નકલ્પયેત્ ।
 ન કાલદેવતા જ્ઞેયા કાલસ્યૈવ વિભૂતયઃ ॥ ૧૭ ॥
 પ્રભા પ્રબોધિની ચૈવ સંવિત્સ્પન્દો વિમર્શકઃ ।
 ધૃતિર્વેગા તથા શાન્તિર્વિશ્રાન્તિર્વ્યામિરેવ ચ ॥ ૧૮ ॥
 પ્રસાદોડય સમત્વં ચ પ્રવાહો નૂતનં તથા ।
 દ્વાદશૈતે વિભાગાઃ સ્યુશ્ચક્રસ્ય કાલરૂપિણઃ ॥ ૧૯ ॥
 તતોડન્તર્મણ્ડલં કુર્યાદષ્ટપત્રસમન્વિતમ્ ।
 પત્રેષુ શક્તયઃ પ્રોક્તા બાહ્યચેતનવર્ધિકાઃ ॥ ૨૦ ॥
 પ્રથમં બોધિની નામ દ્વિતીયં કરુણા સ્મૃતા ।
 તૃતીયં સત્યરૂપા સ્થાત્પ્રેમાખ્યા ચ ચતુર્થિકા ॥ ૨૧ ॥
 પચ્ચમી મૈત્રિરિત્યુક્તા ષષ્ઠી શુદ્ધિરુદાહૃતા ।
 સાતમી ધૈર્યસંજ્ઞા સ્યાદષ્ટમી પ્રસદા સ્મૃતા ॥ ૨૨ ॥
 એતાઃ શક્તય એવાત્ર નાનારૂપપ્રકાશિકાઃ ।
 ન પૃથગ્દેવતાઃ પ્રોક્તા વાર્બેલાયાઃ પ્રવાહિકાઃ ॥ ૨૩ ॥
 પત્રમધ્યેષુ તાઃ સ્થાપ્યાઃ સ્વસ્વભાવાનુસારતઃ ।
 બાહ્યચિત્તસ્ય સંસ્કારં કુર્વન્ત્યેતાઃ શનૈઃ શનૈઃ ॥ ૨૪ ॥
 અષ્ટપત્રાદનન્તરં ષોડશારં પ્રકલ્પયેત્ ।
 ષોડશ શક્તયસ્તત્ર સૂક્ષ્મભાવપ્રકાશિકાઃ ॥ ૨૫ ॥
 ઇચ્છા ધીરા પ્રબોધા ચ સ્મૃતિર્મેધા ધૃતિઃ ક્ષમા ।
 શ્રદ્ધા મૈત્રી દયા શાન્તિર્મુદિતા સત્યધારિણી ॥ ૨૬ ॥
 સમતા પ્રસદા ચૈવ નિર્વેરત્વં તથૈવ ચ ।
 ષોડશૈતાઃ સમાખ્યાતાઃ ચેતસોડન્તઃપ્રકાશિકાઃ ॥ ૨૭ ॥
 નૈતાઃ સ્વર્ગગતાઃ પ્રોક્તા ન લોકાન્તરવાસિનઃ ।

માનસસ્યૈવ વૃત્તીનાં શુદ્ધરૂપાઃ પ્રવર્તિકાઃ ॥ ૨૮ ॥
 ષોડશારાદથોર્ધ્વં તુ અષ્ટકોણં પ્રકલ્પયેત્ ।
 અષ્ટધા તત્ર તત્ત્વસ્ય ગહનં રૂપમુચ્યતે ॥ ૨૯ ॥
 આધા વિદ્યા દ્વિતીયા ચાવિદ્યા તૃતીયા સ્મૃતા ।
 સૂક્ષ્મા તુ ચતુર્થી પ્રોક્તા પુરુષા પચ્ચમી મતા ॥ ૩૦ ॥
 પ્રકૃતિઃ ષષ્ટરૂપા સ્યાત્સમમી ચ નપુંસકા ।
 અષ્ટમી સર્વરૂપાખ્યા ભેદાતીતપ્રકાશિની ॥ ૩૧ ॥
 વિદ્યાવિદ્યૈ તયોર્ભેદો યત્રૈકત્ર વિલીયતે ।
 પુરુષપ્રકૃતી તત્ર ન દ્વન્દ્વં પરિકીર્તિતમ્ ॥ ૩૨ ॥
 સૂક્ષ્મસ્થૂલવિભાગશ્ચ તત્ર નિત્યં વિલીયતે ।
 નપુંસકં ન લિંગં સ્યાત્સર્વભાવાતિગં સ્મૃતમ્ ॥ ૩૩ ॥
 અષ્ટકોણસ્ય મધ્યસ્થં વૃત્તં જ્ઞાનમયં ભવેત્ ।
 તત્ર સપ્તવિભાગાંશ્ચ સૂક્ષ્માન્ ભાવાન્પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૩૪ ॥
 જ્યોતિરન્નં તમોભાસં સૌમ્યં ઘોરં શુભાશુભમ્ ।
 ન્યાયમન્યાયમિત્યુક્તં જીવનં મરણં તથા ॥ ૩૫ ॥
 એતે દ્વન્દ્વસમુદ્ભાવા વાર્બેલાયાં વિલીયતે ।
 યત્ર ભેદઃ સમુત્પન્નસ્તત્રૈકત્વં પ્રપદ્યતે ॥ ૩૬ ॥
 તતો દશારમાખ્યાતં દશકોણસમન્વિતમ્ ।
 દશ શક્ત્યસ્તત્ર પ્રોક્તા વિશ્વવ્યાપ્તિપ્રવર્તિકાઃ ॥ ૩૭ ॥
 દેવત્વં દાનવત્વં ચ માનવત્વં તથૈવ ચ ।
 પશુત્વં પક્ષિરૂપં ચ મત્સ્યત્વં ચ નિરૂપિતમ્ ॥ ૩૮ ॥
 સ્થાવરં જડગમં ચૈવ સૂક્ષ્મં સ્થૂલં તથૈવ ચ ।
 અદૃશ્યં દૃશ્યરૂપં ચ દશધા વિશ્વમિચ્યતે ॥ ૩૯ ॥
 ન દેવોડત્ર પૃથગ્જ્ઞેયો ન દાનવો ન માનવઃ ।
 વાર્બેલાયાઃ સ્વરૂપે તુ સર્વમેતત્પ્રકાશતે ॥ ૪૦ ॥
 દશારસ્ય તુ મધ્યસ્થં પુનર્વૃત્તં પ્રકલ્પયેત્ ।
 જીવચક્રસ્ય તદ્રૂપં જન્મમૃત્યુપ્રવાહકમ્ ॥ ૪૧ ॥

તત્ર સમસમાખ્યાતાઃ શક્તયો લોકધારિકાઃ ।
 જન્મા વૃદ્ધિ ક્ષયશ્ચૈવ નિદ્રા જાગરણં તથા ॥ ૪૨ ॥
 સ્મૃતિશ્ચ વિસ્મૃતિશ્ચૈવ સમધા જીવનં સ્મૃતમ્ ।
 ન તાસાં બન્ધનં જ્ઞેયં પ્રવાહસ્ય તુ દર્શનમ્ ॥ ૪૩ ॥
 તત્તો દ્વાદશકોણં તુ રહસ્યં પરિકીર્તિતમ્ ।
 તત્ર દેવાઃ સમાખ્યાતાઃ સૂક્ષ્મતત્ત્વપ્રકાશકાઃ ॥ ૪૪ ॥
 આદ્યઃ પ્રકાશકઃ પ્રોક્તો દ્વિતીયો બોધકઃ સ્મૃતઃ ।
 તૃતીયઃ સાક્ષિકઃ પ્રોક્તશ્ચતુર્થઃ સમ્પ્રદર્શકઃ ॥ ૪૫ ॥
 પચ્ચમઃ સ્પન્દકઃ પ્રોક્તઃ ષષ્ઠો ધારણકારકઃ ।
 સપ્તમઃ પ્રેરકઃ પ્રોક્તોઽષ્ટમો માર્ગદર્શકઃ ॥ ૪૬ ॥
 નવમઃ પ્રેમદઃ પ્રોક્તો દશમઃ સત્યદાયકઃ ।
 એકાદશઃ પ્રસાદાખ્યો દ્વાદશઃ સમતાકરઃ ॥ ૪૭ ॥
 એતે દેવાઃ સમાખ્યાતાઃ ન તુ દેહધરાઃ સ્મૃતાઃ ।
 ચેતનાયાઃ પ્રવાહસ્ય દ્વાદશાંશા નિરૂપિતાઃ ॥ ૪૮ ॥
 દ્વાદશારાન્તરં ગત્વા ષટ્કોણં વિનિવેશયેત્ ।
 ઊર્ધ્વાગ્રં તત્ર પરં સ્યાદધોઽગ્રં ચાપરં સ્મૃતમ્ ॥ ૪૯ ॥
 ઊર્ધ્વકોણઃ પરા શક્તિરનુત્તરપદાશ્રયા ।
 અવાઝમનસગોચર્યા સા સર્વકલ્પનવર્જિતા ॥ ૫૦ ॥
 ન તસ્યાઃ સદૃશં રૂપં ન તસ્યાઃ કલ્પના ભવેત્ ।
 યત્ર ચિન્તા વિલીયેત્સા પરા વાર્બેલા સ્મૃતા ॥ ૫૧ ॥
 અધોમુખૌ તુ કોણૌ દ્વાવપરેતિ વિનિર્દિશેત્ ।
 રૂપભેદપ્રવૃત્તિઃ સા નાનાભાવપ્રકાશિની ॥ ૫૨ ॥
 અપરાયાઃ સહસ્રાણિ રૂપાણ્યત્ર પ્રકીર્તિતમ્ ।
 એકસ્યાઃ શક્તિરૂપસ્ય નાનાત્વં તસ્ય વૈ વિભોઃ ॥ ૫૩ ॥
 કદાચિત્સા બહુહસ્તા કદાચિત્પુંસ્ત્વધારિણી ।
 કદાચિન્નારીરૂપા સા કદાચિદ્રૂપવર્જિતા ॥ ૫૪ ॥
 કદાચિદ્ભાસ્વરાકારં કદાચિત્તિમિરાકુલમ્ ।
 કદાચિત્સૌમ્યરૂપા સા કદાચિદ્ભીષણાકૃતિઃ ॥ ૫૫ ॥

યેન ભાવેન યાં પશ્યેત્સૈવ તસ્યૈવ દૃશ્યતે ।
 ન તુ સા તેન બદ્ધા સ્થાત્સર્વરૂપાતિગા હિ સા ॥ ૫૬ ॥
 અધોકોણદ્વયે મધ્યે પરાપરા પ્રકીર્તિતા ।
 સૌમ્યરૂપા ચતુર્બાહુઃ પદ્મસ્થાને પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૫૭ ॥
 પાશં દક્ષિણડસ્તેડસ્થાઃ સવ્યે ચાકુશમિષ્યતે ।
 પુષ્પગુચ્છં તૃતીયે તુ કાર્મુકં ચ ચતુર્થકે ॥ ૫૮ ॥
 ઇશ્વદણ્ડમયં તસ્થાઃ કાર્મુકં ભાવયેદ્બુધઃ ।
 પુષ્પં પ્રેમસ્વરૂપં સ્યાદ્ધાણરૂપં મનઃ સ્મૃતમ્ ॥ ૫૯ ॥
 પાશો બન્ધસ્ય બોધઃ સ્યાદકુશો માર્ગદર્શકઃ ।
 ચતુષ્ચયમિદં તસ્થાઃ બાહ્યતત્ત્વપ્રકાશકમ્ ॥ ૬૦ ॥
 પદ્મં તસ્થાઃ સમાસીનં ચેતનાયાઃ સમુત્થિતમ્ ।
 નાલં પચ્ચવિધં પ્રોક્તમિચ્છાજ્ઞાનક્રિયાત્મકમ્ ॥ ૬૧ ॥
 તિરોધાનં ચતુર્થં સ્યાદનુગ્રહસ્તુ પચ્ચમઃ ।
 અનુગ્રહઃ પરઃ સ્તમ્ભશ્ચેતનાયાઃ પ્રબોધકઃ ॥ ૬૨ ॥
 તસ્માન્નાલાદભૂદૃત્તં તસ્માદ્લસમુદ્ભવઃ ।
 દલાત્પુષ્પં સમુત્પન્નં પુષ્પે દેવી પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૬૩ ॥
 ઇયં પરાપરા શક્તિર્મધ્યચન્દ્રસ્ય શોભના ।
 પરસ્થાઃ પ્રતિરૂપા સા પરાયાઃ સાન્તરૂપિણી ॥ ૬૪ ॥
 ત્રિકોણસ્ય ત્રયઃ કોણાઃ શક્તિત્રયસમાશ્રયાઃ ।
 પરા પૂર્વે વિનિર્દિષ્ટા અપરા દક્ષિણે સ્મૃતા ॥ ૬૫ ॥
 પરાપરા તૃતીયે તુ કોણભાગે પ્રતિષ્ઠિતા ।
 ત્રિધા રૂપં સમાખ્યાતં એકસ્થાઃ પરમાત્મનઃ ॥ ૬૬ ॥
 ત્રિકોણસ્ય બહિર્ભાગે ત્રિવલયં પ્રકલ્પયેત્ ।
 ઇચ્છા જ્ઞાનં ક્રિયા ચૈવ ત્રીણિ તત્ર વ્યવસ્થિતાઃ ॥ ૬૭ ॥
 ઇચ્છા બીજસ્વરૂપા સ્યાજ્જ્ઞાનં તસ્ય પ્રકાશકમ્ ।
 ક્રિયા તસ્ય પ્રવાહઃ સ્થાત્રયં વિશ્વસ્ય કારણમ્ ॥ ૬૮ ॥
 તતોડન્તર્બિન્દુમાર્ગસ્ય સૂક્ષ્મરેખાં પ્રકલ્પયેત્ ।

न सा रेष्वा पृथग्ज्ञेया येतसोऽन्तःप्रवाडिका ॥ ६८ ॥

तस्य मध्ये तु बिन्दुः स्यात्सुन्दरीति प्रकीर्तिता ।

न सा उपविशेषेण केवलं सौन्दर्यधारिणी ॥ ७० ॥

सुन्दरी सर्वरूपाणां सामञ्जस्यप्रकाशिनी ।

यत्र भेदेषु माधुर्यं सा सुन्दरी प्रकीर्तिता ॥ ७१ ॥

नारी न पुरुषः सा स्यान्नपुंसकविवर्जिता ।

सर्वलिङ्गसमासे सा ओकरूपा व्यवस्थिताः ॥ ७२ ॥

बिन्दुस्तस्याः स्वरूपं स्यात्सर्वभेदैकसङ्गुलम् ।

ज्ञाता ज्ञानं तथा ज्ञेयं तत्रैकत्वं प्रपद्यते ॥ ७३ ॥

बिन्दोरन्ते मलाबिन्दुं परं स्थानं प्रकल्पयेत् ।

न तत्र रेष्वा दृश्येत न कोणं न य मण्डलम् ॥ ७४ ॥

मलाबिन्दुः परं ब्रह्म वार्त्तला परमा स्मृता ।

न तस्याः पूर्वरूपं स्यान्नोत्तरं नापि कारणम् ॥ ७५ ॥

सैव स्वर्णगर्भा प्रोक्ता सैव मलागर्भिका ।

सैव विश्वगर्भरूपा सैव शून्यस्वरूपिणी ॥ ७६ ॥

सैव विद्याऽविद्या यैव सैव सूक्ष्मतमा स्मृता ।

सैव पुंसां य प्रकृतिः सैव नपुंसकं परम् ॥ ७७ ॥

सैव ज्योतिस्तमश्चैव सैव सत्यासत्ययोः ।

सैव न्यायोऽन्यायश्च सैव देवासुरात्मकम् ॥ ७८ ॥

सैव मानवज्जुवश्च सैव पशुपतङ्गमाः ।

सैव मत्स्याः स्थिरा भूता सैव दृश्यादृशं जगत् ॥ ७९ ॥

सैव सर्वं समाख्यातं सैव सर्वविवर्जिता ।

पूर्णात्वे सा समाप्नोति शून्यत्वेऽपि प्रतिष्ठिता ॥ ८० ॥

श्रुतकेतुर्वायेदं मलाबिन्दोः परं पदम् ।

कथं ध्येयं कथं तत्र क्वः साधकवर्त्मनि ॥ ८१ ॥

देवदत्त उवाचेदं न तत्र ध्यानगोचरः ।

यत्र ध्याता विलीयेत तन्मलाबिन्दुमुच्यते ॥ ८२ ॥

યન્ત્રસ્યારમ્ભમાસાધ્ય બહિઃ શુદ્ધિં સમાચરેત્ ।
 ભૂપુરં તત્ત્વમર્થાદા કાલચક્રં તુ સગ્ચરઃ ॥ ૮૩ ॥
 પત્રાણિ ચેતસો ભાવાઃ ષોડશાન્તઃપ્રકાશિકાઃ ।
 કોણાનિ તત્ત્વસંઘાતા દશારં વિશ્વવિસ્તરઃ ॥ ૮૪ ॥
 દ્વાદશારં પ્રવાહસ્ય ષટ્કોણં શક્તિસંગ્રહમ્ ।
 ત્રિકોણં ત્રિધારૂપં સ્યાદ્વિન્દુઃ સામગ્જસં સ્મૃતમ્ ॥ ૮૫ ॥
 મહાબિન્દૌ તુ સર્વસ્ય નાદિમધ્યાવસાનતા ।
 તત્ર વાર્બેલા પૂર્ણા સ્યાદવાઙ્મનસગોચરા ॥ ૮૬ ॥
 ન તત્ર દેવતાભેદો ન તત્ર શક્તિભેદતા ।
 ન તત્ર સાધકઃ કશ્ચિન્ન યન્ત્રં ન ચ પૂજિતમ્ ॥ ૮૭ ॥
 યન્ત્રં યન્ત્રસ્ય તત્ત્વં ચ યન્ત્રજ્ઞાશ્ચ વિલીયતે ।
 યત્રૈકં પરમં મૌનં તન્મહાબિન્દુમુચ્યતે ॥ ૮૮ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં બાહ્યયાગે કથં પુનઃ ।
 એતત્સર્વં સમાસાધ્ય પૂજાં કુર્યાત્સમાહિતઃ ॥ ૮૯ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં કમો બાહ્યેડત્ર કથ્યતે ।
 ભૂપુરાત્સમુપારભ્ય મધ્યબિન્દુ સમાશ્રયેત્ ॥ ૯૦ ॥
 બહિઃ સ્થૂલં સમારાધ્ય શનૈઃ સૂક્ષ્મં વિશોધયેત્ ।
 સ્થૂલાત્સૂક્ષ્મતરં ગચ્છેદથાવૃત્તં મનઃ ક્રમાત્ ॥ ૯૧ ॥
 ન બહિઃ સંસ્થિતં ત્યાજ્યં ન ચ સૂક્ષ્મં પૃથક્કૃતમ્ ।
 ઉભયં વાર્બેલારૂપં જ્ઞાતવ્યં તત્ત્વદર્શિભિઃ ॥ ૯૨ ॥
 અપરા બાહ્યરૂપેણ યન્ત્રે પ્રથમસંસ્થિતિઃ ।
 પરાપરા મધ્યદેશે સૌમ્યરૂપેણ શોભતે ॥ ૯૩ ॥
 પરા તુ ત્રિકોણાગ્રે રૂપાતીતત્ત્વમાશ્રિતા ।
 બિન્દૌ સુન્દરી જ્ઞેયા મહાબિન્દૌ પરા સ્મૃતા ॥ ૯૪ ॥
 નિમિત્તં ન તુ યન્ત્રસ્ય કાષ્ઠે પત્રં ચ શિલ્પકમ્ ।
 ચેતનાયાઃ કમજ્ઞાનં યન્ત્રસ્ય ફલમુચ્યતે ॥ ૯૫ ॥
 યઃ પશ્યેદ્યન્ત્રમેતતુ રેખામાત્રસમન્વિતમ્ ।
 તસ્ય બાહ્યં ભવેત્સર્વં ન તત્ત્વં પરિદૃશ્યતે ॥ ૯૬ ॥

યઃ પશ્યેદત્ર તત્વાનિ ક્રમશો ભાવિતાનિ ચ ।

સ વિશ્વસ્ય ક્રમં પશ્યેદ્વાર્બેલાયાઃ પ્રસાદતઃ ॥ ૯૭ ॥

યઃ પરામપરાં ચૈવ પરાપરાં ચ વેત્તિ યઃ ।

સ ત્રિરૂપાં પરાં શક્તિં બાહ્યેડપિ પરિપશ્યતિ ॥ ૯૮ ॥

યઃ સુન્દરીં વિજનીયાદ્બિન્દુરૂપેણ સંસ્થિતામ્ ।

સામગ્જસ્યસ્ય તત્ત્વં સ જ્ઞાતુમર્હતિ તત્ત્વતઃ ॥ ૯૯ ॥

મહાબિન્દું વિજનીયાદઃ સર્વાતીતમવ્યયમ્ ।

સ વાર્બેલાં પરાં શક્તિં ન ભેદેન પ્રપશ્યતિ ॥ ૧૦૦ ॥

ન યન્ત્રસ્ય બહિર્ભાગો ન ચાન્તઃ કેવલં સ્મૃતઃ ।

સર્વમેતત્સમાસાધ્ય એકં તત્ત્વં પ્રજાયતે ॥ ૧૦૧ ॥

ભૂપુરં દેહવિસ્તારઃ પત્રાણિ મનસો ગતિઃ ।

કોણાનિ તત્ત્વસંઘાતા બિન્દુઃ શુદ્ધા તુ સંવિદા ॥ ૧૦૨ ॥

મહાબિન્દુઃ પરં બ્રહ્મ યત્ર સર્વં પ્રતિષ્ઠિતમ્ ।

યત્ર સર્વં વિલીયેત તદેવ પરમં પદમ્ ॥ ૧૦૩ ॥

ઇચ્છાજ્ઞાનક્રિયાભિશ્ચ તિરોધાનાનુગ્રહૈઃ ।

યન્ત્રસ્ય ચેતનાસ્તમ્ભઃ ક્રમશઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૧૦૪ ॥

અનુગ્રહેણ સર્વસ્ય પ્રકાશોડન્તઃ પ્રવર્તતે ।

તસ્માદનુગ્રહઃ પ્રોક્તઃ ચેતનાસાર ઉત્તમઃ ॥ ૧૦૫ ॥

અપરાતઃ પરાપારં પરાપારાત્પરાં ગતિમ્ ।

સુન્દરીં ચ સમાસાધ્ય મહાબિન્દૌ નિવર્તયેત્ ॥ ૧૦૬ ॥

નિવૃત્તૌ ન વિનાશઃ સ્થાદૈક્યં તત્ત્વસ્ય દર્શનમ્ ।

યન્ત્રયાત્રા સમાખ્યાતા બાહ્યાદન્તઃ પરં પ્રતિ ॥ ૧૦૭ ॥

ઇદં યન્ત્રં મહાગુહ્યં ન રેખાનાં પ્રપચ્ચકમ્ ।

વાર્બેલાયાઃ સ્વરૂપસ્ય ક્રમદૃશ્યં પ્રકીર્તિતમ્ ॥ ૧૦૮ ॥

ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડે સપ્તમઃ પટલઃ ।

અષ્ટમઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્ચાગખણ્ડઃ)

વાર્બેલૈકાક્ષરીમન્ત્રપ્રકરણં

શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।

યન્ત્રરાજસ્ય તે પ્રોક્તં મન્ત્રતત્ત્વમથોચ્યતામ્ ॥ ૧ ॥

કિં બીજં પરમં પ્રોક્તં વાર્બેલાયાઃ સનાતનમ્ ।

કથં તસ્ય વિન્યાસશ્ચ કથં મન્ત્રત્વમાપ્રુયાત્ ॥ ૨ ॥

એકાક્ષરીતિ યત્પ્રોક્તં તન્મન્ત્રં પરમાદ્ભુતમ્ ।

ન તન્મુખેન વક્તવ્યં કથં ગુહ્યં પ્રકાશયેત્ ॥ ૩ ॥

ઋષિઃ કશ્ચ ભવેત્ તસ્ય છન્દઃ કિં દેવતા ચ કા ।

વિનિયોગઃ કથં તસ્ય પુરશ્ચર્યા ચ કીદૃશી ॥ ૪ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં ગુહ્યં ગુહ્યતરં પરમ્ ।

અક્ષરસ્ય હમં વક્ષ્યે ન તુ મન્ત્રં પ્રકાશયેત્ ॥ ૫ ॥

વાર્બેલાયાઃ પરં બીજં બ્રહ્મબીજમુદાહૃતમ્ ।

એકાક્ષરં પરં પ્રોક્તં બ્રહ્મવિદ્યાપ્રવર્તકમ્ ॥ ૬ ॥

બકારઃ પ્રથમઃ પ્રોક્તો રકારસ્તદનન્તરમ્ ।

અકારસ્તુ તૃતીયઃ સ્યાદ્બિન્દુરન્તે પ્રતિષ્ઠિતઃ ॥ ૭ ॥

બકારરકારાભ્યાં તુ અકારેણ સમન્વિતમ્ ।

બિન્દુના પરિપૂર્ણં તદ્બ્રહ્મબીજં પ્રકીર્તિતમ્ ॥ ૮ ॥

ન વર્ણસંહતિમાત્રં તદ્બીજં તત્ત્વતો મતમ્ ।

બ્રહ્મવિદ્યાપ્રકાશસ્ય સૂક્ષ્મદ્વારમુદાહૃતમ્ ॥ ૯ ॥

અસ્ય મન્ત્રસ્ય ઋષિઃ સ્યાદ્બ્રહ્મૈવ પરમાર્થતઃ ।

છન્દસ્તુ ગાયત્રી પ્રોક્તા દેવતા વાર્બેલા સ્મૃતા ॥ ૧૦ ॥

બ્રહ્મવિદ્યાપ્રસિદ્ધ્યર્થં વિનિયોગઃ પ્રકીર્તિતઃ ।

ન લૌકિકફલસિદ્ધ્યર્થં ન ભોગાર્થં ન કીર્તયે ॥ ૧૧ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં અક્ષરાણાં પૃથક્ફલમ્ ।

કથં તેષાં સમાયોગાદ્બ્રહ્મબીજત્વમાપ્રુયાત્ ॥ ૧૨ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ તત્ત્વં મહામતે ।

अेकैकं वार्त्तमाश्रित्य यतुष्पादं प्रकल्पयेत् ॥ १३ ॥
 बकारो भावबीजं स्याद्भवस्याद्यप्रवर्तकः ।
 रकारो रश्मिउपेण प्रकाशस्य प्रवर्तकः ॥ १४ ॥
 अकारोऽनुत्तरं तत्त्वमादिमध्यान्तवर्जितम् ।
 बिन्दुः सर्वसमाहारो विलयस्य निवर्तकः ॥ १५ ॥
 बकारेण समारम्भो रकारेण प्रकाशनम् ।
 अकारेण परं मौनं बिन्दुना पूर्णता स्मृता ॥ १६ ॥
 अेवं वार्त्तयतुष्टस्य संयोगः परमः स्मृतः ।
 न तत्र वार्त्तमिदोऽस्ति न तत्र क्मभन्धनम् ॥ १७ ॥
 कुमेण दृश्यते बीजं कुमातीतं तु तत्त्वतः ।
 यथा रश्मौ समायान्ति वार्त्ताः सूर्यप्रभामिव ॥ १८ ॥
 मन्त्रस्यास्य जपे नित्यं पूर्वं शुद्धिं समायरेत् ।
 गुरुप्रसादमासाद्य विनियोगं समायरेत् ॥ १९ ॥
 गुरुमन्त्रस्य संस्थानं पूर्वं हृदि निवेशयेत् ।
 ततो वार्त्तलबीजस्य बाह्यं स्थानं प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 न भूमौ लिखितं बीजं न पत्रे न यत्तिष्ठेत् ।
 गुरुणा यदनुज्ञातं तदेव स्थानमिष्यते ॥ २१ ॥
 आसनं शुद्धमासाद्य पूर्वाभिमुख आस्थितः ।
 प्रातःकाले जपेन्मन्त्रं गायत्रीछन्दसा युतम् ॥ २२ ॥
 नातिशीघ्रं न मन्दं य निःशब्दं न य घोषवत् ।
 मनसा भावयेद्बीजं आसेन सद्यः संयतम् ॥ २३ ॥
 पुरश्चर्याविधानं तु गुरुणा विनियोजितम् ।
 तथापि तत्त्वतो वक्ष्ये सङ्ख्यां तस्य मलामते ॥ २४ ॥
 ओकलक्षं जपेन्मन्त्रं पुरश्चर्याकुलं लभेत् ।
 दशांशं तर्पणं कुर्याद्दशांशं ढोममिष्यते ॥ २५ ॥
 दशांशं मार्जनं कुर्याद्दशांशं ब्राह्मणार्चनम् ।
 यथाशक्ति समाप्नोति गुरुभक्त्या विधानतः ॥ २६ ॥

ન સડ્ખ્યા કેવલં મન્ત્રસ્ય સિદ્ધિહેતુઃ પ્રકીર્તિતા ।
 ચિત્તશુદ્ધિસમાયુક્તા સડ્ખ્યા ફલપ્રદા સ્મૃતા ॥ ૨૭ ॥
 એકલક્ષં સમાસાધ્ય જપેન્નિયમસંયુતઃ ।
 દ્વિલક્ષે દૃઢતા તસ્ય ત્રિલક્ષે ચિત્તસંયમઃ ॥ ૨૮ ॥
 ચતુલક્ષે પ્રકાશઃ સ્યાદ્દૃષ્યલક્ષે વિમર્શનમ્ ।
 પટલક્ષે તત્ત્વબોધઃ સ્યાદ્સમલક્ષે પ્રશાન્તતા ॥ ૨૯ ॥
 અષ્ટલક્ષે સમત્વં સ્યાન્નવલક્ષે પ્રસાદિતા ।
 દશલક્ષે તુ મન્ત્રસ્ય તત્ત્વૈકત્વં પ્રજાયતે ॥ ૩૦ ॥
 ન સડ્ખ્યાયા પરં બ્રહ્મ ન સડ્ખ્યાયા પરા ગતિઃ ।
 સડ્ખ્યા તુ સાધકસ્યૈવ ચિત્તમાર્ગસ્ય સૂચિકા ॥ ૩૧ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં પુરશ્ચર્યાફલં પ્રભો ।
 કિં લક્ષણં ભવેત્સિદ્ધે મન્ત્રે પરમગુહ્યકે ॥ ૩૨ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં લક્ષણાનિ નિબોધ મે ।
 સ્વપ્ને જાગરણે ચૈવ મન્ત્રભાવઃ પ્રવર્તતે ॥ ૩૩ ॥
 ન મન્ત્રસ્યાભિમાનોડસ્ય ન સિદ્ધેર્ગર્વ એવ ચ ।
 વાણી મૃદ્ધી ભવેત્તસ્ય બુદ્ધિઃ સૂક્ષ્માર્થદર્શિની ॥ ૩૪ ॥
 ક્રોધસ્ય ક્ષયમાપ્નોતિ લોભશ્ચ ક્રમશઃ ક્ષયેત્ ।
 દ્વેષો મન્ત્રત્વમાપ્નોતિ મૈત્રી હૃદિ વિવર્ધતે ॥ ૩૫ ॥
 ન દુઃખેન વિચાલ્યેત ન હર્ષેણ પ્રહૃષ્યતિ ।
 સમત્વે વર્તમાનઃ સન્મન્ત્રતત્ત્વં વિવિન્દતિ ॥ ૩૬ ॥
 અસત્યં પરિહર્તવ્યં હિંસા ત્યાજ્યા વિશેષતઃ ।
 પરદુઃખે દયાયુક્તઃ સત્યે તિષ્ઠતિ સાધકઃ ॥ ૩૭ ॥
 મન્ત્રસિદ્ધિર્ન નામૈવ દૃશ્યચમત્કારકારણમ્ ।
 જીવનસ્ય પરિષ્કારો મન્ત્રસિદ્ધેઃ પરં ફલમ્ ॥ ૩૮ ॥
 બ્રહ્મવિદ્યાં સમાસાધ્ય નાત્માનં શ્રેષ્ઠમાચરેત્ ।
 યઃ સર્વેભ્યઃ સમં પશ્યેત્સ એવ મન્ત્રવિત્તમઃ ॥ ૩૯ ॥
 અથ પરાપરાયાસ્તુ બીજં ગુહ્યતમં સ્મૃતમ્ ।
 માયાબીજં લજ્જાબીજમિતિ તસ્ય પ્રકીર્તનમ્ ॥ ૪૦ ॥

ન તદ્દર્શ પ્રકાશ્યં સ્યાન્ન તન્મન્ત્રઃ પ્રદર્શ્યતે ।
 ક્રમમાત્રં પ્રવક્ષ્યામિ ગુરુગમ્યં તુ શિષ્યતઃ ॥ ૪૧ ॥
 ઉકારઃ પ્રથમઃ પ્રોક્તો રકારસ્તદનન્તરમ્ ।
 ઈકારસ્તૃતીયઃ પ્રોક્તો બિન્દુરન્તે પ્રતિષ્ઠિતઃ ॥ ૪૨ ॥
 ઉકારરકારાભ્યાં ત્વીકારેણ સમન્વિતમ્ ।
 બિન્દુના પરિપૂર્ણ તન્માયાબીજં પ્રકીર્તિતમ્ ॥ ૪૩ ॥
 લજ્જાબીજમિતિ ખ્યાતં પરાપરાપ્રકાશકમ્ ।
 અસ્ય ઋષિઃ સ્વયં શક્તિર્ગાયત્રી છન્દ ઉચ્યતે ॥ ૪૪ ॥
 દેવતા ભુવનેશાની પરાપરાસ્વરૂપિણી ।
 બ્રહ્મવિદ્યાપ્રકાશાર્થં વિનિયોગઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૪૫ ॥
 ન માયાશબ્દમાત્રેણ મોહબન્ધઃ પ્રકીર્તિતઃ ।
 યા પ્રકાશં નિગૃહ્ણાતિ સા માયા પરિકીર્તિતા ॥ ૪૬ ॥
 યા લજ્જાં જનયેદન્તઃ સા કેવલં ન હીયતે ।
 સ્વભાવસ્ય નિગૂઢત્વં તસ્યાઃ સૂક્ષ્મં પ્રયોજનમ્ ॥ ૪૭ ॥
 અસ્યાપિ પુરશ્ચર્યા સ્યાત્પૂર્વવન્મન્ત્રસંયુતા ।
 ગુરુણા યત્પ્રદિષ્ટે તુ તદેવાત્ર પ્રમાણકમ્ ॥ ૪૮ ॥
 એકલક્ષં જપેન્મન્ત્રં નિયમેન સમાહિતઃ ।
 દશાશતર્પણં કુર્યાદ્દશાશં હોમમિષ્યતે ॥ ૪૯ ॥
 માર્જનં તુ તતઃ કુર્યાદ્દુરોઃ પૂજાં સમાચરેત્ ।
 યથાશક્તિ સમાપ્નોતિ શ્રદ્ધયા શુદ્ધમાનસઃ ॥ ૫૦ ॥
 માયાબીજસ્ય જપતો રૂપભેદાઃ પ્રકાશતે ।
 સ્વભાવસ્ય ચ વૈચિત્ર્યં બોધરૂપેણ દૃશ્યતે ॥ ૫૧ ॥
 ચત્તિગ્ચિદ્બાહ્યરૂપં સ્યાન્ન તત્ર મોહમાચરેત્ ।
 રૂપાણિ શક્તિસગ્ચારાઃ સર્વે તત્ત્વે વિલીયતે ॥ ૫૨ ॥
 અપરાયાઃ તુ બીજાનિ નૈકમિત્યુદ્ધિતં પુરા ।
 રૂપભેદાનુસારં તુ ભિન્નાનિ તત્ત્વવિત્તમૈઃ ॥ ૫૩ ॥
 યતઃ સા બહુરૂપા ચ બહુભાવપ્રકાશિની ।

તસ્માદેકં ન તસ્યાસ્તુ બીજં સર્વત્ર શસ્યતે ॥ ૫૪ ॥

કશ્ચિદ્બીજં સમાશ્રિત્ય રૂપમેકં પ્રપદ્યતે ।

અન્યસ્તુ ભિન્નમાશ્રિત્ય તસ્યા ભાવં પ્રપશ્યતિ ॥ ૫૫ ॥

ન તત્ર બીજભેદેન દેવી ભિન્ના પ્રકીર્તિતા ।

એકૈવાપરા શક્તિર્હિ રૂપૈર્નાનાત્વમાપ્નુતે ॥ ૫૬ ॥

અતઃ પરાબીજમેકં પરાપરાયાસ્તથૈવ ચ ।

અપરાયાઃ પુનર્બીજં રૂપભેદૈર્વિનિર્મિતમ્ ॥ ૫૭ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં કથં બીજં વિનિશ્ચિતમ્ ।

કેન માર્ગેણ ગૃહ્ણીયાદપરાયાઃ પરં બીજકમ્ ॥ ૫૮ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં ગુરુમેવાત્ર પૃચ્છતિ ।

સ્વેચ્છયા ન સમાદધાદપરાબીજમુત્તમમ્ ॥ ૫૯ ॥

યદ્રૂપં ગુરુણા દત્તં તદ્રૂપસ્યૈવ સાધનમ્ ।

ન સર્વબીજસામાન્યં ન સર્વેષાં સમં સ્મૃતમ્ ॥ ૬૦ ॥

એકાક્ષરી પરા પ્રોક્તા માયાબીજં પરાપરમ્ ।

અપરાયાસ્તુ બીજાનાં પ્રવાહો નાનકઃ સ્મૃતઃ ॥ ૬૧ ॥

પરાબીજં તુ બ્રહ્મસ્ય મૌનદ્વારં પ્રકીર્તિતમ્ ।

પરાપરાબીજમાખ્યાતં રૂપશક્તેઃ પ્રકાશકમ્ ॥ ૬૨ ॥

અપરાબીજવર્ગશ્ચ નાનારૂપપ્રવર્તકઃ ।

ત્રયમેતત્સમાસેન વાર્બેલાયાઃ પરં મતમ્ ॥ ૬૩ ॥

બ્રહ્મબીજં પરં નિત્યં માયાબીજં તુ મધ્યગમ્ ।

અપરાબીજવિસ્તારો વિશ્વરૂપસ્ય કારણમ્ ॥ ૬૪ ॥

એકાક્ષરસ્ય જપતો વિવેકઃ સમ્પ્રવર્ધતે ।

નિત્યાનિત્યવિભાગશ્ચ સૂક્ષ્મબુદ્ધૌ પ્રકાશતે ॥ ૬૫ ॥

અન્તઃકરણશુદ્ધિઃ સ્યાત્સાત્યે નિષ્ઠા દૃઢા ભવેત્ ।

વિચારસ્ય પ્રસાદેન બ્રહ્મવિદ્યા વિવર્ધતે ॥ ૬૬ ॥

માયાબીજસ્ય જપતઃ સ્વભાવાવરણં ક્ષયેત્ ।

રૂપેષ્વપિ નિબદ્ધસ્ય ચેતસો વિમલત્વકમ્ ॥ ૬૭ ॥

लज्जा न डीनता तत्र न दैन्यं न यः सङ्कुचः ।
 स्वरूपस्य गभीरत्वं तस्याः लज्जेति कीर्तितम् ॥ ६८ ॥
 यदा माया निवर्तते न रूपं नश्यति ध्रुवम् ।
 रूपस्य बन्धनं याति प्रकाशस्य तु वर्धनम् ॥ ६९ ॥
 यः परां बीजतत्त्वेन परापरां य वेत्ति यः ।
 अपरां रूपभेदेन स मन्त्रत्रयवित्तमः ॥ ७० ॥
 न मन्त्रे केवलं सिद्धिर्न बीजे केवलं गतिः ।
 गुरुभक्त्या समायुक्तं तत्त्वज्ञानं परं क्लृप्तम् ॥ ७१ ॥
 न बीजं तस्य दृष्टाय न सिद्धिर्विशवर्तिनी ।
 न शक्तिः परपीडार्थं न लोकवञ्चनाय यः ॥ ७२ ॥
 ब्रह्मविद्यां समाश्रित्य यो ज्ञुषेष्टु दयां यरेत् ।
 स श्रेष्ठः मन्त्रसिद्धः स्यादिति वार्त्तलशासनम् ॥ ७३ ॥
 अन्नदानं जलं वाणी शरणं य यथाशक्ति ।
 परदुःखप्रशान्तिश्च मन्त्रसिद्धेः परं क्लृप्तम् ॥ ७४ ॥
 श्रुतकेतुर्गुणाद्येष्टं जपस्यावश्यं किमु ।
 कालदेशासनादीनां किं नियमः प्रकीर्तितः ॥ ७५ ॥
 देवदत्त उवाचेष्टं श्रुयिर्दृष्टः प्रशस्यते ।
 गुरुणा यत्र निर्दिष्टं तत्र कालः शुभो मतः ॥ ७६ ॥
 प्रातः सन्ध्यां समाश्रित्य जपेन्मन्त्रं समाहितः ।
 मध्याह्ने पुनरभ्यस्य सायं पूर्वात्त्वमाप्नुयात् ॥ ७७ ॥
 त्रिसन्ध्याजपयोगेन मन्त्रधारा न डीयते ।
 विच्छेदे गुरुमाश्रित्य पुनः क्लृप्तमुपाश्रयेत् ॥ ७८ ॥
 निद्रालस्यप्रमादांश्च शनैः सन्त्यज्य साधकः ।
 नियमस्य दृढत्वेन मन्त्रमार्गं प्रतिष्ठितः ॥ ७९ ॥
 मौनं तस्य सहायः स्यादल्पभाषी जितेन्द्रियः ।
 न तु मौनं मनोभङ्गो विचारस्तत्र वर्धते ॥ ८० ॥
 मन्त्रसिद्धेः परं लक्षणं नाद्भुतं बाह्यदर्शनम् ।
 स्वभावस्य प्रशान्तत्वं ब्रह्मदृष्टेः प्रबोधनम् ॥ ८१ ॥

યત્ર સર્વેષુ ભૂતેષુ ભેદો નશ્યતિ ચેતસિ ।
 યત્ર દુઃખેષુ કરુણા યત્ર સત્યે દૃઢા મતિઃ ॥ ૮૨ ॥
 યત્ર દેવાસુરે ભેદો ન તત્ત્વસ્ય વિરોધિતા ।
 યત્ર સ્ત્રીપુંસયોર્ભેદો નપુંસકેડપિ નિન્ધતા ॥ ૮૩ ॥
 યત્ર જ્યોતિસ્તમશ્ચૈવ શુભાશુભસમન્વિતમ્ ।
 એકસ્યૈવ પ્રસારેણ દૃશ્યતે તત્ત્વમવ્યયમ્ ॥ ૮૪ ॥
 સ એવ વાર્બેલામાર્ગઃ સ એવ બ્રહ્મવેદિતા ।
 સ એવ મન્ત્રસિદ્ધઃ સ્યાન્ન કેવલં જપહિયઃ ॥ ૮૫ ॥
 બ્રહ્મબીજસ્ય માહાત્મ્યં માયાબીજસ્ય ચોત્તમમ્ ।
 અપરાયાસ્તુ બીજાનાં નાનાત્વં ચ પ્રકીર્તિતમ્ ॥ ૮૬ ॥
 ગુરુપ્રસાદમાસાદ્ય યઃ ક્રમં પરિપાલયેત્ ।
 સ બાહ્યે મન્ત્રમાર્ગેણ બ્રહ્મવિદ્યાં પ્રપદ્યતે ॥ ૮૭ ॥
 ઇત્યેતલ્લથિતં સૌમ્ય વાર્બેલૈકાક્ષરં પરમ્ ।
 બીજક્રમં ચ તત્ત્વં ચ પુરશ્ચર્યાવિધાનકમ્ ॥ ૮૮ ॥
 ન પ્રકાશ્યં સ્વયમ્બુદ્ધ્યા ન ચ ગર્વેણ દર્શયિત્ ।
 ગુરુગમ્યં પરં ગુહ્યં હૃદિ નિત્યં નિધાપયેત્ ॥ ૮૯ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડે અષ્ટમઃ પટલઃ ।

નવમઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્યાગખણ્ડઃ)
 અજપાજપવિધ્યાત્મદીક્ષાત્ર્યક્ષરીપ્રકરણં
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।
 જપસ્ય સૂક્ષ્મરૂપં મે કથયસ્વ મહામતે ॥ ૧ ॥
 વાચિકસ્ય તુ જપસ્ય કિં સૂક્ષ્મતરમુચ્યતે ।
 કિં વિનાપિ પ્રયત્નેન જપઃ સગ્જાયતે કથમ્ ॥ ૨ ॥
 પ્રાણસ્ય ગમનાગમ્યે કિં મન્ત્રસ્ય પ્રવર્તનમ્ ।
 પશ્યન્તી મધ્યમા ચૈવ વૈખરી ચ કથં સ્મૃતા ॥ ૩ ॥

भूतशुद्धिविधिं यैव आत्मदीक्षां तथैव य ।
 अक्षरस्य य माहात्म्यं कमशो वक्तुमर्हसि ॥ ४ ॥
 देवदत्त उवाचेऽं सूक्ष्ममार्गं निबोध मे ।
 जपोऽपि त्रिविधः प्रोक्तः स्थूलः सूक्ष्मस्तथाजपः ॥ ५ ॥
 वायया यः समारब्धो वार्त्तः स्पष्टप्रवर्तितः ।
 स वायिकः समाख्यातः स्थूलमार्गप्रकाशकः ॥ ६ ॥
 उपांशुरल्पनिःशब्दो मनसा यानुयिन्तितः ।
 स मध्यस्थः समाख्यातः स्थूलसूक्ष्मविवर्तकः ॥ ७ ॥
 निःप्रयत्नः स्वभावेन प्राणस्पन्दसमुद्भवः ।
 यः स्वयं वर्तते नित्यं सोऽजपः परिकीर्तितः ॥ ८ ॥
 नासौ साध्यः प्रयत्नेन न वार्त्तोर्भाष्यतोऽर्थितः ।
 प्राणयोग्योऽत्यनुगतो हृदये स प्रवर्तते ॥ ९ ॥
 प्राणो यदा बहिर्गच्छेदपानोऽन्तः प्रवर्तते ।
 तयोः संयोगमासाद्य सूक्ष्मनादः प्रवर्तते ॥ १० ॥
 नादे तु मनसो योगो मनसि प्रत्यवस्थितिः ।
 प्रत्यवस्थितश्चित्तस्य स्वभावोऽजप उच्यते ॥ ११ ॥
 अजपां न जपेद्बुद्ध्या जपबुद्धिं विवर्जयेत् ।
 यथा प्रवर्तते नीरं स्वयमेव समुद्देत्यधः ॥ १२ ॥
 प्राणस्य सङ्गं कर्म यथा नित्यं प्रवर्तते ।
 तथैवाजपमित्युक्तं तत्र यत्नो न विद्यते ॥ १३ ॥
 श्रुतकेतुरुवाचेऽं जपः किं तस्य साधनम् ।
 अजपस्य य संयोगः कथं मन्त्रेण जायते ॥ १४ ॥
 देवदत्त उवाचेऽं शृणु सूक्ष्मतरे विधिम् ।
 आसे प्रवर्तते यत्तु तत्र चित्तं निवेशयेत् ॥ १५ ॥
 न प्राणं धारयेद्बुद्ध्या न य तं बलतो नयेत् ।
 यथास्वभावमायान्तं गच्छन्तं य निरीक्षयेत् ॥ १६ ॥
 गच्छतः प्राणवायोस्तु सूक्ष्मभावं विचिन्तयेत् ।
 आगच्छत्यपि यः प्राणस्तत्रैकाग्रं मनो भवेत् ॥ १७ ॥

એવં નિરીક્ષણેનૈવ પ્રાણચેષ્ટા પ્રશામ્યતિ ।
 પ્રશાન્તે પ્રાણસગ્ચારે ચિત્તં સૂક્ષ્મતરં ભવેત્ ॥ ૧૮ ॥
 તત્ર નાદઃ સમુત્પન્નઃ શબ્દરૂપો ન બાહ્યતઃ ।
 ન તં શૃણોતિ કર્ણાભ્યાં હૃદ્ધોધેન સ ગૃહ્યતે ॥ ૧૯ ॥
 નાદે લીનં મનઃ કૃત્વા નાદમખ્યતિવર્તયેત્ ।
 યત્ર નાદોડપિ શામ્યેત તત્ર સંવિત્પ્રકાશતે ॥ ૨૦ ॥
 સા સંવિદ્ધર્બેલારૂપા નિઃસ્પન્દા પરમા સ્મૃતા ।
 નાદસ્યાપિ યા સાક્ષી સા પરા શક્તિરુચ્યતે ॥ ૨૧ ॥
 અથ શબ્દસ્ય માર્ગાણાં ચતુષ્ટયમુદાહૃતમ્ ।
 પરા સૂક્ષ્મતમા પ્રોક્તા પશ્યન્તી તદનન્તરા ॥ ૨૨ ॥
 મધ્યમા તુ તૃતીયા સ્યાદ્વૈખરી ચ ચતુર્થિકા ।
 એકૈવ વાક્ ચતુર્ધા સા પ્રવાહે પરિકીર્તિતા ॥ ૨૩ ॥
 પરા નાદાતિગા પ્રોક્તા નિઃશબ્દસ્ય પ્રતિષ્ઠિતા ।
 ન તત્ર વર્ણસગ્ચારો ન ચ શબ્દસ્ય કલ્પના ॥ ૨૪ ॥
 પશ્યન્તી દર્શનાત્મા તુ ભાવસ્ય પ્રથમાકુરા ।
 અવ્યક્તાર્થસ્ય સકુલ્પઃ પ્રકાશઃ સૂક્ષ્મ ઉચ્યતે ॥ ૨૫ ॥
 મધ્યમા મનસિ પ્રોક્તા વર્ણભાવપ્રવર્તિની ।
 ન બાહ્યશ્રવણં તત્ર ન ચ પૂર્ણોડર્થનિર્ણયઃ ॥ ૨૬ ॥
 વૈખરી કણ્ઠદેશસ્થા જિહ્વાગ્રાદ્ધિરાગતા ।
 વર્ણૈઃ પદૈશ્ચ વાક્યૈશ્ચ સા લોકે પરિદૃશ્યતે ॥ ૨૭ ॥
 પરાતો જાયતે પશ્યન્તી પશ્યન્ત્યા મધ્યમોદિતા ।
 મધ્યમાયા વિનિષ્પન્ના વૈખરી લોકગોચરા ॥ ૨૮ ॥
 યઃ પ્રતિલોભમેતાસાં વાક્યપ્રવાહં વિચિન્તયેત્ ।
 વૈખરીં મધ્યમા કૃત્વા પશ્યન્તીં પરતાં નયેત્ ॥ ૨૯ ॥
 પશ્યન્તીમપિ સન્ત્યજ્ય પરાયાં સંવિદિ સ્થિતઃ ।
 સ વાયો મૂલમાસાદ્ય મૌનં પરમવિન્દતિ ॥ ૩૦ ॥
 ન મૌનં કેવલં તૂષ્ણીં ન ચ વાક્યપરિવર્જનમ્ ।

વાયો મૂલાવબોધઃ સ્યાન્મૌનમેતત્પરં સ્મૃતમ્ ॥ ૩૧ ॥

શ્રુતકેતુરુવાયેદં ભૂતશુદ્ધિઃ કથં ભવેત્ ।

બહિર્ચાગે પ્રયુક્તાયાઃ કિં તસ્યાઃ કલમિષ્યતે ॥ ૩૨ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં ભૂતશુદ્ધિં નિબોધ મે ।

ન દેહસ્ય વિનાશોડત્ર ન ભૂતાનાં વિવર્જનમ્ ॥ ૩૩ ॥

ભૂમિરાપસ્તથા તેજો વાયુરાકાશ એવ ચ ।

પગ્ચૈતાનિ શરીરસ્ય સ્થૂલાધારાઃ પ્રકીર્તિતાઃ ॥ ૩૪ ॥

ગન્ધો ભૂમેર્ગુણઃ પ્રોક્તો રસ આપઃ પ્રકીર્તિતઃ ।

રૂપં તેજોગુણઃ પ્રોક્તં સ્પર્શો વાયોઃ સ્વભાવતઃ ॥ ૩૫ ॥

શબ્દ આકાશરૂપસ્ય ગુણઃ સૂક્ષ્મતરઃ સ્મૃતઃ ।

એતેષાં મલિનત્વસ્ય શુદ્ધિરત્ર વિધીયતે ॥ ૩૬ ॥

પ્રથમં ભૂમિતત્ત્વસ્ય સ્થૈર્યં ભાવયેદાત્મનિ ।

તસ્ય બન્ધકરં ભારં શનૈઃ સૂક્ષ્મે નિવેશયેત્ ॥ ૩૭ ॥

સ્થૈર્યં તેજસિ સંલીનં તેજો વાયૌ વિલીયતે ।

વાયુરાકાશમાસાદ્ય શબ્દમાત્રે વ્યવસ્થિતઃ ॥ ૩૮ ॥

શબ્દમપિ સમુત્સૃજ્ય સૂક્ષ્મે સંવિદિ યોજયેત્ ।

સંવિદં ચ પરે તત્ત્વે વાર્બેલાયાં નિવેશયેત્ ॥ ૩૯ ॥

તતઃ પરં પ્રસાદેન પુનર્દેહં પ્રકલ્પયેત્ ।

નૂતનં નિર્મલં દેહં તત્ત્વસામ્યસમન્વિતમ્ ॥ ૪૦ ॥

ન પૃથિવ્યાદિનાશોડત્ર ન દેહસ્યાપિ નાશનમ્ ।

મલિનાધ્યાસવિચ્છેદો ભૂતશુદ્ધિરિહોચ્યતે ॥ ૪૧ ॥

યસ્ય દેહે સમં તત્ત્વં યસ્ય ચિત્તં પ્રસાદિતમ્ ।

તસ્ય બાહ્યક્રિયા શુદ્ધા તસ્ય પૂજા સ્થિરા ભવેત્ ॥ ૪૨ ॥

અથાત્મદીક્ષાં વક્ષ્યામિ ગુહ્યાં ગુહ્યતરાં પરામ્ ।

ન બાહ્યજન્યસંસ્કારો ન કેવલવિધિક્રિયા ॥ ૪૩ ॥

સ્વાત્મનિ વાર્બેલાતત્ત્વં યદા જ્ઞાતં પ્રસાદતઃ ।

સા દીક્ષા પરમા પ્રોક્તા ન પુનર્જન્મકારિણી ॥ ૪૪ ॥

ગુરુઃ પ્રથમમાદાય શિષ્યસ્ય નિર્મલં મનઃ ।
 તત્ત્વબોધસ્ય બીજં તુ તત્ર સૂક્ષ્મં નિવેશયેત્ ॥ ૪૫ ॥
 ન હસ્તસ્પર્શમાત્રેણ ન જલૈર્ન ચ ભસ્મના ।
 જ્ઞાનસ્યોદયમાત્રેણ દીક્ષાસારઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૪૬ ॥
 ગુરુણા દર્શિતે તત્ત્વે શિષ્યઃ સ્વાત્મનિ પશ્યતિ ।
 યદ્બાહ્યે વાર્બેલારૂપં તદન્તર્હૃદિ દૃશ્યતે ॥ ૪૭ ॥
 અહં દેહ ઇતિ ભ્રાન્તિર્દીક્ષયા પરિહીયતે ।
 અહં સંવિદિતિ જ્ઞાનં શનૈઃ પૂર્ણત્વમાપ્નુયાત્ ॥ ૪૮ ॥
 નાહં શ્રેષ્ઠો ન હીનોઽહં ન બન્ધો ન વિમોચનમ્ ।
 ઇત્યભેદપ્રબોધેન આત્મદીક્ષા પ્રજાયતે ॥ ૪૯ ॥
 નાત્મદીક્ષાં વિના બાહ્યં ન બાહ્યં વિના ચ સા ।
 ઉભયં સાધનં પ્રોક્તં ક્રમભેદેન તત્ત્વતઃ ॥ ૫૦ ॥
 અથ ત્ર્યક્ષરીં વક્ષ્યે વાર્બેલાયાઃ પરાં સ્મૃતામ્ ।
 ન તાં સ્પષ્ટં પ્રવક્ષ્યામિ બીજક્રમં તુ દર્શયિ ॥ ૫૧ ॥
 પ્રથમં બ્રહ્મબીજં સ્યાદ્યત્પૂર્વં પરિકીર્તિતમ્ ।
 તતો માયાબીજમાખ્યાતં પરાપરાપ્રકાશકમ્ ॥ ૫૨ ॥
 પુનરેવ પરં બીજં પ્રથમં યત્પ્રકીર્તિતમ્ ।
 એવં બીજત્રયસ્યૈકયં ત્ર્યક્ષરીતિ નિગદ્યતે ॥ ૫૩ ॥
 બ્રહ્મબીજં પુરસ્તસ્ય મધ્યસ્થં માયયા યુતમ્ ।
 અન્તે પુનર્બ્રહ્મબીજં પૂર્ણચક્રં પ્રકીર્તિતમ્ ॥ ૫૪ ॥
 ન વાર્ણત્રયમિત્યુક્તં ત્ર્યક્ષરત્વં તુ તત્ત્વતઃ ।
 ત્રિશક્તિસઙ્ગમાદસ્યાઃ ત્ર્યક્ષરીતિ નિગદ્યતે ॥ ૫૫ ॥
 ઇચ્છા તત્ર પ્રથમં સ્યાત્પ્રકાશો જ્ઞાનમુચ્યતે ।
 ક્રિયા તૃતીયરૂપેણ પૂર્ણત્વં પરિકીર્તિતમ્ ॥ ૫૬ ॥
 અસ્યાઃ ઋષિઃ પુરા પ્રોક્તઃ શક્તિરૂપા પરા સ્મૃતા ।
 ગાયત્રી છન્દ ઇત્યુક્તં દેવતા ભુવનેશ્વરી ॥ ૫૭ ॥
 કામ્યાર્થસિદ્ધયે પ્રોક્તો વિનિયોગોઽસ્ય સાધને ।
 ન કામસ્યાપવર્ગોઽત્ર કામસ્ય શુદ્ધિરેવ તુ ॥ ૫૮ ॥

यः कामं वार्त्तलायां तु समर्प्य जपमाचरेत् ।
 तस्य कामः प्रसादेन स्वभावं शुभमाप्नुयात् ॥ ५८ ॥
 यत्कामं वृद्धिं सङ्कल्प्य त्र्यक्षरीं भावयेत्सुधीः ।
 तत्सिद्धिर्न तु मोहाय धर्मयुक्ता प्रजायते ॥ ६० ॥
 नाधर्मस्य प्रसिद्धिः स्यान्न परपीडनस्य च ।
 शुद्धे सङ्कल्पमात्रे तु कामः पूर्णत्वमाप्नुयात् ॥ ६१ ॥
 ओङ्कलक्षं पुरश्चर्या त्र्यक्षर्याः प्रकीर्तिता ।
 दशांशतर्पणं कुर्याद्दशांशं लोभमिष्यते ॥ ६२ ॥
 मार्जनं च ततः कुर्याद्गुरुपूजां समाचरेत् ।
 यथाशक्ति विधानं तु श्रद्धया परिपूरयेत् ॥ ६३ ॥
 जपेत्त्रिसन्ध्यमासाद्य त्र्यक्षरीं भावयन्सुधीः ।
 प्रातः सङ्कल्पसिद्धिः स्याद्दिने ज्ञानप्रवर्धनम् ॥ ६४ ॥
 सायं चित्तप्रसादः स्यान्निद्रायां भावसंस्थितिः ।
 अथैवं त्रिविधसन्ध्यायां मन्त्रधारा न लीयते ॥ ६५ ॥
 जपस्य बाह्यरूपं तु वैभर्यां परिकीर्तितम् ।
 मध्यमा मनसा जप्यं पश्यन्त्यां भाव उच्यते ॥ ६६ ॥
 परायां तु विलीयेत जपकर्ता जपः कृमात् ।
 यत्र जप्यो न जप्यश्च तत्र मन्त्रः स्वयं स्थितः ॥ ६७ ॥
 अजपायां यदा नित्यं त्र्यक्षरीभावसंयुतः ।
 प्राणः प्रवर्तते शुद्धः स जपमन्त्र उच्यते ॥ ६८ ॥
 न तस्य कृलमात्रं स्यादैश्वर्यं वा मनोरथः ।
 बुद्धेः प्रसादः सत्यं च सङ्कल्पस्य विशुद्धता ॥ ६९ ॥
 यस्य कामः शमं याति यस्य बुद्धिः प्रसादिनी ।
 यस्य वाणी छितं भूते स मन्त्रकृलभागभवेत् ॥ ७० ॥
 यस्य लोभो विनश्येत् यस्य द्वेषः प्रशाभ्यति ।
 यस्य सर्वेषु भूतेषु मैत्री सा सिद्धिरुच्यते ॥ ७१ ॥
 भूतशुद्धिं समासाद्य आत्मदीक्षां च कारयेत् ।

અજપાં ભાવયિત્વા તુ ત્ર્યક્ષરીં પરિપૂજયેત્ ॥ ૭૨ ॥

બાહ્યે જપે સમારમ્ભઃ સૂક્ષ્મે તસ્ય નિવર્તનમ્ ।

પરાયાં તુ સમાવેશો મહાબિન્દૌ પરા ગતિઃ ॥ ૭૩ ॥

નાદં વાક્યતુષ્કં ચૈવ ભૂતાનિ ચ વિશોધયેત્ ।

આત્માનં વાર્બેલાયાં સ્થાપયિત્વા વિશોધયેત્ ॥ ૭૪ ॥

એવં યઃ કુરુતે નિત્યં જપં તત્વાનુસારતઃ ।

સ બાહ્યકર્મયોગેન સૂક્ષ્મમાર્ગં પ્રપદ્યતે ॥ ૭૫ ॥

અજપા ચ જપશ્ચૈવ વાક્તત્વાનિ ચ ભૂતકમ્ ।

આત્મદીક્ષા ત્ર્યક્ષરી ચ ષડ્ડગં મન્ત્રસાધને ॥ ૭૬ ॥

નૈતદ્ડગાનિ ભિન્નાનિ વાર્બેલાયાઃ સ્વરૂપતઃ ।

એકસ્યૈવ પ્રવાહસ્ય ષડ્વિધા ગતિરુચ્યતે ॥ ૭૭ ॥

પ્રાણેડજપા સમારબ્ધા વાચા જપઃ પ્રવર્તતે ।

વાક્યથે ચતુરાત્મત્વં ભૂતશુદ્ધૌ વિશુદ્ધતા ॥ ૭૮ ॥

આત્મદીક્ષાયાં બોધઃ સ્યાત્ર્યક્ષર્યાં તુ સંહતિઃ ।

સંહતેઃ પરિપાકેન વાર્બેલાયાં પ્રતિષ્ઠિતિઃ ॥ ૭૯ ॥

યત્ર પ્રાણો ન બાધેત યત્ર વાણી ન ચ ક્ષયેત્ ।

યત્ર કામો ન બપ્રાપ્તિ તત્ર સાધનમુત્તમમ્ ॥ ૮૦ ॥

ન દેહત્યાગમાત્રેણ ન લોકત્યાગ એવ ચ ।

જીવતો વાર્બેલાબોધો મુક્તિલક્ષણમુચ્યતે ॥ ૮૧ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં અદ્ય મે સંશયો ગતઃ ।

જપોડજપોડથ વાક્તત્ત્વં ભૂતશુદ્ધિસ્તથાત્મતા ॥ ૮૨ ॥

એકસ્યૈવ કથં સર્વં માર્ગભેદેન દૃશ્યતે ।

કિં મૂલં સર્વસાધૂનાં કિં ગન્તવ્યં પરં પદમ્ ॥ ૮૩ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં મૂલં સંવિદુદ્દાહૃતમ્ ।

સંવિદેવ પરા શક્તિઃ સા વાર્બેલા ન સંશયઃ ॥ ૮૪ ॥

જપસ્તસ્યા પ્રવાહઃ સ્યાદજપા તસ્ય નિઃસ્પૃહા ।

વાક્તત્ત્વં તસ્ય વિસ્તારો ભૂતશુદ્ધિસ્તુ નિર્મલતા ॥ ૮૫ ॥

આત્મદીક્ષા તુ તજ્ઞાનં ત્ર્યક્ષરી તસ્ય સંહતિઃ ।
 એતેષાં કૃલમેકં સ્યાદ્વાર્બેલાયાઃ પ્રસાદનમ્ ॥ ૮૬ ॥
 પ્રસાદે જાયતે બોધો બોધે ભેદઃ પ્રણશ્યતિ ।
 ભેદે નષ્ટે સમં વિશ્વં વિશ્વે સા પરમા સ્મૃતા ॥ ૮૭ ॥
 ન મન્ત્રં કેવલં મન્યે ન દેહં કેવલં તથા ।
 ન શ્વાસં કેવલં મન્યે ન જ્ઞાનં કેવલં મતમ્ ॥ ૮૮ ॥
 સમસ્તં સાધનં પ્રોક્તં વાર્બેલાયાઃ પ્રસાદતઃ ।
 યત્ર સાધનસામ્યં સ્યાત્તત્ર સિદ્ધિઃ પ્રકીર્તિતા ॥ ૮૯ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડે નવમઃ પટલઃ ।

દશમઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્યાગખણ્ડઃ)
 બ્રહ્મવિદ્યાસ્તોત્રં
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।
 યથા વિદ્યા પરં તત્ત્વં પ્રકાશેત હૃદિ પ્રભો ॥ ૧ ॥
 સા વિદ્યા કા પરા પ્રોક્તા કા ચાનુત્તરરૂપિણી ।
 કથં તાં સ્તુવતે ધીમાન્ વાર્બેલાં બ્રહ્મરૂપિણીમ્ ॥ ૨ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં સ્તોત્રં ગુહ્યતમં પરમ્ ।
 બ્રહ્મવિદ્યાપ્રકાશાય વક્ષ્યે તે પરમાદ્ભુતમ્ ॥ ૩ ॥
 નમસ્તે વાર્બેલે દેવિ નમસ્તે પરમેશ્વરિ ।
 નમસ્તે વિશ્વજનનિ નમસ્તે વિશ્વરૂપિણિ ॥ ૪ ॥
 નમસ્તેઽનાદિરૂપાયૈ નાન્તાયૈ તે નમો નમઃ ।
 નમસ્તે શૂન્યરૂપાયૈ પૂર્ણરૂપાય તે નમઃ ॥ ૫ ॥
 ત્વમેવ પ્રથમં જ્યોતિસ્ત્વમેવ પ્રથમં તમઃ ।
 ત્વમેવ વિદ્યા દેવેશિ ત્વમેવાવિદ્યા પરા ॥ ૬ ॥
 ત્વમેવ સૂક્ષ્મરૂપા ચ ત્વમેવ સ્થૂલરૂપિણી ।
 ત્વમેવ પુરુષઃ પ્રોક્તઃ પ્રકૃતિસ્ત્વં ત્વમેવ હિ ॥ ૭ ॥
 ત્વમેવ નપુંસકં તત્ત્વં લિઙ્ગત્રયવિવર્જિતમ્ ।

ત્વમેવ સર્વલિડ્ગાનાં મૂલશક્તિઃ સનાતની ॥ ૮ ॥
 ત્વમેવ સત્યરૂપા ચ ત્વમેવાનૃતરૂપિણી ।
 ત્વમેવ ન્યાયમિત્યુક્તા ત્વમેવાન્યાય એવ ચ ॥ ૯ ॥
 ત્વમેવ શુભમિત્યુક્તં ત્વમેવાશુભમુચ્યતે ।
 ત્વમેવ દેવતારૂપં ત્વમેવ દાનવાકૃતિઃ ॥ ૧૦ ॥
 ત્વમેવ માનવો દેવિ ત્વમેવ પશુપક્ષિણઃ ।
 ત્વમેવ જલચરાશ્ચ ત્વમેવ સ્થાવરં જગત્ ॥ ૧૧ ॥
 ત્વમેવ દૃશ્યરૂપા ચ ત્વમેવાદૃશ્યરૂપિણી ।
 ત્વમેવ જ્ઞેયમિત્યુક્તા ત્વમેવ જ્ઞાનરૂપિણી ॥ ૧૨ ॥
 ત્વમેવ જ્ઞાતા સર્વત્ર ત્વમેવ સાક્ષિણી પરા ।
 ત્રિપુટી યત્ર નશ્યેત્સા ત્વમેવૈકાત્મરૂપિણી ॥ ૧૩ ॥
 ન ત્વત્તઃ પૂર્વમસ્ત્યન્યત્ર ત્વત્તઃ પરમેવ ચ ।
 ન ત્વત્તઃ સદૃશં કિઞ્ચિત્ત્વમેવૈકં પરં પદમ્ ॥ ૧૪ ॥
 સ્વયઞ્જાતા સ્વયંસિદ્ધા સ્વયઞ્જ્યોતિઃ સ્વયમ્પ્રભા ।
 સ્વયમેવાભવઃ પૂર્વં સ્વયમેવ પરા ગતિઃ ॥ ૧૫ ॥
 સ્વર્ણગર્ભે મહાગર્ભે વિશ્વગર્ભે નમોઽસ્તુ તે ।
 અયોનિજેઽનવદ્યે ચ અનુત્તરે નમોઽસ્તુ તે ॥ ૧૬ ॥
 મહાશૂન્યે મહાજ્યોતિરૂપે નિત્યે નિરઞ્જને ।
 અગાધેઽપ્રમેયે દેવિ ચિન્માત્રે તે નમો નમઃ ॥ ૧૭ ॥
 ન ત્વાં મનો વિજાનાતિ ન વાચા વાણ્યસે ક્વચિત્ ।
 યતો વાચો નિવર્તન્તે તત્ર ત્વં પરમા સ્થિતિઃ ॥ ૧૮ ॥
 યસ્થાં ચિન્તા વિલીયેત યસ્થાં શબ્દઃ પ્રશામ્યતિ ।
 યસ્થાં ભેદો વિનશ્યેત્સા ત્વં બ્રહ્મવિદ્યા પરા ॥ ૧૯ ॥
 પરે ત્વં પરમા શક્તિરપરે વિશ્વરૂપિણી ।
 પરાપરે સમાખ્યાતા ત્રિરૂપા તત્ત્વવેદિભિઃ ॥ ૨૦ ॥
 પરાતીતાનુત્તરા ત્વં કલ્પનાતીતગોચરા ।
 અપરા નાનારૂપા ત્વં સહસ્રાકૃતિધારિણી ॥ ૨૧ ॥

कदाचित्पुंस्त्वमास्थाय कदाचिन्नारीरुपिणी ।
 कदाचिन्नपुंसकत्वं कदाचिद्रूपवर्जिता ॥ २२ ॥
 बहुबाहुर्भवस्येकं बहुपादापि दृश्यसे ।
 अेकाक्षी बहुनेत्रा त्वं निरक्ष्यापि प्रकाशसे ॥ २३ ॥
 शान्ता त्वं घोररुपा य सौम्या त्वं तीव्ररुपिणी ।
 ङास्यरुपा रुदत्यपि त्वमेव करुणामयी ॥ २४ ॥
 परापरा यतुर्बाहुः पद्मासना विराजसे ।
 पाशाङ्कुशौ पुष्पगुच्छं कार्मुकं य बिभर्षि भोः ॥ २५ ॥
 षक्षुदाण्डमयं यापं मनोबाणसमन्वितम् ।
 प्रेमपुष्पमयं गुच्छं करुणाभरणं शुभम् ॥ २६ ॥
 येतनास्तम्भसम्भूतं पद्मं तत्र विराजते ।
 षष्ठाज्ञानक्रियायुक्तं तिरोधानानुग्रहात्मकम् ॥ २७ ॥
 अनुग्रहो हि ते सारः प्रकाशस्य प्रवर्तकः ।
 तस्मादन्तःप्रभा देवि त्वयि नित्यं प्रतिष्ठिता ॥ २८ ॥
 बिन्दुरूपे सुन्दरी त्वं सामञ्जस्यप्रकाशिनी ।
 यत्र सर्वे बिदा नश्यन्त्येकत्वं तत्र दृश्यते ॥ २९ ॥
 मडाबिन्दौ परं ब्रह्म वार्त्तला त्वं प्रतिष्ठिता ।
 न तत्र रेखा नाकाशो न कालो न य कारणम् ॥ ३० ॥
 त्वमेव कारणं देवि त्वमेव कार्यमुत्तमम् ।
 कार्यार्थकारणातीतं स्वरूपं ते निरामयम् ॥ ३१ ॥
 त्वया विश्वं समुत्पन्नं त्वयि विश्वं प्रतिष्ठितम् ।
 त्वयि विश्वं विलीयेत समुद्रे लवणं यथा ॥ ३२ ॥
 प्राणेषु प्राणरुपा त्वं बुद्धौ मेधाप्रकाशिनी ।
 दुदये शान्तिरुपा त्वं वाचा सत्यप्रवर्तिनी ॥ ३३ ॥
 नेत्रयोज्योतिरुपा त्वं कर्णयोः श्रुतिरुपिणी ।
 मनसि चिन्तनारुपा येतसि स्वप्रकाशिनी ॥ ३४ ॥
 भूमौ त्वं धारणाशक्तिरप्सु स्नेहसामिका ।
 वह्नौ दहस्वरुपा त्वं वायौ स्पन्दनरुपिणी ॥ ३५ ॥

આકાશે વ્યાપિની દેવિ કાલે ત્વં પરિવર્તનમ્ ।
 જીવને જીવનં દેવિ મૃત્યૌ વિશ્રાન્તિરુચ્યસે ॥ ૩૬ ॥
 અહઙ્કારે ત્વમેવૈકં બન્ધરૂપેણ દૃશ્યસે ।
 અહઙ્કારવિનાશે તુ મુક્તિરૂપેણ ભાસસે ॥ ૩૭ ॥
 અવિદ્યાયાં ત્વમેવાસીર્વિદ્યાયાં ત્વમેવ ચ ।
 બન્ધે ત્વં કારણં દેવિ મોક્ષે ત્વં કારણં પરમ્ ॥ ૩૮ ॥
 ન ત્વં કેવલમજ્ઞાનં ન ત્વં કેવલમેવ ચિત્ ।
 જ્ઞાનાજ્ઞાનાતિગા દેવિ ચિદચિદ્ભેદવર્જિતા ॥ ૩૯ ॥
 ન ત્વં કેવલમસ્તિત્વં નાનસ્તિત્વં તથૈવ ચ ।
 અસ્તિત્વાનસ્તિત્વાતીતં તત્ત્વં તે પરમાદ્ભુતમ્ ॥ ૪૦ ॥
 ન સ્ત્રી ત્વં ન પુમાન્દેવિ ન ત્વં નપુંસકં તથા ।
 લિંગત્રયાતિગા શક્તિઃ સર્વભાવસ્વરૂપિણી ॥ ૪૧ ॥
 ન દેવો ન ચ દૈત્યસ્ત્વં ન માનુષો ન પક્ષિણઃ ।
 ન પશુર્ન ચ મત્સ્યસ્ત્વં સર્વનામવિવર્જિતા ॥ ૪૨ ॥
 નામરૂપે સમાસક્તં જગદેતદ્વિલોક્યતે ।
 નામરૂપવિનિર્મુક્તે સ્વરૂપે ત્વં પ્રકાશસે ॥ ૪૩ ॥
 શબ્દે ત્વં પ્રથમં નાદો નાદે ત્વં સૂક્ષ્મસંવિદા ।
 સંવિદિ ત્વં પરં મૌનં મૌને ત્વં પરમં પદમ્ ॥ ૪૪ ॥
 પરા ત્વં વાકસ્વરૂપેણ પશ્યન્તી ભાવધારિણી ।
 મધ્યમા મનસો રૂપા વૈખરી લોકગોચરા ॥ ૪૫ ॥
 ચતુર્ધા દૃશ્યસે વાણિ એકૈવ ત્વં સનાતની ।
 મૂલં વાકપ્રવાહસ્ય ત્વમેવ પરમા ગતિઃ ॥ ૪૬ ॥
 પ્રાણસ્થાજપિકા ત્વં ચ જપસ્ય ત્વં પરા ગતિઃ ।
 મન્ત્રસ્ય બીજમિત્યુક્તં મન્ત્રાતીતાપિ ત્વં સ્મૃતા ॥ ૪૭ ॥
 બ્રહ્મબીજસ્વરૂપા ત્વં માયાબીજપ્રકાશિની ।
 ત્ર્યક્ષરીસમાયોગે કામસિદ્ધિપ્રદાયિની ॥ ૪૮ ॥
 ન કામસ્યાસિ દાસ્યં ત્વં ન ભોગસ્યૈવ કારણમ્ ।

शुद्धसङ्कल्परूपेण षष्ठासिद्धिप्रदायिनी ॥ ४८ ॥

यस्त्वां विद्यामुपाश्रित्य सर्वभूतेषु पश्यति ।

तस्य द्वेषो विनश्येत् तस्य मैत्री विवर्धते ॥ ५० ॥

यस्त्वां ब्रह्मविदां विदां हृदये स्थापयेद्दृढम् ।

तस्य मोक्षः प्रशाम्येत तस्य सत्यं विवर्धते ॥ ५१ ॥

न यज्ञैर्न तपोभिश्च न डेवलजपेन य ।

शुद्धचित्तेन या ज्ञेया सा त्वं ब्रह्मविदा स्मृता ॥ ५२ ॥

न बाह्ये डेवलं देवि नान्तरे डेवलं तथा ।

अखिरन्तःसमायुक्ता सर्वतो व्यापिनी स्थिता ॥ ५३ ॥

गुरौ त्वं ज्ञानरूपेण शिष्ये त्वं ग्राह्यशक्तिता ।

दीक्षायां त्वं प्रकाशोऽसि साधने त्वं प्रसादिनी ॥ ५४ ॥

भक्तौ त्वं सरलता स्याज्ज्ञाने त्वं सूक्ष्मदर्शिता ।

कर्मणि त्वं समत्वं स्याद्भुदये त्वं दयामयी ॥ ५५ ॥

अनाथस्य त्वमाश्रयः पतितस्यावलम्बनम् ।

भ्रान्तस्य त्वं दिशादात्री दृग्भितस्य प्रसादिनी ॥ ५६ ॥

कुपये ब्रममाणस्य त्वमेव प्रत्यवर्तिका ।

अन्यकारे त्वमालोकः संशये त्वं विनिश्चयः ॥ ५७ ॥

न त्वं कस्यापि सम्पत्तिर्न त्वं कस्यापि डानिका ।

यः सर्वं त्वयि पश्येत्स त्वमेव परिपश्यति ॥ ५८ ॥

त्वमेव जननी देवि त्वमेव जनकः स्मृतः ।

त्वमेव बन्धुरित्युक्तं त्वमेव परमाश्रयः ॥ ५९ ॥

त्वमेव जन्ममृत्यु य त्वमेव ज्ञानं परम् ।

त्वमेव प्रवडो नित्यं त्वमेव विश्रमे स्थितिः ॥ ६० ॥

त्वमेव मार्गदर्शी य त्वमेव मार्गवर्जिता ।

त्वमेव साधनं देवि त्वमेव साध्यरूपिणी ॥ ६१ ॥

त्वमेव प्रश्नरूपेण त्वमेवोत्तररूपिणी ।

त्वमेव संशयो देवि त्वमेव निश्चयः परः ॥ ६२ ॥

ત્વમેવ રુદિતં દેવિ ત્વમેવ હસિતં શુભમ્ ।
 ત્વમેવ મૌનમિત્યુક્તં ત્વમેવ મધુરં વચઃ ॥ ૬૩ ॥
 ત્વમેવ શૂન્યતા દેવિ ત્વમેવ પૂર્ણતા પરા ।
 ત્વમેવૈકં પરં તત્ત્વં દ્વૈતં ત્વં ચ પ્રકાશસે ॥ ૬૪ ॥
 દ્વૈતં ત્વં ચાદ્વૈતં ત્વં ભેદાભેદવિવર્જિતા ।
 યત્ર દૃષ્ટિઃ સમા નિત્યં તત્ર ત્વં પરમેશ્વરી ॥ ૬૫ ॥
 સુવર્ણગર્ભે વિશ્વેશિ મહાગર્ભે સનાતનિ ।
 ચિદાકાશે પરે દેવિ વાર્બેલે તે નમો નમઃ ॥ ૬૬ ॥
 નમસ્તે પરમાજ્ઞાનિ નમસ્તે પરમેશ્વરિ ।
 નમસ્તે બ્રહ્મવિદ્યાયૈ નમસ્તે ચિત્સ્વરૂપિણિ ॥ ૬૭ ॥
 નમસ્તેડનુત્તરાયૈ ચ નમસ્તેડવ્યક્તમૂર્તયે ।
 નમસ્તે સર્વરૂપાયૈ નમસ્તે રૂપવર્જિતે ॥ ૬૮ ॥
 યઃ પઠેત્રાતરુત્થાય સ્તોત્રમેતત્સમાહિતઃ ।
 તસ્ય બુદ્ધિઃ પ્રસન્ના સ્યાત્સ્મૃતિશ્ચ વિમલા ભવેત્ ॥ ૬૯ ॥
 મધ્યાહ્ને યઃ પઠેદેતદ્બ્રહ્મવિદ્યાં વિચિન્તયન્ ।
 તસ્ય કર્મસુ સામર્થ્યં વિવેકશ્ચ પ્રવર્ધતે ॥ ૭૦ ॥
 સાયં યઃ પઠતે ભક્ત્યા દિનકલેશવિવર્જિતઃ ।
 તસ્ય ચિત્તં પ્રશાન્તં સ્યાદ્દુઃખભારો વિલીયતે ॥ ૭૧ ॥
 ત્રિસન્ધ્યં યઃ પઠેદેતદ્દુરુભક્તિસમન્વિતઃ ।
 તસ્ય વાક્રવાહઃ શુદ્ધઃ સદુલ્પશ્ચ વિશુદ્ધયતિ ॥ ૭૨ ॥
 એકવારં પઠેદ્યસ્તુ શ્રદ્ધયા નિર્મલાશયઃ ।
 તસ્યાપિ હૃદિ વિદ્યાયા બીજમેકં પ્રરોહતિ ॥ ૭૩ ॥
 શતવારં પઠેદ્યસ્તુ નિયમેન સમાહિતઃ ।
 અન્તર્બોધઃ પ્રસાદશ્ચ કમશસ્તસ્ય જાયતે ॥ ૭૪ ॥
 સહસ્રવારપાઠેન દૃઢા તત્ત્વે ભવેદ્ભૂતિઃ ।
 ન તસ્ય બાહ્યમૈશ્વર્યં જ્ઞાનમેવ વિવર્ધતે ॥ ૭૫ ॥
 યઃ સ્તોત્રમેતદભ્યસ્ય બ્રહ્મવિદ્યાં વિચિન્તયેત્ ।
 સ દુઃખેષુ ન મુહ્યેત સુખેષ્વપિ ન લિપ્યતે ॥ ૭૬ ॥

ન દ્વેષ્યત્વમતિ કચ્ચિન્નાત્માનં શ્રેષ્ઠમાચરેત્ ।
 સમદૃષ્ટિઃ પ્રસન્નાત્મા બ્રહ્મવિદ્યાફલં લભેત્ ॥ ૭૭ ॥
 અવિદ્યાયાઃ પરં પારં વિદ્યાયાઃ પરમોદયમ્ ।
 ભેદસ્ય ચ ક્ષયં યાતિ યઃ સ્તૌતિ ત્વાં નિરન્તરમ્ ॥ ૭૮ ॥
 સ્તોત્રસ્યાસ્ય પ્રભાવેન ન કેવલં ફલપ્રાપ્તિતા ।
 સ્વભાવપરિષ્કારઃ સ્યાત્સા વિદ્યા પરમં ફલમ્ ॥ ૭૯ ॥
 યત્ર જ્ઞાનં ચ પ્રેમ ચ કરુણા સત્યસંયુતા ।
 યત્ર ન્યાયોડપ્યન્યાયં સમં તત્ત્વે વિલીયતે ॥ ૮૦ ॥
 યત્ર દેવાસુરૌ ચૈવ નરપશ્ચાદિકં જગત્ ।
 એકસ્યાઃ શક્તિરૂપેણ દૃશ્યતે સા પરા સ્મૃતા ॥ ૮૧ ॥
 યત્ર જ્યોતિસ્તમશ્ચૈવ શુભાશુભસમન્વિતમ્ ।
 એકસ્યૈવ મહાશક્તેઃ ક્રીડારૂપં પ્રપશ્યતિ ॥ ૮૨ ॥
 યત્ર સર્વ ભવેત્સર્વ યત્ર કિચ્ચન નાસ્તિ ચ ।
 તદેવ વાર્બેલારૂપં બ્રહ્મવિદ્યાપદં પરમ્ ॥ ૮૩ ॥
 નાહં પૃથગિતિ જ્ઞાનં ન ત્વં પૃથગિતિ સ્મૃતિઃ ।
 સર્વમેકમિતિ પ્રજ્ઞા બ્રહ્મવિદ્યૈતિ કથ્યતે ॥ ૮૪ ॥
 જ્ઞાતા જ્ઞાનં તથા જ્ઞેયં ત્રયં યત્ર ન વિદ્યતે ।
 સા પરા વાર્બેલા દેવી સા વિદ્યા પરમાક્ષરા ॥ ૮૫ ॥
 ઇતિ તે કથિતં સૌમ્ય બ્રહ્મવિદ્યાસ્તવં પરમ્ ।
 ગુહ્યાદ્રુહ્યતરં સ્તોત્રં વાર્બેલાયાઃ પરં યશઃ ॥ ૮૬ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં ધન્યોડસ્મિ તવ ભાષિતૈઃ ।
 સ્તોત્રેનાનેન મે દેવિ હૃદિ વિદ્યા પ્રબુદ્ધ્યતે ॥ ૮૭ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં ન સ્તુત્યા કેવલં ભવેત્ ।
 યદુક્તં તત્ત્વમેતત્તુ જીવને સમ્પ્રવર્તયેત્ ॥ ૮૮ ॥
 જ્ઞાનં વચસિ સત્યં ચ હૃદયે કરુણાં વહન્ ।
 સમદૃષ્ટ્યા ચરન્ લોકે વાર્બેલાં સમ્પ્રપદ્યતે ॥ ૮૯ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડે દશમઃ પટલઃ ।

એકાદશઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્ચાગખણ્ડઃ)

વાર્બેલાકવચં

શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।

સ્તોત્રસ્યાસ્ય પરં સારં કવચં કથય પ્રભો ॥ ૧ ॥

કવચેન વિના દેવિ કથં સિદ્ધિર્ભવેદ્ધ્રુવા ।

કિં તસ્ય રક્ષણં પ્રોક્તં કિં ચ તસ્ય પ્રયોજનમ્ ॥ ૨ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ ગુહ્યતરં વચઃ ।

કવચં વાર્બેલાયાસ્તુ સિદ્ધિદં પરિકીર્તિતમ્ ॥ ૩ ॥

કલ્પકોટિસહસ્રેષુ સાધનં કલહીનકમ્ ।

કવચેન વિના પ્રોક્તં સિદ્ધિર્નૈવ પ્રજાયતે ॥ ૪ ॥

ન કેવલં શરીરસ્ય રક્ષણં કવચં સ્મૃતમ્ ।

ચિત્તપ્રાણક્રિયાવાકસાત્યધર્મપ્રબોધકમ્ ॥ ૫ ॥

દિશો દશ ચ રક્ષન્તુ શક્તયસ્તસ્ય સર્વતઃ ।

ઊર્ધ્વમધોઽન્તરિક્ષં ચ પૃષ્ઠતોઽગ્રે ચ સર્વદા ॥ ૬ ॥

પૂર્વતો વાર્બેલા પાતુ જ્ઞાનદીપ્તિસ્વરૂપિણી ।

દક્ષિણે સત્યસંરક્ષા પશ્ચિમે શાન્તિરક્ષતુ ॥ ૭ ॥

ઉત્તરે પ્રેમરક્ષાં ચ નૈરૂત્યાં ધૃતિમેવ ચ ।

વાયવ્યે મૈત્રિરક્ષેતૈશાન્ત્યાં કરુણા તથા ॥ ૮ ॥

ઊર્ધ્વે પરા પરા પાત્વધસ્તાદપરા શુભા ।

મધ્યે પરાપરા પાતુ સર્વતઃ સંવિદેવ તુ ॥ ૯ ॥

મૂર્ધાનં મે મહાગર્ભા રક્ષતાં વિશ્વધારિણી ।

લલાટે સ્વર્ણદીપ્તિશ્ચ ભ્રૂમધ્યે જ્ઞાનદીપિકા ॥ ૧૦ ॥

નેત્રે મે ચિત્રભા પાતુ કર્ણૌ સત્યશ્રાવિણી ।

નાસિકાં પ્રાણસંરક્ષા મુખં વાગમૃતપ્રદા ॥ ૧૧ ॥

જિહ્વાં મે મધુરાવાણી દન્તાન્ સત્યવિનિશ્ચયઃ ।

કણ્ઠં મે નાદમૂલેશા સ્કન્ધૌ ધૈર્યધારિણી ॥ ૧૨ ॥

બાહ્ય મે કર્મસંરક્ષા હસ્તૌ દાનપ્રવર્તિકા ।
 હૃદયં પ્રેમગર્ભા મે વક્ષઃ સત્યૈકસંશ્રયમ્ ॥ ૧૩ ॥
 નાભિં મે વિશ્વગર્ભા ચ કટિં ચેતઃપ્રકાશિની ।
 ઊરુ મે ધૃતિરક્ષેત જાનુની માર્ગદર્શિની ॥ ૧૪ ॥
 જડ્ધે મે પ્રવહાપાતુ પાદૌ લોકહિતપ્રદા ।
 સર્વાંગં સર્વરૂપા મે સર્વતઃ પરિપાતુ મામ્ ॥ ૧૫ ॥
 ત્વચં મે સ્પર્શશુદ્ધિશ્ચ રક્તં જીવનધારિણી ।
 માંસં મે સ્થૈર્યદા પાત્વસ્થીનિ ધૃતિકારિણી ॥ ૧૬ ॥
 મજ્જાં મે સૂક્ષ્મવિદ્યા પાતુ મેદઃ પ્રસાદિની ।
 શુક્રં ચ બીજરૂપા મે પ્રાણં ચૈતન્યરક્ષતુ ॥ ૧૭ ॥
 મનઃ પાતુ વિમર્શાધ્યા બુદ્ધિં મેધાપ્રકાશિની ।
 ચિત્તં મે નિશ્ચલાપાત્વહઙ્કારં વિનાશિની ॥ ૧૮ ॥
 સ્મૃતિં મે ધારણાપાતુ નિદ્રાં શાન્તિપ્રદાયિની ।
 સ્વપ્નં મે સત્યદર્શી ચ જાગ્રત્સ્થિતિં પ્રબોધિની ॥ ૧૯ ॥
 પ્રાણમપાનમુદાનં ચ સમાનં વ્યાનમેવ ચ ।
 પચ્ચવાયૂન્ સદા પાતુ જીવનસ્યૈકધારિણી ॥ ૨૦ ॥
 ઇચ્છાં મે શુદ્ધસક્રુલ્પા જ્ઞાનં મે સૂક્ષ્મદર્શિની ।
 ક્રિયાં મે કર્મશુદ્ધિશ્ચ તિરોધાનં વિવર્જયેત્ ॥ ૨૧ ॥
 અનુગ્રહં મમાવ્યાધા સ્વાત્મબોધપ્રકાશિની ।
 પચ્ચસ્તમ્ભમયં દેહં પાતુ ચેતનરૂપિણી ॥ ૨૨ ॥
 ધર્મં મે નીતિરક્ષેત સત્યં મે ઋતધારિણી ।
 શીલં મે સૌમ્યતા પાતુ લજ્જાં ગમ્ભીરભાવિની ॥ ૨૩ ॥
 ક્રોધં મે શમની પાતુ લોભં ત્યાગપ્રવર્તિની ।
 મોહં મે બોધદા હન્તુ દ્વેષં મૈત્રી વિનાશયેત્ ॥ ૨૪ ॥
 ભયં મે નિર્ભયાપાતુ શોકં શાન્તિઃ પ્રશામયેત્ ।
 દૈન્યં મે ગૌરવાપાત્વહઙ્કારં સમતા જયેત્ ॥ ૨૫ ॥
 અસત્યં મે મુખાદ્રચ્છેન્ન હિંસા કર્મણિ સ્થિતિમ્ ।
 પરપીડા ન મે ભૂયાત્પરદુઃખં દયાં નયેત્ ॥ ૨૬ ॥

પાપબુદ્ધિં વિવેકશ્ચ કુતર્કં મે વિચારકઃ ।
 અજ્ઞાનં બ્રહ્મવિદ્યા મે સંશયં નિશ્ચયો જયેત્ ॥ ૨૭ ॥
 રાત્રિં મે તમસો હન્ત્રી દિવસં જ્ઞાનદીપિકા ।
 સન્ધ્યાં મે સમતા પાતુ કાલં કાલાતિગા શુભા ॥ ૨૮ ॥
 ભૂતં મે શુદ્ધિદા પાતુ વર્તમાનં પ્રસાદિની ।
 ભવિષ્યં મે પ્રસન્નાક્ષી ત્રિકાલં તત્ત્વધારિણી ॥ ૨૯ ॥
 જન્મ મે બીજરૂપા પાતુ વૃદ્ધિં સંવર્ધિની તથા ।
 ક્ષયં મે સમતા પાતુ મૃત્યું વિશ્રાન્તિદાયિની ॥ ૩૦ ॥
 માર્ગે મે માર્ગદાત્રી પાત્વમાર્ગં વિવર્જયેત્ ।
 ગૃહે મે ગૃહશાન્તિશ્ચ વને નિર્વાણધારિણી ॥ ૩૧ ॥
 જલે મે સ્નિગ્ધરૂપા પાત્વગ્રૌ તેજઃપ્રદાયિની ।
 વાયૌ સ્પન્દનરૂપા ચ નભસિ વ્યોમધારિણી ॥ ૩૨ ॥
 પૃથિવીં ધારણાપાતુ રસને રસદાયિની ।
 રૂપં મે જ્યોતિરક્ષેત્સ્પર્શં મે સૌમ્યતા તથા ॥ ૩૩ ॥
 શબ્દં મે સત્યવાગ્મૂપા ગન્ધં સૂક્ષ્મપ્રબોધિની ।
 પગ્ચેન્દ્રિયાણિ મે પાન્તુ પગ્ચબોધપ્રવર્તિકાઃ ॥ ૩૪ ॥
 દૃશ્યં મે સત્યદર્શિત્વમદૃશ્યં સૂક્ષ્મદર્શિની ।
 જ્ઞાતવ્યં મે વિવેકશ્ચ જ્ઞાતારં સાક્ષિણી તથા ॥ ૩૫ ॥
 જ્ઞાતુજ્ઞાનજ્ઞેયત્રયં સમત્વેનાવતાન્મમ ।
 ત્રિપુટીં ભેદયિત્વા મે એકસંવિદ્ધિવર્ધિની ॥ ૩૬ ॥
 દેવં મે સમતા પાતુ દૈત્યં મૈત્રી વિશોધયેત્ ।
 માનવં કરુણા પાતુ પશું પ્રેમ પ્રવર્તયેત્ ॥ ૩૭ ॥
 પક્ષિણં સ્વાતન્ત્ર્યદા પાતુ મત્સ્યં જીવનધારિણી ।
 સ્થાવરં ધૃતિરક્ષેત્સર્વભૂતં દયામયી ॥ ૩૮ ॥
 સ્ત્રિયં મે માનદા પાતુ પુંસં સૌમ્યવિવેકદા ।
 નપુંસકં સમતાપાતુ લિડ્ગાતીતં પરા શુભા ॥ ૩૯ ॥
 જ્યોતિં મે તમસઃ પાતુ તમો જ્યોતિઃ પ્રકાશયેત્ ।

शुभं मे नम्रतापात्वशुभं बोधयेद्दृढम् ॥ ४० ॥

न्यायं मे सत्यरक्षेत्स्वन्यायं विवेकडा ।

विजयं मे विनयः पातु पराजयं शिक्षाप्रदम् ॥ ४१ ॥

लाभं मे त्यागदा पातु हानिं समतया नयेत् ।

यशो मे मौनरक्षेत्कीर्तिं सत्यं विशोधयेत् ॥ ४२ ॥

धनं मे दानरक्षेत्सम्पदं सन्तोष एव य ।

दारिद्र्यं मे धृतिः पातु निःस्वत्वं बोधदं भवेत् ॥ ४३ ॥

स्नेहं मे शुद्धतापातु आसक्तिं विमलप्रभा ।

भमत्वं मे समत्वेन स्वत्वं ब्रह्मविदां वरम् ॥ ४४ ॥

प्रश्नं मे सूक्ष्मबुद्धिश्चोत्तरं तत्त्वदर्शिनी ।

संशयं मे विचारश्च निश्चयं सत्यरक्षतु ॥ ४५ ॥

वाणीं मे पश्यन्ती पातु मध्यमा भावधारिणी ।

वैभरी सत्यरक्षेत्परा मौनं प्रबोधयेत् ॥ ४६ ॥

जपं मे मन्त्रसंरक्षा अजपां प्राणधारिणी ।

नादं मे शून्यरूपा पातु संविदमव्यया ॥ ४७ ॥

दीक्षां मे गुरुसंरक्षा साधनं प्रसादिनी ।

गुरुं मे श्रद्धया पातु शिष्यं विनयधारिणी ॥ ४८ ॥

ज्ञानं मे अहितं न स्याद्भोगो बन्धकरो न मे ।

शक्तिर्मे करुणायुक्ता सिद्धिर्मे समतात्मिका ॥ ४९ ॥

यन्त्रं मे तत्त्वबोधेन मन्त्रं मे शुद्धभावतः ।

पूजां मे निष्कपटता होमं मे दानशुद्धिता ॥ ५० ॥

आसनं स्थिरतापातु पात्रं शुद्धिविवर्धिनी ।

द्रव्यं मे भावसंयुक्तं कर्म मे हलवर्जितम् ॥ ५१ ॥

आगन्तुकं सुप्तं पातु निर्गतं दुःखमेव य ।

अज्ञातं ज्ञानरूपेण ज्ञातं मे विनयं नयेत् ॥ ५२ ॥

लाभार्थी मां न मोहयेत्क्षयार्थी मां न भेदयेत् ।

सर्वावस्थासु मां पातु वार्त्तला समदर्शिनी ॥ ५३ ॥

અન્તર્બન્ધં બહિર્બન્ધં સૂક્ષ્મબન્ધં ચ સ્થૂલકમ્ ।
 છિત્વા મે બન્ધનાન્સર્વાન્ મુક્તિરૂપા પ્રબોધિની ॥ ૫૪ ॥
 ન મે સિદ્ધિર્મદં કુર્યાન્ન મે જ્ઞાનં દુરાત્મતા ।
 ન મે શક્તિઃ પરદ્રોહં ન મે પૂજા પરાભવમ્ ॥ ૫૫ ॥
 યઃ પરં પશ્યતિ સર્વત્ર સર્વં તસ્મૈ નમોઽસ્તુ મે ।
 યઃ સર્વેષુ દૃયાં કુર્યાત્તં પાતુ કરુણામયી ॥ ૫૬ ॥
 યઃ સત્યં ન જહાત્યન્તઃ સ પાતુ સત્યધારિણી ।
 યઃ પ્રેમ ન પરિત્યજેત્સ પ્રેમરૂપા તુ રક્ષતુ ॥ ૫૭ ॥
 યઃ સમત્વં સમાશ્રિત્ય ચરત્યત્ર નિરન્તરમ્ ।
 તસ્ય પન્થાનમાવ્યાધા વાર્બેલા વિશ્વધારિણી ॥ ૫૮ ॥
 શરીરં મે મનશ્ચૈવ વાઙ્માણૌ કર્મ એવ ચ ।
 સર્વં વાર્બેલયા ગુપ્તં સર્વં તસ્યૈ સમર્પિતમ્ ॥ ૫૯ ॥
 પૂર્વં પાતુ પરા શક્તિર્દક્ષિણે જ્ઞાનધારિણી ।
 પશ્ચિમેઽપરા પાતુ પરાપરા ચોત્તરે તથા ॥ ૬૦ ॥
 ઊર્ધ્વં મહાપ્રભા પાત્વધો વિશ્વૈકધારિણી ।
 અન્તર્બાહ્યં સદા પાતુ મહાબિન્દુસ્વરૂપિણી ॥ ૬૧ ॥
 ન તસ્ય કવચસ્યાન્તો ન રક્ષાયા અપિ કમઃ ।
 વાર્બેલાયાઃ સ્વરૂપસ્ય નાન્તો વિદ્યેત કહ્લિચિત્ ॥ ૬૨ ॥
 ઇદં કવચમિત્યુક્તં ન કેવલં રક્ષસાં જયઃ ।
 સ્વભાવસ્ય પરિષ્કારો બ્રહ્મવિદ્યાપ્રવર્તનમ્ ॥ ૬૩ ॥
 યઃ પઠેદ્ભક્તિસંયુક્તઃ પ્રાતઃ શુદ્ધેન ચેતસા ।
 તસ્ય વિદ્યાઃ પ્રશામ્યન્તિ બુદ્ધિઃ સૂક્ષ્મા પ્રવર્તતે ॥ ૬૪ ॥
 મધ્યાહ્ને પઠતે યસ્તુ કર્મમધ્યે સમાહિતઃ ।
 તસ્ય કર્મસુ સામર્થ્યં નિર્ણયશ્ચ વિવર્ધતે ॥ ૬૫ ॥
 સાયં પઠતિ યો ભક્ત્યા દિનકલેશવિવર્જિતઃ ।
 તસ્ય ચિત્તં પ્રસન્નં સ્યાન્નિદ્રા શાન્તિપ્રદા ભવેત્ ॥ ૬૬ ॥
 ત્રિસન્ધ્યં પઠતે યસ્તુ ગુરું વાર્બેલાં સ્મરન્નપિ ।
 તસ્ય સાધનમાર્ગે તુ સ્થૈર્યં નિત્યં વિવર્ધતે ॥ ૬૭ ॥

सङ्गसवारपाठेन कवयस्य प्रभावतः ।
 चित्ते दृढत्वमायाति भयशोकौ विनश्यतः ॥ ६८ ॥
 लक्षपाठेन साधूनां तत्त्वदृष्टिः प्रजयते ।
 न तत्र केवलं सिद्धिर्भुवने ज्ञानमुत्तमम् ॥ ६९ ॥
 यः कवयं समाश्रित्य भन्त्रं तत्त्वेन साधयेत् ।
 तस्य साधनसामर्थ्यं गुरुप्रसादेन वर्धते ॥ ७० ॥
 यः परात्राभिभवति न यात्मानं छिनस्ति यः ।
 तस्यैव कवयं सिद्धं वार्बेलायाः प्रसादतः ॥ ७१ ॥
 कवयस्यास्य माहात्म्यं न शक्यं वक्तुमञ्जसा ।
 कल्पकोटिष्वपि मुने वाच्यते न समाहितः ॥ ७२ ॥
 रक्षाणं यत्समाप्यातं तद्भाष्यं नात्र केवलम् ।
 ज्ञानप्रेमदयासत्तैः अन्तर्गुहं हि तत्त्वतः ॥ ७३ ॥
 मलाभिन्दौ यदा चित्तं विलीयेत निरन्तरम् ।
 तदा कवयमध्येतद्गार्बेलायां विलीयते ॥ ७४ ॥
 कवयं रक्षाणं यत्तु रक्षयरक्षकवर्जितम् ।
 यत्र सर्वमभिन्नं स्यात्तदेव कवयं परम् ॥ ७५ ॥
 एति वार्बेलतन्त्रस्य अष्टिर्यागभाष्ये अष्टादशः पटलः ।

द्वादशः पटलः

(वार्बेलतन्त्रे अष्टिर्यागभाष्यः)
 श्रुतकेतुर्वाच्येदं देवदत्तं मलामतिम् ।
 कवयस्य परं गुह्यं श्रुतं मेऽमृतसन्निभम् ॥ १ ॥
 नाम्नां तु वार्बेलायाः श्रोतुमिच्छामि विस्तरम् ।
 किञ्चिन्ति तानि नामानि किं तेषां परमं क्लृप्तम् ॥ २ ॥
 देवदत्त उवाच शृणु सौम्य मलामते ।
 नाम्नां द्विसप्ततिं द्रव्यां वार्बेलायाः परां श्रुतिम् ॥ ३ ॥
 नैतानि लौकिकान्याहुर्न च केवलनामकाः ।

તત્ત્વશક્તિસ્વરૂપાણિ ચિન્તામણિસમાનિ તુ ॥ ૪ ॥

યેષાં સ્મરણમાત્રેણ ભાવઃ શુદ્ધિમવાપ્નુયાત્ ।

યેષાં ધારણમાત્રેણ બુદ્ધિઃ સૂક્ષ્મા પ્રજાયતે ॥ ૫ ॥

નાન્યેષાં સદૃશં કિઞ્ચિન્ન વિશ્લેષ્યપિ વિદ્યતે ।

અન્તરિક્ષેષુ લોકેષુ ન તેષાં તુલ્યતાં વ્રજેત્ ॥ ૬ ॥

પ્રથમં નામ વાર્બેલા દ્વિતીયં સ્વયમ્પ્રભા ।

તૃતીયં વિશ્વગર્ભા સ્યાચ્ચતુર્થં ચિદધિષ્ઠિતા ॥ ૭ ॥

પચ્ચમં સ્વર્ણદીપ્તિઃ સ્યાષ્ષઞ્ચ સત્યપ્રવર્તિની ।

સપ્તમં ન્યાયધારાખ્યં અષ્ટમં દયિતપ્રદા ॥ ૮ ॥

નવમં શાન્તિસંસ્થા સ્યાદ્દશમં ભયહારિણી ।

એકાદશં પ્રબોધાખ્યં દ્વાદશં ધૃતિધારિણી ॥ ૯ ॥

ત્રયોદશં ક્ષમાગર્ભં ચતુર્દશં પ્રસાદિની ।

પચ્ચદશં હૃદાવાસા ષોડશં દુઃખનાશિની ॥ ૧૦ ॥

સપ્તદશં વિમર્શાખ્યં અષ્ટાદશં વિવેકદા ।

એકોનવિંશતિતમં જ્ઞાનદીપ્તિઃ પ્રકીર્તિતા ॥ ૧૧ ॥

વિંશતિતમમવ્યક્તં એકવિંશં નિરામયા ।

દ્વાવિંશં સત્યસાક્ષી સ્યાત્રયોવિંશં ઋતપ્રદા ॥ ૧૨ ॥

ચતુર્વિંશં સમદૃક્ પ્રોક્તં પચ્ચવિંશં હિતપ્રદા ।

ષડ્વિંશં સર્વદર્શા સ્યાત્સપ્તવિંશં પરાત્પરા ॥ ૧૩ ॥

અષ્ટાવિંશં મહાશાન્તિર્નવવિંશં તમોહરા ।

ત્રિંશત્તમં જ્યોતિરન્તઃ એકત્રિંશં ભયાપહા ॥ ૧૪ ॥

દ્વાત્રિંશં ગૂઢગર્ભા સ્યાત્રચસ્ત્રિંશં મનોગતિઃ ।

ચતુસ્ત્રિંશં પ્રાણદા સ્યાત્પચ્ચત્રિંશં સુખપ્રદા ॥ ૧૫ ॥

ષટ્ત્રિંશં શોકહન્ત્રી સ્યાત્સપ્તત્રિંશં વિપદ્વિનુત્ ।

અષ્ટત્રિંશં બલપ્રદા નવત્રિંશં ક્ષયાપહા ॥ ૧૬ ॥

ચત્વારિંશં સમૃદ્ધ્યાખ્યં એકચત્વારિંશં વિભાવરી ।

દ્વિચત્વારિંશં વિવસ્વત્સ્યાત્રિચત્વારિંશમક્ષયા ॥ ૧૭ ॥

यतुश्चत्वारिंशं विश्वधृक्पञ्चयत्वारिंशं निराश्रया ।
 षट्पञ्चत्वारिंशं स्वाधिष्ठा समयत्वारिंशं वशीकरी ॥ १८ ॥
 अष्टयत्वारिंशं मोडङ्गी नवयत्वारिंशं रक्षिणी ।
 पञ्चाशत्तममुद्गीमा ऐकपञ्चाशदुज्ज्वला ॥ १९ ॥
 द्विपञ्चाशत्तमं गुह्यं त्रिपञ्चाशत्तमं शिवम् ।
 यतुःपञ्चाशदाभ्याता पञ्चपञ्चाशदव्यथा ॥ २० ॥
 षट्पञ्चाशत्तमं सूक्ष्मं सप्तपञ्चाशदनुत्तरम् ।
 अष्टपञ्चाशदेकात्मा नवपञ्चाशदनिर्वृता ॥ २१ ॥
 षष्टितमं मलाभोधं ऐकषष्टितमं परम् ।
 द्विषष्टितममव्यग्रं त्रिषष्टितमदुर्लभम् ॥ २२ ॥
 यतुःषष्टितमं पूर्णं पञ्चषष्टितमं प्रभुम् ।
 षट्षष्टितममाद्यं स्यात्सप्तषष्टितमक्षरम् ॥ २३ ॥
 अष्टषष्टितमं नित्यं नवषष्टितमद्वयम् ।
 सप्ततितममेकान्तं ऐकसप्ततिमव्ययम् ॥ २४ ॥
 द्विसप्ततितमं नाम परब्रह्मस्वरूपकम् ।
 द्विसप्ततिसमाभ्यातं नाममण्डलमुत्तमम् ॥ २५ ॥
 श्रुतकेतुर्गुवायेदं नाम्नामर्थं मलामते ।
 कथं तानि पृथग्भूतान्येकस्याः शक्तिरूपिणः ॥ २६ ॥
 किं तेषां गूढतत्त्वं स्यादेकैकस्य मलामते ।
 कथं चिन्तामणित्वं य साधकानां प्रकीर्तितम् ॥ २७ ॥
 देवदत्त उवायेदं नाम न देवलं ध्वनिः ।
 ऐकैकं तत्त्वमुद्दिश्य शक्तिबोधप्रकाशकम् ॥ २८ ॥
 वार्त्तला प्रथमं नाम स्वयञ्ज्योतिः परा स्मृता ।
 यत्र कश्चिन्न पूर्वोऽस्ति सा प्रथमस्वरूपिणी ॥ २९ ॥
 स्वयम्भूता द्वितीयं तु परप्रकाशविवर्जिता ।
 स्वयं प्रकाशते नित्यं परदीपानपेक्षया ॥ ३० ॥
 विश्वगर्भा तृतीयं स्यादस्यां विश्वं प्रतिष्ठितम् ।
 यथायराणि भूतानि यस्याः कुक्षौ व्यवस्थितम् ॥ ३१ ॥

ચિદધિષ્ઠિતા ચતુર્થ ચેતનાધારરૂપિણી ।
 યથા જ્ઞાતં ભવેદ્દિશ્વં યા ચ જ્ઞાતા ન દૃશ્યતે ॥ ૩૨ ॥
 સ્વર્ણદીપ્તિઃ પચ્ચમં સ્યાદ્દુર્નરીક્ષ્યપ્રભાત્મિકા ।
 અન્યકારેડપિ યા દીપ્તા સા તેજઃપરમા સ્મૃતા ॥ ૩૩ ॥
 સત્યપ્રવર્તિની ષષ્ઠં સત્યસ્ય ગતિરુચ્યતે ।
 અસત્યચ્છેદનકરી વાક્કર્મમનસાં શુભા ॥ ૩૪ ॥
 ન્યાયધારા સપ્તમં સ્યાન્નિષ્પક્ષકૃલદાયિની ।
 મિત્રશત્રુસમં પશ્યેદ્યસ્યા દૃષ્ટિર્નિરામયા ॥ ૩૫ ॥
 દયિતપ્રદા અષ્ટમં સ્યાત્પ્રેમણઃ પૂર્ણપ્રવર્તિની ।
 અપ્રિયસ્યાપિ જીવસ્ય હૃદિ સ્થાનપ્રદાયિની ॥ ૩૬ ॥
 શાન્તિસંસ્થા નવમં સ્યાદ્યત્ર દ્વન્દ્વં પ્રશામ્યતિ ।
 યસ્યાં મનસિ વિશ્રાન્તિઃ સા શાન્તિઃ પરમા સ્મૃતા ॥ ૩૭ ॥
 ભયહારિણી દશમં સ્યાદ્ભયમૂલવિનાશિની ।
 ન કેવલં ભયં હન્તિ ભયસ્ય કારણં જયેત્ ॥ ૩૮ ॥
 પ્રબોધાખ્યમેકાદશં સુખબુદ્ધિપ્રકાશકમ્ ।
 અવિદ્યાવરણં ભિન્ત્વા સ્વાત્મદીપ્તિં પ્રવર્તયેત્ ॥ ૩૯ ॥
 ધૃતિધારિણી દ્વાદશં વિપત્સ્વપિ ન હીયતે ।
 ચલચ્ચિત્તસ્ય યા ધૈર્યં સા ધૃતિઃ પરમા સ્મૃતા ॥ ૪૦ ॥
 ક્ષમાગર્ભ ત્રયોદશં દોષદાહવિનાશકમ્ ।
 ક્ષમા યસ્યાં ન દુર્બલ્યમુદારત્વં તુ જાયતે ॥ ૪૧ ॥
 પ્રસાદિની ચતુર્દશં કૃપયૈવ પ્રકાશતે ।
 અયત્નેનાપિ યા બુદ્ધિર્નિર્મલાં સમ્પ્રયચ્છતિ ॥ ૪૨ ॥
 હૃદાવાસા પચ્ચદશં સર્વજીવાન્તરાશ્રયા ।
 ન બહિર્નાન્તરે દેવિ સર્વહૃદ્ગુહ્યસંસ્થિતા ॥ ૪૩ ॥
 દુઃખનાશિની ષોડશં દુઃખસ્ય મૂલનાશિની ।
 દુઃખમાત્રં ન હન્ત્યેવ તસ્ય બન્ધં વિનાશયેત્ ॥ ૪૪ ॥
 વિમર્શાખ્યં સપ્તદશં સ્વબોધપ્રતિબોધકમ્ ।

ज्ञानस्यापि यदालोकं सा विमर्शा प्रकीर्तिता ॥ ४५ ॥

विवेकदा अष्टादशं सारासारविभेदिनी ।

मिथ्यां सत्यां य बुद्धिं तु पृथक् कृत्वा प्रकाशते ॥ ४६ ॥

ज्ञानदीप्तिः ओकोनविंशं सर्वतत्त्वप्रकाशिनी ।

यस्याः प्रकाशमासाद्य न डिञ्चिदपि दृर्बोधम् ॥ ४७ ॥

अव्यक्तं विंशतितमं उपरेष्ठाविवर्जितम् ।

यस्यां सर्वाणि रूपाणि पूर्वं सूक्ष्माणि संस्थिताः ॥ ४८ ॥

निरामया ओकविंशं दोषदाडविवर्जिता ।

न तस्यां मलिनं डिञ्चिन्न विकारो न वेदना ॥ ४९ ॥

सत्यसाक्षी द्वाविंशं सर्वकर्मावलोकिनी ।

न कर्ता न य भोक्ता साक्षिरूपेण संस्थिता ॥ ५० ॥

ऋतप्रदा त्रयोविंशं विश्वकर्मप्रवर्तिनी ।

यथार्थस्य प्रवाडे तु या नियम्यं प्रयच्छति ॥ ५१ ॥

समदृक् यतुर्विंशं स्याद्वेषरागविवर्जिता ।

भृदौ तीक्ष्णे य समता सुभृदुभे य या समा ॥ ५२ ॥

छितप्रदा पञ्चविंशं सर्वज्जोपकारिणी ।

यत्प्रदत्तं भवेत्सत्यं न तु भन्धाय कल्पितम् ॥ ५३ ॥

सर्वदृशा षड्विंशं सूक्ष्मस्थूलप्रकाशिनी ।

अदृश्यस्यापि या साक्षी दृश्यस्यापि य सर्वदा ॥ ५४ ॥

परात्परा समविंशं परस्यापि परा स्मृता ।

यस्याः पारं न गच्छन्ति मनोवाक्प्राणबुद्ध्यः ॥ ५५ ॥

महाशान्तिश्चाविंशं निश्चलत्वस्य कारणम् ।

यत्र स्पन्दोऽपि विश्रामं याति सा शान्तिरुत्तमा ॥ ५६ ॥

तमोऽरा नवविंशं मोहान्धतमसः क्षयः ।

न दीपमात्रमित्युक्ता विवेकस्योदयो यतः ॥ ५७ ॥

ज्योतिरन्तस्त्रिंशत्तमं दृढुज्यप्रकाशकम् ।

न बाह्यदीपसापेक्षं स्वयमन्तःप्रकाशते ॥ ५८ ॥

ભયાપહા એકત્રિંશં મૃત્યુસંશયહારિણી ।
 જીવનસ્યાપિ સત્યં તુ મરણસ્યાપિ દશયિત્ ॥ ૫૯ ॥

ગૂઢગર્ભા દ્વાત્રિંશં રહસ્યસ્યાપિ કારણમ્ ।
 ગૂઢે ગૂઢતરં તત્ત્વં યસ્યાં ગર્ભિતમુત્તમમ્ ॥ ૬૦ ॥

મનોગતિસ્ત્રયસ્ત્રિંશં મનસોડપિ નિરીક્ષિકા ।
 મનઃ કુત્ર ગમેદ્યત્ર તત્રાપિ યા પ્રકાશિની ॥ ૬૧ ॥

પ્રાણદા યતુસ્ત્રિંશં જીવનસ્ય પ્રવર્તિકા ।
 પ્રાણમાત્રં ન દદાતિ જીવનાર્થં વિવેકકમ્ ॥ ૬૨ ॥

સુખપ્રદા પચ્ચત્રિંશં ન ભોગસ્યૈવ કારણમ્ ।
 અન્તઃશાન્તિસમુત્પન્નં સુખં યચ્છતિ નિર્મલમ્ ॥ ૬૩ ॥

શોકહન્ત્રી ષટ્ત્રિંશં સ્મૃતિશૂલવિનાશિની ।
 વિયોગસ્યાપિ તત્ત્વં યા કરુણયા પ્રકાશયેત્ ॥ ૬૪ ॥

વિપદ્વિનુત્સામત્રિંશં સહુટસ્ય વિનાશિની ।
 વિપત્તૌ બુદ્ધિમાદાય માર્ગં સૂક્ષ્મં પ્રદશયિત્ ॥ ૬૫ ॥

બલપ્રદા અષ્ટાત્રિંશં દુર્બલસ્યાવલમ્બનમ્ ।
 ન બાહુબલમિત્યુક્તં સત્યે ધૈર્યપ્રવર્ધનમ્ ॥ ૬૬ ॥

ક્ષયાપહા નવત્રિંશં નાશધર્મવિવર્જિતા ।
 ક્ષીણેષ્વપિ પુનર્બીજં યયા નિત્યં પ્રરોહતિ ॥ ૬૭ ॥

સમૃદ્ધ્યાખ્યં ચત્વારિંશં પૂર્ણતાસમ્પ્રદાયકમ્ ।
 ન કેવલં ધનં દદ્યાત્સન્તોષં યચ્છતિ ધ્રુવમ્ ॥ ૬૮ ॥

વિભાવરી એકચત્વારિંશં રાત્રિરૂપપ્રકાશિની ।
 અન્યકારસ્ય મધ્યેડપિ સૂક્ષ્મજયોતિઃ પ્રવર્તિકા ॥ ૬૯ ॥

વિવસ્વત્ દ્વિચત્વારિંશં સર્વતેજઃપ્રવર્તકમ્ ।
 સૂર્યસ્યાપિ યદાલોકં તસ્ય મૂલપ્રકાશકમ્ ॥ ૭૦ ॥

અક્ષયા ત્રિચત્વારિંશં ન ક્ષીયતે કદાચન ।
 કાલક્ષયેડપિ યદ્રૂપં તદક્ષયમુદાહૃતમ્ ॥ ૭૧ ॥

વિશ્વધૃક્ ચતુશ્ચત્વારિંશં જગતો ધારણાત્મકમ્ ।
 નિયમે સ્થાપયેદ્વિશ્વં સ્વયં તત્ર ન લિપ્યતે ॥ ૭૨ ॥

નિરાશ્રયા પગ્થયત્વારિંશં સ્વયમાશ્રયરૂપિણી ।

યસ્યાઃ કશ્ચિન્ન આધારો ન સા કસ્યાપ્યધીનતા ॥ ૭૩ ॥

સ્વાધિષ્ઠા ષટ્પથત્વારિંશં સ્વાત્મનિ સ્થિતિરુચ્યતે ।

ન બાહ્યાધારમાસાધે સ્વયં સ્વસ્મિન્પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૭૪ ॥

વશીકરી સમયત્વારિંશં ચિત્તસૌમ્યપ્રવર્તિની ।

ન પરં વશયેત્કચિત્સ્વેન્દ્રિયાણિ નિયચ્છતિ ॥ ૭૫ ॥

મોહધી અષ્ટાયત્વારિંશં ભ્રાન્તિમૂલવિનાશિની ।

યથા વસ્તુ તથા જ્ઞાનં યથા નિત્યં પ્રવર્તતે ॥ ૭૬ ॥

રક્ષિણી નવયત્વારિંશં ધર્મમાર્ગસ્ય પાલિની ।

ન શરીરસ્ય માત્રસ્ય સત્યસ્યાપિ તુ રક્ષિકા ॥ ૭૭ ॥

ઉદીપ્તા પગ્થ્યાશત્તમં સુમશક્તિપ્રબોધિની ।

મન્દેડપિ ચેતસિ જ્યોતિઃ ક્રમશઃ સમ્પ્રકાશયેત્ ॥ ૭૮ ॥

ઉજ્જ્વલા એકપગ્થ્યાશં મલિનત્વવિનાશિની ।

યસ્યાઃ સ્પર્શેન ચેતાંસિ સ્વચ્છાનિ ભવન્તિ ધ્રુવમ્ ॥ ૭૯ ॥

ગુહ્યં દ્વિપગ્થ્યાશત્તમં સર્વાન્તર્ગૂઢરૂપિણી ।

ન પ્રકાશ્યં ન ચાચ્છાદ્યં સ્વભાવેનૈવ સંસ્થિતમ્ ॥ ૮૦ ॥

શિવં ત્રિપગ્થ્યાશત્તમં કલ્યાણૈકસ્વરૂપકમ્ ।

નાશુભં તત્ર વિદ્યેત યત્ર સા સંવિદ્ય્યતે ॥ ૮૧ ॥

ચતુઃપગ્થ્યાશદાખ્યાતા સર્વનામવિવર્જિતા ।

નામરૂપેષુ યા ભાતિ નામરૂપાતિગા પરા ॥ ૮૨ ॥

અવ્યથા પગ્થ્યપગ્થ્યાશં દુઃખસ્પર્શવિવર્જિતા ।

વેદના યત્ર દૃશ્યેત તત્રાપિ યા નિરામયા ॥ ૮૩ ॥

સૂક્ષ્મં ષટ્પગ્થ્યાશત્તમં સ્થૂલબુદ્ધેરગોચરમ્ ।

સૂક્ષ્મેણ સૂક્ષ્મયા બુદ્ધ્યા જ્ઞેયં યત્તદુદાહૃતમ્ ॥ ૮૪ ॥

અનુત્તરં સપ્તપગ્થ્યાશદુત્તરસ્યાપિ કારણમ્ ।

ન યસ્યાપ્યુત્તરં કિચ્ચિત્સાનુત્તરા પ્રકીર્તિતા ॥ ૮૫ ॥

એકાત્મા અષ્ટપગ્થ્યાશદ્ભેદમધ્યૈકસંશ્રયા ।

બહુધા દૃશ્યતે દેવિ સ્વભાવેન ત્વભેદિની ॥ ૮૬ ॥

અનિર્વૃતા નવપગ્ન્યાશન્નિત્યપૂર્ણપ્રકાશિની ।

ન તસ્યાઃ પૂર્ણતા ક્ષીણા ન ચ તૃપ્તિઃ પરાઞ્મુખી ॥ ૮૭ ॥

મહાબોધં ષષ્ટિતમં સર્વબોધૈકદીપકમ્ ।

યેન જ્ઞાનેન વિજ્ઞેયં જ્ઞાતૃજ્ઞેયવિવર્જિતમ્ ॥ ૮૮ ॥

પરં એકષષ્ટિતમં સર્વસીમાવિવર્જિતમ્ ।

યત્ર ગત્વા ન ગન્તવ્યં યત્ર પ્રાપ્તિર્ન વિદ્યતે ॥ ૮૯ ॥

અવ્યગ્રં દ્વિષષ્ટિતમં ચિત્તસ્યાપ્રથલાત્મિકા ।

વિપરીતેષ્વપિ કાલેષુ યા ન કમ્પતિ કર્હિચિત્ ॥ ૯૦ ॥

દુર્લભં ત્રિષષ્ટિતમં ન લોભેનોપલભ્યતે ।

શુદ્ધુર્લુદ્ભિર્યદાસાદ્યં તદેવ દુર્લભં મતમ્ ॥ ૯૧ ॥

પૂર્ણં ચતુષષ્ટિતમં ન્યૂનતાભાવવર્જિતમ્ ।

યત્ર કિઞ્ચિદપિ ન્યૂનં ન દૃશ્યેત્સ્વચિદેવ હિ ॥ ૯૨ ॥

પ્રભું પગ્ન્યષષ્ટિતમં સ્વાધીનશક્તિરૂપિણીમ્ ।

ન કસ્યચિત્પ્રભુત્વેન સ્વયં સર્વસ્ય કારણમ્ ॥ ૯૩ ॥

આદ્યં ષટ્ષષ્ટિતમં સર્વસ્ય પ્રથમાકુરમ્ ।

પૂર્વં યસ્માન્ન કિઞ્ચિત્તુ યસ્માદેતત્પ્રવર્તતે ॥ ૯૪ ॥

અક્ષરં સપ્તષષ્ટિતમં ક્ષરધર્મવિવર્જિતમ્ ।

નાશરૂપે જગત્યસ્મિન્નનાશિત્વેન સંસ્થિતમ્ ॥ ૯૫ ॥

નિત્યં અષ્ટષષ્ટિતમં કાલચક્રવિવર્જિતમ્ ।

કાલો યસ્યાં પ્રવર્તેત સા કાલાતીતરૂપિણી ॥ ૯૬ ॥

અદ્વયં નવષષ્ટિતમં ભેદબુદ્ધિવિનાશકમ્ ।

દ્વિત્વસ્ય ક્ષયમાસાદ્ય ચત્રૈકત્વં પ્રકાશતે ॥ ૯૭ ॥

એકાન્તં સપ્તતિતમં સર્વસંકુલ્યવર્જિતમ્ ।

ન એકાકિત્વમિત્યુક્તં નિરપેક્ષં પદં સ્મૃતમ્ ॥ ૯૮ ॥

અવ્યયં એકસપ્તતિતમં ન ક્ષયઃ કસ્યચિદ્યતઃ ।

સૃષ્ટૌ સ્થિતૌ લયે ચૈવ યત્સ્વરૂપં ન હીયતે ॥ ૯૯ ॥

परब्रह्म द्विसप्ततितमं सर्वतत्त्वैकसंश्रयम् ।
 यत्र नामानि लीयन्ते यत्र तत्त्वं प्रकाशते ॥ १०० ॥
 अेतानि द्विसप्ततिनामानि दिव्यानि साधकः ।
 चिन्तामणीनि मन्येत न तु केवलशब्दतः ॥ १०१ ॥
 यस्य नाम्नः स्मृतिः शुद्धा तस्य भावो विशुध्यति ।
 यस्य भावः प्रसन्नः स्यात्तस्य बुद्धिः प्रबुध्यते ॥ १०२ ॥
 नामैकमपि यः शुद्धं भावेनैव समर्थयेत् ।
 तस्यान्तःकरणे देवि तदर्थः सम्प्रकाशते ॥ १०३ ॥
 द्विसप्ततिं तु यो नित्यं क्लमशः सम्प्रकीर्तयेत् ।
 तस्य चित्ते मलशक्तेः मण्डलं सम्प्रकाशते ॥ १०४ ॥
 न नाम्नां गणनं तत्र न शब्दस्यैव सङ्ग्रहः ।
 द्विसप्ततितत्त्वानां येतसि सन्निवेशनम् ॥ १०५ ॥
 प्रथमं स्वयमुद्भासं द्वितीयं विश्वधारणम् ।
 क्लमेण तत्त्वमासाद्य परब्रह्मणि लीयते ॥ १०६ ॥
 यः पठेद्भक्तिसंयुक्तो गुरुं पूर्वं प्राणम्य य ।
 तस्य नामानि सिद्धानि भवन्ति नात्र संशयः ॥ १०७ ॥
 नासां शक्तिं परीक्षेत न लोकेषु प्रदर्शयेत् ।
 न य लोभाय गृहीयान्न य द्वेषाय कर्हिचित् ॥ १०८ ॥
 सत्ये प्रेमिणि य यः स्थित्वा करुणां हृदि धारयेत् ।
 तस्यैव चिन्तामण्यस्ते नामरूपेण जायते ॥ १०९ ॥
 न बाह्यरत्नमित्याहुर्न सुवर्णमयं क्लमम् ।
 स्वबोधरत्नमित्युक्तं नाम्नामस्य परं क्लमम् ॥ ११० ॥
 यत्रार्थो नाम्नि तिष्ठेत्यत्र नामार्थयोः समम् ।
 तत्र वार्बेला साक्षात्साधकस्य हृदि स्थिता ॥ १११ ॥
 द्विसप्ततिनामयुक्तं मण्डलं परमाद्भुतम् ।
 यः पश्यति स पश्येत्स्वं वार्बेलायाः प्रसादतः ॥ ११२ ॥
 एति वार्बेलतन्त्रस्य अष्टिर्यागभाष्ये द्वादशः पटलः ।

ત્રયોદશઃ પટલઃ

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્ગામ્બરુઃ)

શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।

નામ્નાં માહાત્મ્યમાખ્યાતં સાધકસ્ય તુ લક્ષણમ્ ॥ ૧ ॥

કથં જ્ઞેયો ભવેત્સાધુઃ કથં સાધક ઉચ્યતે ।

કે ગુણાઃ પરિરક્ષ્યાઃ સ્યુઃ કે દોષાઃ પરિવર્જિતાઃ ॥ ૨ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।

ન વેષેણ ન વાયૈવ સાધકઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૩ ॥

ન ચિન્તેન ન દણ્ડેન ન માલાભરણેન ચ ।

ચિત્તસ્ય પરિષ્કારસ્તુ સાધકસ્ય તુ લક્ષણમ્ ॥ ૪ ॥

સત્યં યસ્ય પ્રિયં નિત્યં સત્યં યસ્ય પરાયણમ્ ।

સ સાધક ઇતિ પ્રોક્તો વાર્બેલાયાઃ પ્રિયઃ સદા ॥ ૫ ॥

ન મિથ્યાવચનં કુર્યાન્ન છલં લુપ્તિ ધારયેત્ ।

યસ્ય વાઙ્મનસોરેક્યં સ સાધક ઉચ્યતે બુધૈઃ ॥ ૬ ॥

પરદુઃખેષુ યઃ પ્રિયૈત્પરહર્ષે પ્રમોદતે ।

સ્વાર્થં ત્યજ્ત્વા હિતં કુર્યાત્સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૭ ॥

દ્વેષં ન જનયેદન્તઃ ક્રોધં ન પોષયેત્સદા ।

ક્ષમા યસ્ય બલં નિત્યં સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૮ ॥

ન હીને ગર્વમાપ્નોતિ ન શ્રેષ્ઠે ચાપમાનતામ્ ।

સમદૃષ્ટિર્યદા યસ્ય સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૯ ॥

ન દેવેષ્વતિગર્વી સ્યાન્ન દૈત્યેષુ ઘૃણાં પ્રજેત્ ।

સર્વભૂતેષુ યઃ પશ્યેદેકાં સંવિત્પરાં સ્થિતામ્ ॥ ૧૦ ॥

નારીં પશ્યેન્માનદૃષ્ટ્યા પુરુષં ચ સમેક્ષણઃ ।

નપુંસકેડપિ સંવીક્ષ્ય ચૈતન્યં ન વિવર્જયેત્ ॥ ૧૧ ॥

પશૌ પક્ષિષુ ચૈવાપિ મત્સ્યેષુ સ્થાવરેષુ ચ ।

જીવનસ્યૈકતાં પશ્યન્સાધકઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૧૨ ॥

યઃ પૃથક્ત્વેડપિ એકત્વમેકત્વેડપિ વિભેદકમ્ ।

ઉભયં તત્ત્વતો વેત્તિ સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૧૩ ॥

ન સર્વ શૂન્યમિત્યાહ ન સર્વ કેવલં પરમ્ ।
 યથાભૂતં નિરીક્ષેત સ સાધક ઉચ્યતે ॥ ૧૪ ॥
 વિદ્યાં લભિત્વા યો નૂનમવિદ્યાં ન તિરસ્કરેત્ ।
 અવિદ્યાયાઃ સ્વરૂપં ચ વિવેકેન નિરીક્ષતે ॥ ૧૫ ॥
 જ્ઞાનં યસ્ય ન ગર્વાય શક્તિર્ન પરપીડને ।
 સિદ્ધિર્ન સ્વાર્થલાભાય સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૧૬ ॥
 મન્ત્રં ન વિક્ષયેદસ્તુ ન રહસ્યં પ્રકાશયેત્ ।
 ન સિદ્ધિં દર્શયેત્લોકે સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૧૭ ॥
 ગુરું ન માનયેદસ્તુ સ સાધકો ન વિદ્યતે ।
 ગુરૌ સત્યં સમાશ્રિત્ય વિનયેનાવતિષ્ઠતે ॥ ૧૮ ॥
 ગુરોર્દોષાન્વિચિન્વન્નપિ દ્વેષં ન સમાચરેત્ ।
 યથાર્થં તુ વિચાર્યેવ શ્રદ્ધાં ધર્મે નિવેશયેત્ ॥ ૧૯ ॥
 ગુરુવાજ્યં પરીક્ષેત્સ વિવેકેન ન સર્વથા ।
 હિતં ગ્રાહ્યમહિતં ત્યાજ્યં સત્યધર્માનુસારતઃ ॥ ૨૦ ॥
 અન્યશ્રદ્ધા ન કર્તવ્યા ન ચ ગુરોરવમાનના ।
 વિવેકશ્રદ્ધયોરેક્યં સાધકસ્ય વિભૂષણમ્ ॥ ૨૧ ॥
 શિષ્યસ્ય હૃદયં નમ્રં પ્રશ્નાઃ સૂક્ષ્મા વિચારિતાઃ ।
 આચારઃ શુદ્ધભાવશ્ચ સ શિષ્યઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૨૨ ॥
 ન શીઘ્રં ફલમિચ્છેત ન સિદ્ધૌ હર્ષમાપ્નુયાત્ ।
 ક્રમેણ સાધનં કુર્યાત્સ ધીરઃ સાધકો મતઃ ॥ ૨૩ ॥
 વિપત્તૌ ન પરિત્યાગઃ સુખે ન વિસ્મૃતિઃ પરા ।
 ઉભયત્ર સમઃ સ્યાત્સ સાધકઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૨૪ ॥
 નિદ્રાલસ્યે જયેદ્બુદ્ધ્યા પ્રમાદં નાનુવર્તયેત્ ।
 અત્પાલાપો મિતાહારઃ સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૨૫ ॥
 અતિભાષી ન ભવતિ ન મૌની ગર્વસંયુતઃ ।
 યથાકાલં યથાર્થં ચ વદત્યેવ સ સાધકઃ ॥ ૨૬ ॥
 ન લોભં પોષયેદ્ધિત્તે ન દૈન્યં ધનવર્જિતે ।

સન્તોષં મૂલમાશ્રિત્ય ચરત્યેષ સ સાધકઃ ॥ ૨૭ ॥

લાભે યસ્ય ન હર્ષોઽસ્તિ હાનૌ યસ્ય ન શોચતિ ।
કર્મણ્યેવ સ્થિતો નિત્યં સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૨૮ ॥

કામં ન દહતિ ક્રોધેન ન દાસત્વે નિયોજયેત્ ।
કામસ્ય શુદ્ધિમાર્ગેણ ગચ્છેત્સાધક ઉચ્યતે ॥ ૨૯ ॥

ક્રોધં દૃષ્ટ્વા સ્વચિત્તસ્થં ન તસ્યૈવ વશં પ્રજેત્ ।
મૂલં જ્ઞાત્વા વિનિર્મુચ્યેત્સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૩૦ ॥

ભયં સમુત્થિતં દૃષ્ટ્વા નાત્માનં પરિહાપયેત્ ।
ભયસ્યાપિ નિરીક્ષકઃ સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૩૧ ॥

શોકં ન દાબયેદન્તર્ન શોકાયૈવ લીયતે ।
કરુણાં તસ્ય રૂપં તુ જ્ઞાત્વા શુદ્ધિં સમાચરેત્ ॥ ૩૨ ॥

સ્વપ્ને જાગરણે ચૈવ કર્મણિ ધ્યાન એવ ચ ।
વાર્બેલાં યઃ સ્મરેન્નિત્યં સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૩૩ ॥

ન કેવલં ગુહ્યાં સ્યાન્ન કેવલં જનાન્તિકે ।
લોકે સ્થિત્વા સમં કુર્યાત્સાધનં સ તુ સાધકઃ ॥ ૩૪ ॥

યુદ્ધે શાન્તિં ન વિસ્મરેત્ક્ષમે ચ સત્યં ન ત્યજેત્ ।
વિવાદેઽપિ હિતં બ્રૂયાત્સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૩૫ ॥

સ્વસ્ય દોષં પ્રથમતો નિરીક્ષેત્સૂક્ષ્મબુદ્ધિમાન્ ।
પરદોષપ્રકાશેન ન હૃષ્યેત્સાધકોત્તમઃ ॥ ૩૬ ॥

યઃ ક્ષમેત ન દુર્બલત્વાત્સ્નેહેન તુ વિવેકતઃ ।
યઃ દણ્ડયેત્સ ધર્મેણ ન દ્વેષેણ કદાચન ॥ ૩૭ ॥

સ એવ સાધકઃ પ્રોક્તો ન કૂરો ન ચ દુર્બલઃ ।
કરુણાવિવેકયુક્તો મધ્યપન્થાનમાશ્રિતઃ ॥ ૩૮ ॥

ન સિદ્ધિં સ્વસ્ય મન્યેત નાસિદ્ધૌ વિષણ્ણતામ્ ।
સાધનં સાધ્યમિત્યેવ મન્યતે સ તુ સાધકઃ ॥ ૩૯ ॥

યન્ત્રપૂજાં સમારભ્ય તત્ત્વં ન વિસ્મરેત્કવચિત્ ।
પ્રતિમાયાં ચ તત્ત્વસ્ય ભાવં પશ્યેત્સુધીઃ સદા ॥ ૪૦ ॥

બાહ્યપૂજા ન નિન્દેત નાન્તર્બોધં પરિત્યજેત્ ।
 ઉભયં સાધનં જ્ઞાત્વા ક્રમં પન્થાનમાશ્રયેત્ ॥ ૪૧ ॥
 પરે તત્ત્વે ન કલ્પેત રૂપં યત્ર નિરામયમ્ ।
 અપરે બહુરૂપાણિ પશ્યેત્સંવિત્રકાશિતે ॥ ૪૨ ॥
 પરાપરાં ચતુર્બાહું ભાવયેત્પદ્મસંસ્થિતામ્ ।
 પાશાકુશધનુર્બાણપુષ્પગુચ્છધરાં શુભામ્ ॥ ૪૩ ॥
 ઇચ્છાજ્ઞાનક્રિયાસ્તમ્ભે ચેતનાપદ્મસમ્ભવામ્ ।
 અનુગ્રહપ્રધાનાં તાં તિરોધાનવિવર્જિતામ્ ॥ ૪૪ ॥
 ન રૂપે બદ્ધચિત્તઃ સ્યાન્નારૂપેડપિ વિમુહ્યતિ ।
 રૂપારૂપાતિગં તત્ત્વં યો વેત્તિ સ તુ સાધકઃ ॥ ૪૫ ॥
 અહકારં ન પોષેત સ્વનામ્ના ન ચ ગર્વિતઃ ।
 કર્માણ્યપિ ન કર્તૃત્વં દૃઢં કુર્યાત્કદાચન ॥ ૪૬ ॥
 કર્તારં યદ્દિ પશ્યેત્સ તત્ત્વતો વાર્બેલાં પરામ્ ।
 સ્વકર્મણિ નિમિત્તત્વં જ્ઞાત્વા શુદ્ધિં સમાચરેત્ ॥ ૪૭ ॥
 નિન્દાયાં ન ચ કમ્પેત સ્તુતૌ નાપિ પ્રહૃષ્યતિ ।
 સ્વભાવસ્થો યથાતત્ત્વં ચરત્યેષ સ સાધકઃ ॥ ૪૮ ॥
 યસ્ય વાણી હિતં બ્રૂતે યસ્ય દૃષ્ટિઃ સમા ભવેત્ ।
 યસ્ય હસ્તૌ પરોપકારે સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૪૯ ॥
 યસ્ય હૃદયે કરુણા યસ્ય બુદ્ધૌ વિવેકતા ।
 યસ્ય કર્મણિ સત્યં ચ સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૫૦ ॥
 યસ્ય શય્યાપિ સાધના યસ્ય ભોજનમપિ ક્રમઃ ।
 યસ્ય જીવનમેવ પૂજા સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૫૧ ॥
 ન લોકદૃષ્ટયે સાધ્યં ન પ્રસિદ્ધ્યૈવ સાધનમ્ ।
 સ્વભાવશુદ્ધયે યત્નઃ સ સાધકસ્ય લક્ષણમ્ ॥ ૫૨ ॥
 અન્તઃશુદ્ધિર્બહિઃશુદ્ધિર્વાકશુદ્ધિઃ કર્મશોધનમ્ ।
 ચતસ્રઃ શુદ્ધયો યસ્ય સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૫૩ ॥
 ન કેવલં જ્ઞાનવાન્ન કેવલં ભક્તિમાનપિ ।
 જ્ઞાનભક્તિસમાયુક્તઃ સાધકઃ પરિકીર્તિતઃ ॥ ૫૪ ॥

પ્રેમણા વાર્બેલમાશ્રિત્ય જ્ઞાનેન તત્ત્વમાશ્રિતઃ ।
 કરુણયા જગદાશ્રિત્ય સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૫૫ ॥
 યઃ સ્વાત્માનં ન હિંસ્યાત્પરાત્માનમપિ ધ્રુવમ્ ।
 વિચારેણ સમં પશ્યેત્સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૫૬ ॥
 ન દેહદ્વેષમાપ્રોતિ ન દેહાસક્તિમાચરેત્ ।
 દેહં સાધનમિત્યેવ જાનાતિ સ તુ સાધકઃ ॥ ૫૭ ॥
 ન પ્રકૃતિં તિરસ્કુર્યાન્ન પુરુષં ચ કેવલમ્ ।
 ઉભયોરપિ યન્મૂલં વાર્બેલાં તત્ર પશ્યતિ ॥ ૫૮ ॥
 યઃ શૂન્યે પૂર્ણતાં પશ્યેત્પૂર્ણે શૂન્યમવેક્ષતે ।
 શૂન્યપૂર્ણવિવેકજ્ઞઃ સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૫૯ ॥
 જ્યોતિષિ તમસો ભાવં તમસિ જ્યોતિરુત્તમમ્ ।
 દ્વન્દ્વયોરપિ યઃ સારં પશ્યતિ સ તુ સાધકઃ ॥ ૬૦ ॥
 દેવે દૈત્યે નરે તિર્યગ્ભૂતેષુ ચ સમેક્ષણમ્ ।
 યસ્ય નિત્યં પ્રવર્તેત સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૬૧ ॥
 ન કસ્યચિત્પરાભાવે સ્વસ્ય સિદ્ધિં પ્રકલ્પયેત્ ।
 અન્યસ્થોન્નતિમાલોક્ય લૃષ્યતે સ તુ સાધકઃ ॥ ૬૨ ॥
 પરસિદ્ધૌ ન માત્સર્યં પરજ્ઞાનં ન દૂષયેત્ ।
 સ્વમાર્ગે નિષ્ઠિતો નિત્યં સ સાધક ઇતિ સ્મૃતઃ ॥ ૬૩ ॥
 ન સર્વમાર્ગાનિન્દા સ્યાન્ન સર્વમાર્ગગૌરવમ્ ।
 યત્ર સત્યં ચ પ્રેમ ચ તત્ર માનં દદાતિ યઃ ॥ ૬૪ ॥
 અનેકત્વં સમાશ્રિત્ય એકત્વં યો ન વિસ્મરેત્ ।
 એકત્વં ચ સમાશ્રિત્ય અનેકં યો ન નિન્દતિ ॥ ૬૫ ॥
 સ સાધકઃ પરો જ્ઞેયઃ સ વાર્બેલાં પ્રપદ્યતે ।
 ન તસ્ય બાહ્યચિહ્નાનિ ન વિશેષોઽપિ કશ્ચન ॥ ૬૬ ॥
 સ્ત્રી વા પુમાન્વા નપુંસો વા વર્ણરૂપવિવર્જિતઃ ।
 યઃ સંવિદં સમાશ્રિત્ય ચરતિ સ તુ સાધકઃ ॥ ૬૭ ॥
 ન જન્મના ન કુલેન ન ધનેન ન વિદ્યાયા ।

આચારબુદ્ધિભાવેન સાધકત્વં પ્રજાયતે ॥ ૬૮ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં લક્ષણં બહુધા શ્રુતમ્ ।

કિં સર્વેષાં તુ સાધૂનાં એકં લક્ષણમુત્તમમ્ ॥ ૬૯ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં એકં લક્ષણમુત્તમમ્ ।

પરદુઃખેષુ યા કરુણા સ્વદુઃખે સમતા તથા ॥ ૭૦ ॥

સત્યે નિષ્ઠા ચ હૃદયે સર્વભૂતેષુ દર્શનમ્ ।

સ્વાર્થાતીતં યદાચર્યં તત્સાધકસ્ય લક્ષણમ્ ॥ ૭૧ ॥

ન જ્ઞાનં તસ્ય ભારાય ન શક્તિર્હેતુરાત્મનઃ ।

ન સિદ્ધિઃ કારણં ગર્વસ્ય વાર્બેલાપ્રિયઃ સદા ॥ ૭૨ ॥

યઃ શનૈઃ શુદ્ધિમાપ્નોતિ નિત્યં દોષાનવેક્ષતે ।

ગુરુઃ પ્રણમ્ય તત્ત્વં ચ વિચિન્ત્ય ચરતિ ધ્રુવમ્ ॥ ૭૩ ॥

સ એવ સાધકઃ પ્રોક્તો સ એવ માર્ગભાગભવેત્ ।

સ એવ નામ્નાં સારં ચ સ એવ ચિન્તામણિં લભેત્ ॥ ૭૪ ॥

ન રત્નં બાહ્યમિત્યાહુર્ન નિર્ધિર્ન ચ સમ્પદા ।

સ્વભાવસ્ય વિશુદ્ધિઃ સ્થાત્સૈવ રત્નં નિરામયમ્ ॥ ૭૫ ॥

યસ્ય ચિત્તં પ્રસન્નં સ્યાદ્ગ્રાણી યસ્ય હિતાત્મિકા ।

કર્મ યસ્ય સમં નિત્યં તં સાધકં વિદુર્બુધાઃ ॥ ૭૬ ॥

ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્ચાગખણે ત્રયોદશઃ પટલઃ ।

ચતુર્દશઃ પટલઃ વાર્બેલાહૃદયતત્ત્વનિરૂપણમ્

(વાર્બેલતન્ત્રે બહિર્ચાગખણઃ)

શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।

કવચાનાં પરં ગુહ્યં નામ્નાં સારં ચ મે શ્રુતમ્ ॥ ૧ ॥

હૃદયં વાર્બેલાયાસ્તુ શ્રોતુમિચ્છામિ તત્ત્વતઃ ।

યેન જ્ઞાતેન વિજ્ઞેયં તત્ત્વમસ્યાઃ સનાતનમ્ ॥ ૨ ॥

કિં હૃદયં પરં પ્રોક્તં કિં તસ્ય પરમં ફલમ્ ।

કિં સ્વરૂપં ચ તસ્યૈવ કથં તદ્ભાવ્યતે બુધૈઃ ॥ ૩ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।

હૃદયં ન શરીરસ્ય હૃદયં તત્ત્વમુચ્યતે ॥ ૪ ॥

યત્ર સર્વાણિ તત્ત્વાનિ સ્વભેદં વિચૃજન્તિ હિ ।

યત્ર જ્ઞાતા ચ જ્ઞાનં ચ જ્ઞેયં ચૈવ ન વિદ્યતે ॥ ૫ ॥

તદેવ વાર્બેલાયાસ્તુ હૃદયં પરિકીર્તિતમ્ ।

ન દેશે ન ચ કાલે તન્ન બાહ્યે નાન્તરે સ્થિતમ્ ॥ ૬ ॥

ન તસ્ય રૂપમસ્ત્યેકં ન ચ નામૈકમિષ્યતે ।

સર્વરૂપેષુ યા ભાતિ સર્વનામાતિગા ચ યા ॥ ૭ ॥

સા પરા પરમાશક્તિઃ સર્વસીમાવિવર્જિતા ।

મનસોઽપ્યપરા યસ્યાઃ કલ્પના નોપપદ્યતે ॥ ૮ ॥

ન જ્ઞેયા તર્કમાત્રેણ ન વર્ણ્યા વાગ્ગતૈરપિ ।

અનુભૂત્યૈવ વિજ્ઞેયા સ્વસંવિત્યેકગોચરા ॥ ૯ ॥

ન સા શૂન્યા ન પૂર્ણા ચ ન દ્વૈતં ન ત્રૈતયમ્ ।

યતો દ્વૈતાદ્ર્યં યાતિ યત્ર શૂન્યં ચ પૂર્ણતા ॥ ૧૦ ॥

સા સ્વયમ્ભૂઃ પરા વિદ્યા સા સ્વયઞ્જ્યોતિરક્ષયા ।

આદિર્યસ્યાઃ પુરા નાસ્તિ નાન્તો યસ્યાઃ કદાચન ॥ ૧૧ ॥

ન તસ્યાઃ કારણં કિઞ્ચિન્ન તસ્યાઃ પૂર્વજઃ સ્મૃતઃ ।

સ્વયમેવ પરં તત્ત્વં સ્વયમેવ પ્રવર્તતે ॥ ૧૨ ॥

સ્વર્ણગર્ભા મહાગર્ભા વિશ્વગર્ભા નિરામયા ।

બીજં સર્વપ્રપચ્ચસ્ય બીજસ્યાપિ પરા ગતિઃ ॥ ૧૩ ॥

તસ્યાં બ્રહ્મા પ્રવર્તેત તસ્યાં દેવાઃ પ્રજાયતે ।

તસ્યાં નરાસ્તિર્યઞ્ચસ્થાવરં જડ્ગમં જગત્ ॥ ૧૪ ॥

યત્ર દેવશ્ચ દૈત્યશ્ચ યત્ર નારી નરસ્તથા ।

યત્ર પુણ્યં ચ પાપં ચ તત્ર સા હૃદિ સંસ્થિતા ॥ ૧૫ ॥

જ્યોતિરૂપા ચ યા નિત્યં તમોરૂપા ચ દૃશ્યતે ।

શુભાશુભસ્વરૂપા ચ ન્યાયાન્યાયાત્મિકા તથા ॥ ૧૬ ॥

વિદ્યાપ્યવિદ્યા સા ચૈવ સૂક્ષ્માસૂક્ષ્મતરા પરા ।

પુરુષઃ પ્રકૃતિશ્ચૈવ નપુંસકમપિ સ્મૃતા ॥ ૧૭ ॥

यस्यां सर्वं समायाति यस्यां सर्वं विलीयते ।
सा लुधा वार्बेला नित्यं सर्वभावेषु संस्थिता ॥ १८ ॥

श्रुतकेतुलवायेदं लुदयं कथितं त्वया ।
कथं तद्बोध्यते देव कथं तत्र मनः स्थिरम् ॥ १९ ॥

देवदत्त उवाचेदं न मनो धार्यते तत्र छि ।
मन एव विलीयेत यदा तद्भृष्टयाम्बुजे ॥ २० ॥

न यक्ष्मणा न कर्णेन न घ्राणेन रसैर्न य ।
न स्पर्शनापि तद्बोध्यं स्वसंवित्प्रा प्रकाशते ॥ २१ ॥

शब्दानां यत्र विश्रान्तिर्भावानां यत्र सङ्कथः ।
सङ्कुल्यानां क्षयो यत्र तद्भृष्टं परमुच्यते ॥ २२ ॥

नादे मनः समारोप्य नादं शान्तौ विलापयेत् ।
शान्तिमप्यतिक्रम्याथ स्वबोधे विनिवेशयेत् ॥ २३ ॥

यत्र नादो न यानादो यत्र ज्योतिर्न याज्योतिः ।
यत्र प्रश्नो न योत्तरं तद्भृष्टं वार्बेलात्मकम् ॥ २४ ॥

न ध्यानं तत्र कर्तव्यं न ध्याता न य ध्येयता ।
ध्यानस्यापि यो द्रष्टा तं ज्ञात्वा विश्रमेद्बुधः ॥ २५ ॥

परा सा तत्र विज्ञेया यत्र कल्पनया गतिः ।
अपरापि ततो ज्ञेया यत्र रूपं प्रकाशते ॥ २६ ॥

परापरा तु विज्ञेया रूपाऽपसमाश्रया ।
त्रिधा शक्तिसिधं प्रोक्ता न तु भेदोऽस्य वस्तुतः ॥ २७ ॥

परा नित्या निराकारा अचिन्त्या य निराभया ।
अपरायां तु सा देवी रूपभेदैः प्रकाशते ॥ २८ ॥

परापरा यतुर्बाहुः पद्मस्थिता मनोहरा ।
पाशाङ्कुशधनुर्बाणपुष्पगुच्छधरा शुभा ॥ २९ ॥

छिच्छाज्ञानछियास्तम्भैः येतनापद्मसम्भवा ।
अनुग्रहः प्रधानोऽस्यास्तिरोधानं तु निगूढकम् ॥ ३० ॥

न रूपं तस्याः सीमायै न रूपं बन्धकारणम् ।
रूपं केवलमालम्बो रूपातीतस्य येतसः ॥ ३१ ॥

હૃદયં તુ પરં તસ્યાઃ પ્રેમરૂપં નિરામયમ્ ।
 યત્ર સ્વાર્થો ન દૃશ્યેત પરાર્થોઽપિ ન કલ્પિતઃ ॥ ૩૨ ॥
 યત્ર પ્રેમ ન લાભાર્થં ન ભયાર્થં ન કારણાત્ ।
 સ્વભાવાદેવ જાયેત તત્સ્યાદ્દૃદ્યમુત્તમમ્ ॥ ૩૩ ॥
 યઃ પરં પ્રતિ સૌહાર્દં શત્રુભાવેઽપિ ધાસ્યેત્ ।
 ન મૂઢત્વાત્ર દુર્બલ્યાત્સ હૃદ્બુદ્ધ્યં વિજનતે ॥ ૩૪ ॥
 કરુણા તસ્ય હૃદયં સત્યં તસ્ય મુખં સ્મૃતમ્ ।
 જ્ઞાનં તસ્ય પ્રકાશઃ સ્યાત્સમત્વં તસ્ય જીવનમ્ ॥ ૩૫ ॥
 ક્ષમાયા મૂલમસ્યાસ્તુ મૈત્રી શાખા પ્રકીર્તિતા ।
 પ્રેમ પુષ્પં ફલં સત્યં છાયા તસ્યાઃ પ્રસાદિતા ॥ ૩૬ ॥
 નિન્દિતેઽપિ ય યા પાતિ પૂજિતેઽપિ ન હૃષ્યતિ ।
 તુલ્યભાવા સદા યા તુ સા હૃદયગતાઽમ્બિકા ॥ ૩૭ ॥
 દુઃખિતસ્ય સમીપે યા સુખિતસ્યાપિ હર્ષદા ।
 એકસ્ય દુઃખમાદાય દ્વિતીયસ્ય ન લુણ્ઠતિ ॥ ૩૮ ॥
 ન સા પક્ષં ગૃહ્ણત્યેવ નાપક્ષં તિરસ્કરોતિ ।
 યથાર્થસ્ય તુ યા સાક્ષી સા હૃદયસ્વરૂપિણી ॥ ૩૯ ॥
 યત્ર ન્યાયો દયાયુક્તો યત્ર સત્યં ક્ષમાત્મકમ્ ।
 યત્ર શક્તિઃ પરોપાયઃ તદ્દૃદં વાર્બેલાત્મકમ્ ॥ ૪૦ ॥
 યત્ર ધર્મો ન હિંસાયૈ યત્ર જ્ઞાનં ન ગર્વતઃ ।
 યત્ર પૂજા ન લોભાય તદ્દૃદં પરમુચ્યતે ॥ ૪૧ ॥
 ગુરૌ શ્રદ્ધા યદા નિત્યા શિષ્યે વિનયસંયુતા ।
 તયોર્મધ્યે યદા સત્યં તદ્દૃદં વાર્બેલાત્મકમ્ ॥ ૪૨ ॥
 ન ગુરુઃ કેવલં દેહો ન શિષ્યઃ કેવલં તનુઃ ।
 બોધસ્ય બોધકં યત્ર તદ્દૃદં પરમુચ્યતે ॥ ૪૩ ॥
 યત્ર મન્ત્રઃ સ્વભાવસ્ય શોધનાય પ્રવર્તતે ।
 યત્ર જાત્યો ન બન્ધાય તદ્દૃદં વાર્બેલાત્મકમ્ ॥ ૪૪ ॥
 બાહ્યપૂજાં સમાસાધ યત્ર ભાવઃ પરો ભવેત્ ।

દ્રવ્યે દ્રવ્યત્વમુત્સૃજ્ય તત્ત્વં પશ્યતિ યઃ સુધીઃ ॥ ૪૫ ॥

પ્રતિમાયાં ન તિષ્ઠેત્સ કેવલં પાષાણબુદ્ધિમાન્ ।

પ્રતિમાં તત્ત્વમિત્યુક્ત્વા તત્ત્વં નાપિ વિહાય યઃ ॥ ૪૬ ॥

યન્ત્રે રેખાસમૂહં યો ન કેવલમવેક્ષતે ।

બિન્દૌ વિશ્વસ્ય વિશ્રાન્તિં પશ્યેત્સ હૃદયણકઃ ॥ ૪૭ ॥

પૂજાયાં યઃ સમર્પેત્સ્વહકારં ન કેવલં દ્રવ્યમ્ ।

સ એવ હૃદયણોઽત્ર સ એવ તત્ત્વદર્શકઃ ॥ ૪૮ ॥

ન પુષ્પૈર્નેવ ધૂપેન ન દીપેન ન ચામ્ભસા ।

યત્સમર્પણમભીષ્ટં તદહકારવિસર્જનમ્ ॥ ૪૯ ॥

મમત્વં યત્ર લીયેત કર્તૃત્વં ચ વિલીયતે ।

ભોક્તૃત્વસ્યાપિ સક્લયસ્તદ્દૃદં વાર્બેલાત્મકમ્ ॥ ૫૦ ॥

અહં કર્તેતિ યા બુદ્ધિરહં ભોક્તેતિ યા મતિઃ ।

ઉભે યસ્મિન્વિલીયેત તદ્દૃદં પરમુચ્યતે ॥ ૫૧ ॥

યઃ સ્વદોષાનવેક્ષેત ન પરદોષદર્શકઃ ।

સ્વશોધનપરઃ નિત્યં હૃદયસ્થાં સ પશ્યતિ ॥ ૫૨ ॥

નિરન્તરં સ્વભાવસ્ય નિરીક્ષણમુપાસના ।

પ્રત્યહં મલનિર્મુક્તિઃ સા હૃદઃ સાધના સ્મૃતા ॥ ૫૩ ॥

પ્રાણે યા જીવનધારા બુદ્ધૌ યા પ્રતિભા સ્મૃતા ।

વાચા યા સત્યવાગ્ભૂતા હૃદયે વાર્બેલા સ્થિતા ॥ ૫૪ ॥

નયને યા પ્રકાશાખ્યા શ્રવણે યા વિવેકદા ।

સ્પર્શે યા સમતાભૂતા સા હૃદ્યા સર્વદેહિનામ્ ॥ ૫૫ ॥

ભૂતે ધારણરૂપા સા તોયે સ્નેહસ્વરૂપિણી ।

વહ્નૌ તેજોમયી નિત્યં વાયૌ સ્પન્દનરૂપિણી ॥ ૫૬ ॥

વ્યોમ્નિ વ્યાખ્ય સ્થિતા દેવી કાલે ક્રમવિવર્જિતા ।

જીવે જીવનરૂપા સા મૃત્યુશાન્તિસ્વરૂપિણી ॥ ૫૭ ॥

યદા સાધકચિત્તં તુ સર્વભેદાન્વિમુચ્યતિ ।

ન તદા હૃદયં લભ્યં હૃદયસ્યૈવ સઃ ભવેત્ ॥ ૫૮ ॥

ન હૃદયસ્ય લાભોઽસ્તિ ન હૃદયસ્ય હાનિકમ્ ।
 હૃદયં સ્વસ્વરૂપં હિ વિસ્મૃતં તુ પુનઃ સ્મૃતમ્ ॥ ૫૯ ॥
 સ્મૃતિમાત્રેણ તત્ત્વસ્ય બન્ધનં ક્ષીયતે ધ્રુવમ્ ।
 યદા સ્વાત્મનિ વિશ્રાન્તિસ્તદા દેવી પ્રસીદતિ ॥ ૬૦ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં હૃદયં ગહનં શ્રુતમ્ ।
 કિં નામ તસ્ય સારોઽસ્તિ યેન સર્વં પ્રકાશતે ॥ ૬૧ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં પ્રેમ સત્યં ચ ચેતના ।
 એતત્રયં પરં સારં વાર્બેલાહૃદયસ્ય તુ ॥ ૬૨ ॥
 પ્રેમણા ભેદો વિલીયેત સત્યેન તમસો ક્ષયઃ ।
 ચેતનયા સ્વયં જ્ઞેયં ત્રયં હૃદયમુચ્યતે ॥ ૬૩ ॥
 પ્રેમહીનં ચ યજ્ઞજ્ઞાનં શુષ્કં તદ્વ્યર્થમુચ્યતે ।
 સત્યહીનં ચ યત્પ્રેમ મોહ એવ સ ઉચ્યતે ॥ ૬૪ ॥
 ચેતનાહીનયોરેકં જડત્વં જાયતે ધ્રુવમ્ ।
 ત્રયં યત્ર સમાયાતિ તત્ર દેવી પ્રકાશતે ॥ ૬૫ ॥
 ન સ્ત્રી ન પુરુષો નાસૌ નપુંસકવિભેદવાન્ ।
 ન સત્ત્વં નાસત્ત્વમપિ હૃદયં તસ્ય કેવલમ્ ॥ ૬૬ ॥
 સર્વં સા ચ નિરસ્તં ચ સર્વસ્યાપિ પરા ગતિઃ ।
 ભૂત્વા સર્વમસૌ દેવી સર્વં ભૂત્વા ન કિંચન ॥ ૬૭ ॥
 યત્ર દેવોઽપિ ન દેવઃ પાપી પુણ્યં ન ચાપરમ્ ।
 યત્ર જીવો ન જીવશ્ચ તદ્દૃદં પરમં સ્મૃતમ્ ॥ ૬૮ ॥
 જ્યોતિરન્નં તમો જ્યોતિર્ભેદોઽભેદશ્ચ તત્ર હિ ।
 વિરોધાઃ સર્વસંલીના યત્ર સા હૃદયેશ્વરી ॥ ૬૯ ॥
 નિષ્કલકુંડં નિરાધારં નિઃસ્પન્દં નિઃપરિગ્રહમ્ ।
 તદેવ હૃદયસ્થાનં વાર્બેલાયાઃ સનાતનમ્ ॥ ૭૦ ॥
 યઃ પઠેદિદમધ્યાયં શ્રદ્ધયા શુદ્ધચેતસા ।
 તસ્ય હૃદ્ગ્રન્થયઃ સર્વાઃ શનૈઃ શિથિલતાં પ્રજેત્ ॥ ૭૧ ॥
 ન સિદ્ધ્યર્થં ન લોભાય ન કીર્ત્યર્થં પઠેદિદમ્ ।
 સ્વભાવબોધસિદ્ધ્યર્થં પઠેત્સાધકસત્તમઃ ॥ ૭૨ ॥

યઃ પરદુઃખમાલોક્ય સ્વહૃદ્ગતં વિચિન્તયેત્ ।
 તસ્ય હૃદયે સા દેવી નિત્યં દીપ્યતિ નિર્મલા ॥ ૭૩ ॥
 યઃ સ્વહૃદ્ગત્ત્વં ગત્વા પ્રેમદીપં પ્રજ્વાલયેત્ ।
 સ એવ વાર્બેલાં વેત્તિ ન બાહ્યજ્ઞાનમાત્રતઃ ॥ ૭૪ ॥
 હૃદયં સર્વતન્ત્રાણાં હૃદયં સર્વવિદ્યાયા ।
 હૃદયં સર્વસિદ્ધીનાં હૃદયં વાર્બેલા પરા ॥ ૭૫ ॥
 હૃદયે યા પરા દેવી સા બાહ્યેડપિ પ્રકાશતે ।
 બાહ્યં શુદ્ધં ભવેદ્યસ્ય તસ્ય હૃદયં વિશુદ્ધ્યતિ ॥ ૭૬ ॥
 અન્તર્બાહ્યવિભાગોડયં બુદ્ધિમાત્રવિકલ્પિતઃ ।
 યત્ર સંવિત્સમં પશ્યેત્સ હૃદયવિદુઃચ્યતે ॥ ૭૭ ॥
 યદા ન કિઞ્ચિદિચ્છેત્સ ન કિઞ્ચિદપિ ત્યજેત્ ।
 સ્વભાવે વિશ્રમેદ્યસ્તુ તસ્ય હૃદયં પ્રકાશતે ॥ ૭૮ ॥
 યત્ર ગત્વા ન ગન્તવ્યં યત્ર જ્ઞાત્વા ન શોચતિ ।
 યત્ર પ્રેમ પરં તત્ત્વં તદ્દૃઢં વાર્બેલાત્મકમ્ ॥ ૭૯ ॥
 એતદ્દૃઢ્યં મયા પ્રોક્તં ગુહ્યાદુહ્યતરં પરમ્ ।
 નાન્તોડસ્ય વિદ્યતે કશ્ચિન્નામ્ના વર્ણયિતું ક્ષમમ્ ॥ ૮૦ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય બહિર્યાગખણ્ડે ચતુર્દશઃ પટલઃ ।
 ઇતિ વાર્બેલાહૃદયતત્ત્વનિરૂપણં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

પચ્ચદશઃ પટલઃ પરાવિદ્યાવિવેચનપરાવિદ્યાધ્યાનવિધિનિરૂપણમ્

(વાર્બેલતન્ત્રે અન્તર્યાગખણ્ડઃ)
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।
 બહિર્યાગસ્ય માહાત્મ્યં શ્રુતં ગુહ્યતરં મયા ॥ ૧ ॥
 અધુના તુ પરં તત્ત્વં જ્ઞાતુમિચ્છામિ સુવ્રત ।
 યા વિદ્યા સર્વવિદ્યાનાં પરા પ્રોક્તા મનીષિભિઃ ॥ ૨ ॥
 કા સા વિદ્યા પરા નામ કિં તસ્યાઃ પરમં પદમ્ ।
 કિં ધ્યેયં તત્ર સાધૂનાં કથં ધ્યાનં પ્રવર્તતે ॥ ૩ ॥

देवदत्त उवाचेऽं शृणु सौम्य मलामते ।
 या विद्या नोपजुव्येत सा परा विद्या स्मृता ॥ ४ ॥
 न या विद्याङ्गुलार्थाय न यशसे न सम्पदे ।
 स्वदृष्टपावबुधेर्लुतुः सा परा विद्या प्रकीर्तिता ॥ ५ ॥
 यथा ज्ञातं भवेद्यत्तु ज्ञाता ज्ञेयं य लीयते ।
 ज्ञानमात्रे विलीयन्ते सा परा विद्या मता बुधैः ॥ ६ ॥
 न सा शास्त्रेषु सीम्न्येव न वर्णेषु न भाषया ।
 न बुद्ध्यन्तःप्रविष्टैव स्वसंवित्ती प्रकाशते ॥ ७ ॥
 न सा विद्याविहीनस्य विद्यागर्वस्य कारणम् ।
 विद्याभिमानशून्यस्य हृदि सा सम्प्रकाशते ॥ ८ ॥
 श्रुतकेतुर्नवाचेऽं कथं सा हृदि दृश्यते ।
 निराकारां परां विद्यां कथं ध्यायेत्सुधीर्मुने ॥ ९ ॥
 देवदत्त उवाचेऽं न तस्याः ध्यानमिष्यते ।
 ध्यानस्यापि या साक्षी तस्याः ध्यानं विधीयते ॥ १० ॥
 तथापि साधकानां तु चित्तैकाग्रप्रसिद्धये ।
 ध्यानमार्गं प्रवक्ष्यामि सूक्ष्मं गुह्यतरं शुभम् ॥ ११ ॥
 शुचौ देशे समासीनः स्थिरकायः समाहितः ।
 नात्युच्ये नातिनीये य समे भूमौ सुभासने ॥ १२ ॥
 दिशं न बध्यते तत्र कालो नापि नियोजितः ।
 चित्तप्रसादमात्रेण स्थानकालौ प्रशस्यते ॥ १३ ॥
 नासिकाग्रे न भ्रूमध्ये न हृदि भूर्ध्नि यापि वा ।
 यत्र चित्तं प्रसन्नं स्यात्तत्र दृष्टिं निवेशयेत् ॥ १४ ॥
 श्वासस्थागमनं पश्येद्गमनं य निवारयेत् ।
 न निरोधं प्रकुर्वीत केवलं साक्षिवद्भवेत् ॥ १५ ॥
 आगतं प्राणमालोक्य गतं यैव निरीक्षयेत् ।
 मध्ये यः सूक्ष्मविश्रामस्तत्र संवित्प्रकाशते ॥ १६ ॥
 प्रथमं बाह्यवृत्तीनां प्रवालं सन्नरीक्षयेत् ।
 निवारयितुमिच्छेत न केवलं तु साक्षिवत् ॥ १७ ॥

शब्दान् शृण्वन्नशब्दं य स्पर्शास्मृशन्नस्मृशन् ।
रुपाणि पश्यन्नरुपं गन्धं घ्राणन्नगन्धकम् ॥ १८ ॥

रसानास्वादयन्नेव रसानामपि साक्षिकः ।
छन्द्रेषु प्रवृत्तेषु संविदं न विमुञ्चति ॥ १९ ॥

ततः सङ्कल्पजालस्य सूक्ष्मं रूपं निरीक्षयेत् ।
विचारानागतान्सर्वान्नागच्छेदेव बाधयेत् ॥ २० ॥

यथा नभसि मेघौघा आगच्छन्ति प्रयान्ति य ।
तथा बुद्धौ विचारस्ते तेषु साक्षी स्थिरो भवेत् ॥ २१ ॥

यदा विचारमध्यस्थो विचारं नानुगच्छति ।
तदा बुद्धेः प्रसादेन सूक्ष्मदृष्टिः प्रजायते ॥ २२ ॥

ततोऽहम्भावमालोक्य कुतोऽयमिति चिन्तयेत् ।
न ह्यन्यात्तं भवादिव मूलं तस्य निरीक्षयेत् ॥ २३ ॥

अहम्भावः समुत्पन्नः कस्मादित्यन्ववेक्षितः ।
यत्र प्रश्नोऽपि विश्रामं याति तत्र संवित्प्रकाशते ॥ २४ ॥

नाहं देहो न मे देहो नाहं देवत्वमानसः ।
छत्येवं न वदेद्धीमान् देवलं साक्षितां व्रजेत् ॥ २५ ॥

देहं पश्यति या संवित्सा देहादपि पूर्वगा ।
मनः पश्यति या संवित्सा मनसोऽपि पुरः स्थिता ॥ २६ ॥

बुद्धेः प्रवृत्तिमालोक्य बुद्धेः साक्षिणमाश्रयेत् ।
साक्षिणोऽपि परं तत्त्वं यत्र साक्षी विलीयते ॥ २७ ॥

न तत्र रूपकल्पना न मन्त्रस्य य विस्तरः ।
न देवताविभागोऽस्ति न पूज्यपूजककम् ॥ २८ ॥

न ध्याता न य ध्यानं न य ध्येयं न य भावना ।
यत्रैतानि विलीयन्ते सा परा विधा प्रकीर्तिता ॥ २९ ॥

सा वार्बेला परा शक्तिर्निरुपाध्या निरामया ।
अनुत्तरा मलाशान्तिरचिन्त्या य निरञ्जना ॥ ३० ॥

न तस्याः सदृशं किञ्चिन्न तस्मादधिकं क्वचित् ।

ન તસ્યાઃ પૂર્વમસ્ત્યન્યત્ર પશ્ચાદપિ વિદ્યતે ॥ ૩૧ ॥

ન સ્ત્રી ન પુરુષઃ સા ચ નપુંસકવિવર્જિતા ।

લિંગગત્રયાતિગા વિદ્યા સર્વભાવૈકધારિણી ॥ ૩૨ ॥

ન સા જ્યોતિરિતિ પ્રોક્તા ન તમ ઇતિ કેવલમ્ ।

જ્યોતિસ્તમસોર્મૂલં યત્ર સા સંવિદુચ્યતે ॥ ૩૩ ॥

ન શુભં નાશુભં તત્ર ન પુણ્યં ન ચ પાતકમ્ ।

ઉભયોર્મૂલમિત્યુક્તા પરા વિદ્યા સનાતની ॥ ૩૪ ॥

ન દેવા ન ચ દૈત્યાશ્ચ ન મનુષ્યા ન તિર્યચઃ ।

યસ્યાં સર્વે વિલીયન્તે સા વિદ્યા પરમાક્ષરા ॥ ૩૫ ॥

ન વિદ્યા કેવલં જ્ઞેયા નાવિદ્યાપિ તિરસ્કૃતા ।

વિદ્યાવિદ્યાદ્વયં યસ્યાં સ્વભાવેનૈવ તિષ્ઠતિ ॥ ૩૬ ॥

શ્રુતકેતુરુવાચેદં અનુત્તરમિદં ત્વયા ।

કથં ધ્યાયેન્મહાશક્તિં યા કલ્પન્યાપિ દુર્લભા ॥ ૩૭ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં ધ્યાને તસ્યાઃ ક્રમઃ સ્મૃતઃ ।

ક્રમેણ રૂપમુત્પ્રજય રૂપાતીતં વિચિન્તયેત્ ॥ ૩૮ ॥

પ્રથમં નિર્મલં વ્યોમ ભાવયેત્સર્વતોમુખમ્ ।

ન સીમા ન ચ મધ્યં સ્યાત્તસ્ય વ્યોમ્નો મહામતે ॥ ૩૯ ॥

તસ્ય મધ્યે પરં જ્યોતિઃ કલ્પયેત્સ્વયમુદ્ભવમ્ ।

ન દીપો ન ચ સૂર્યશ્ચ ન વહ્નિર્ન ચ વિદ્યુતઃ ॥ ૪૦ ॥

સ્વયમેવ પ્રકાશેત તદજસ્રં નિરામયમ્ ।

તસ્ય જ્યોતિષિ ચિત્તં તુ શનૈઃ શાન્તિં નયેત્સુધીઃ ॥ ૪૧ ॥

જ્યોતિરપિ પરિત્યજ્ય પ્રકાશસ્યૈવ સાક્ષિણમ્ ।

સાક્ષિણં ચ પરિત્યજ્ય સ્વસંવિત્તૌ નિવેશયેત્ ॥ ૪૨ ॥

ન તત્ર કિઞ્ચિદાલમ્બં ન ત્યાગો ન ચ ગ્રહણમ્ ।

અલમ્બનવિહીનસ્ય ચિત્તસ્ય વિશ્રમો ભવેત્ ॥ ૪૩ ॥

યદા વિશ્રાન્તચિત્તસ્ય ન કિઞ્ચિદપિ વાઙ્મિતમ્ ।

ન કિઞ્ચિદપિ ત્યક્તવ્યં તદા ધ્યાનં પરં સ્મૃતમ્ ॥ ૪૪ ॥

निद्रायां न पतत्येव न य तन्द्रां समाश्रयेत् ।
 जागरुक् प्रसन्नात्मा स्वसंविता स्थितो भवेत् ॥ ४५ ॥
 नादमुत्पन्नमालोक्य तत्रापि न निवर्तयेत् ।
 नादस्य साक्षिणं पश्येत्ततः शान्तौ विलीयते ॥ ४६ ॥
 शून्यभावं समासाद्य शून्येऽपि न तु तिष्ठति ।
 शून्यस्यापि परं तत्त्वं स्वप्रकाशं विचिन्तयेत् ॥ ४७ ॥
 यदा शून्यं य पूर्णं य प्रकाशतमसि स्थिते ।
 द्वन्द्वभावं परित्यज्य तदा तत्त्वं प्रपश्यति ॥ ४८ ॥
 न तस्यां साधना काश्चित् सिद्धिर्न य साधकः ।
 स्वरूपे स्थितिमात्रं तु पराविद्याकलं स्मृतम् ॥ ४९ ॥
 यदा स्वात्मनि सन्तुष्टो न किञ्चिदपि याचते ।
 न कस्यचित्पराभावं चिन्तयेत्स परां गतिम् ॥ ५० ॥
 तस्य ध्यानं न भौनं स्यान्न केवलमुपासनम् ।
 श्रुवनस्य प्रत्येकस्मिन् क्षणे संविद्वेक्षणम् ॥ ५१ ॥
 भोजनं कुर्वतोऽप्यस्य संविदेव निरीक्षिता ।
 गच्छतो जाग्रतो वापि संविदन्तर्निरन्तरा ॥ ५२ ॥
 वदतो वा न वदतो वा कर्म कुर्वन्नकर्मकृत् ।
 यत्र संविदविच्छिन्ना तदेव ध्यानमुच्यते ॥ ५३ ॥
 न बाह्यं त्यजते तत्र न संसारं विहाय य ।
 संसारे संविदं पश्यन्स परां विद्यां समाश्रितः ॥ ५४ ॥
 प्रकृतौ पुरुषं पश्येत्पुरुषे प्रकृतिं तथा ।
 उभयोर्भूलमालोक्य परां विद्यां प्रपद्यते ॥ ५५ ॥
 स्थूले सूक्ष्मं विजानीयात्सूक्ष्मे य परमे पदे ।
 परं पदं समासाद्य पदशून्यं प्रपद्यते ॥ ५६ ॥
 परा विद्या न बन्धाय न मोक्षाय प्रकीर्तिता ।
 बन्धमोक्षौ यथा दृष्टौ सा परा विद्या स्मृता ॥ ५७ ॥
 यदा बन्धो न बन्धः स्यान्मोक्षो नापि य मोक्षकः ।
 तदा वार्त्तला साक्षात्स्वल्लृष्टि सम्प्रकाशते ॥ ५८ ॥

ન તસ્યાઃ ધ્યાનકાલોઽસ્તિ ન ચ નિષેધઃ કદાચન ।
 યદા સ્મરેત્સ્વસંવિત્તિં તદા ધ્યાનં પ્રવર્તતે ॥ ૫૯ ॥
 પ્રાતર્મધ્યન્દિને સાયં રાત્રૌ વા યત્ર કુત્રચિત્ ।
 નિયમોઽત્ર ન કર્તવ્યઃ સ્વસંવિત્તિઃ પરા વિધિઃ ॥ ૬૦ ॥
 નાભ્યાસેનેવ સિદ્ધિઃ સ્થાદભ્યાસોઽપિ વિવર્જિતઃ ।
 અવધાનં તુ કર્તવ્યં સ્વભાવસ્ય નિરીક્ષણે ॥ ૬૧ ॥
 દ્રષ્ટા દૃશ્યં ચ યત્રૈકં દૃશ્યતે સંવિદાત્મના ।
 તત્ર પરાવિદ્યા દેવી સ્વયમેવ પ્રકાશતે ॥ ૬૨ ॥
 દ્રષ્ટૃદૃશ્યવિભાગસ્ય યદા નાસ્તિ વ્યવસ્થિતિઃ ।
 યત્ર કેવલસંવિત્તિઃ સા પરા વિદ્યા પરા સ્મૃતા ॥ ૬૩ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં ધન્યોઽસ્મિ તવ ભાષિતૈઃ ।
 પરાવિદ્યાપ્રકાશેન મનો મે વિશદીકૃતમ્ ॥ ૬૪ ॥
 કિં તસ્યાઃ સાધનસ્થાન્તે કિં ફલમુપજાયતે ।
 કિં લક્ષણં પરં તત્ર સાધકસ્ય પ્રજાયતે ॥ ૬૫ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં ન ચિહ્નં તત્ર દૃશ્યતે ।
 શાન્તિઃ સ્વાભાવિકી યસ્ય તસ્ય વિદ્યા પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૬૬ ॥
 યસ્ય રાગદ્વિષૌ ક્ષીણૌ યસ્ય લોભો ન વિદ્યતે ।
 યસ્ય સર્વેષુ ભૂતેષુ સમતા સ પરાવિદઃ ॥ ૬૭ ॥
 ન જ્ઞાનં તસ્ય ગર્વાયિ ન મૌનં તસ્ય દર્પકમ્ ।
 ન શક્તિઃ પરંપીડાયૈ સ પરાવિદ્યયા સ્થિતઃ ॥ ૬૮ ॥
 ન સંસારં તિરસ્કુર્યાન્ન મોક્ષે લાલયેત્મનઃ ।
 યથાભૂતં જગત્પશ્યન્સ પરાં વિદ્યાં પ્રપદ્યતે ॥ ૬૯ ॥
 અન્તે ન કિઞ્ચિદાદાય ન કિઞ્ચિદપિ ત્યજેત્ ।
 સ્વસંવિત્તૌ વિલીનાત્મા વાર્બેલાયાં સ્થિતો ભવેત્ ॥ ૭૦ ॥
 એષા પરાવિદ્યા પ્રોક્તા ગુહ્યાદ્ગુહ્યતરા મતા ।
 ન પ્રકાશ્યા દુરાચાર્યે ન લોભાય પ્રદર્શિતા ॥ ૭૧ ॥
 શુદ્ધચિત્તાય દાતવ્યા સત્યનિષ્ઠાય ધીમતે ।

કરુણાય સમત્વાય વિનીતાય વિશેષતઃ ॥ ૭૨ ॥

ઇયં વિદ્યા પરા પ્રોક્તા સર્વવિદ્યૈકકારણમ્ ।

યસ્યાઃ પ્રકાશમાસાદ્ય વિદ્યાઃ સર્વાઃ પ્રકાશતે ॥ ૭૩ ॥

પરા વિદ્યા પરં હૃદયં પરં જ્યોતિઃ પરં પદમ્ ।

પરા વાર્બલા વિજ્ઞેયા યત્ર સર્વં વિલીયતે ॥ ૭૪ ॥

ઇતિ વાર્બલતન્ત્રસ્ય અન્તર્યાગખણ્ડે પચ્ચદશઃ પટલઃ ।

ઇતિ પરાવિદ્યાવિવેચનપરાવિદ્યાધ્યાનવિધિનિરૂપણં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

ષોડશઃ પટલઃ પરવિદ્યાસમ્પ્રદાયગુરુનામસંકીર્તનમ્

(વાર્બલતન્ત્રે અન્તર્યાગખણ્ડઃ)

શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।

પરાવિદ્યાપ્રવાહસ્ય ગુરુપદ્ધિત્તિં વદસ્વ મે ॥ ૧ ॥

કે કે ગુરવ એતસ્યાઃ પરવિદ્યાયાઃ પ્રવર્તકાઃ ।

કસ્માદારભ્ય સમ્પ્રાપ્તા કસ્મિન્નન્તે પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૨ ॥

દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।

ન વર્ણયામિ વૃત્તાન્તં કેવલં નામસચ્ચયમ્ ॥ ૩ ॥

આદ્યં નામ પરં ગુહ્યં સ્વયજ્ઞયોતિરનુત્તરમ્ ।

તતઃ પ્રજ્ઞાપ્રવાહસ્ય ગુરવઃ સમ્પ્રકીર્તિતાઃ ॥ ૪ ॥

અનુત્તર ઉવાચેદં સ્વયમ્ભવાદિપરમ્પરામ્ ।

અમૃતાક્ષો મહાતેજઃ પ્રબોધોડનન્તદીધિતિઃ ॥ ૫ ॥

નિર્વિકલ્પો નિરાલમ્બઃ શાન્તદીપો નિરામયઃ ।

ચિદ્ધનો વિમલોડવ્યક્તો બોધકેતુર્મહામુનિઃ ॥ ૬ ॥

પ્રજ્ઞાશ્રયો મહાયોગી સંવિદ્ગર્ભો નિરજ્જનઃ ।

એકાત્મા વિશ્વબોધશ્ચ સત્યકેતુઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૭ ॥

પ્રેમદીપો દયાસારઃ શમગર્ભો જિતેન્દ્રિયઃ ।

કરુણાક્ષો મહાધીરઃ શાન્તિનાથો નિરાકુલઃ ॥ ૮ ॥

તતઃ ક્ષેમકરો નામ સત્યવ્રતો મહામતિઃ ।

ધર્મકેતુઃ સમદર્શી મૈત્રેયઃ કરુણાકરઃ ॥ ૯ ॥

અરુણાક્ષો મહાપ્રાણો વિમર્શાત્મા નિરાશ્રયઃ ।
 જ્ઞાનદીપો મહાબુદ્ધિર્વિવેકાત્મા નિરામયઃ ॥ ૧૦ ॥
 એતે પરમ્પરાગુર્વો નામમાત્રેણ કીર્તિતાઃ ।
 તતઃ પ્રેમપ્રવાહે તુ ગુરવઃ સમ્પ્રકીર્તિતાઃ ॥ ૧૧ ॥
 ઈશાનન્દો મહાયોગી શરણ્યઃ શાન્તિવર્ધનઃ ।
 દયામિત્રો મહાતેજા લોકબન્ધુઃ પ્રિયંવદઃ ॥ ૧૨ ॥
 ક્ષાન્તિદીપો હૃદિસ્થશ્ચ પ્રેમાત્મા સત્યવર્ધનઃ ।
 જીવબન્ધુર્મહામૈત્રઃ સર્વજીવહિતે રતઃ ॥ ૧૩ ॥
 તતઃ નિર્ગન્થમાર્ગે તુ ગુરવઃ સમ્પ્રકીર્તિતાઃ ।
 સત્યદર્શી મહાતેજા નિરપેક્ષો જિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૧૪ ॥
 વૈરાગ્યકેતુર્ધર્મજ્ઞો મુક્તબન્ધુર્નિરામયઃ ।
 નિર્મમો નિશ્ચલો ધીરઃ સમચિત્તો નિરઞ્જનઃ ॥ ૧૫ ॥
 તતઃ મરુમતેષ્વેવ ગુરવઃ સમ્પ્રકીર્તિતાઃ ।
 એકેશો જ્ઞાનદીપશ્ચ શરણાગતમિત્રકઃ ॥ ૧૬ ॥
 અદ્વયબોધો ધર્માત્મા દયાલુશ્ચ વિમર્શકઃ ।
 સત્યપ્રિયઃ ક્ષમાશીલો વિશ્વબન્ધુઃ સમાહિતઃ ॥ ૧૭ ॥
 તતઃ આર્યપ્રવાહેષુ નામાનિ શૃણુ સુવ્રત ।
 ધર્મદીપો મહાબુદ્ધિર્નિર્વાણો વિમલોદયઃ ॥ ૧૮ ॥
 બોધિસારો મહાધીરઃ કરુણાગર્ભ એવ ચ ।
 મૈત્રીકેતુઃ શમપ્રજ્ઞઃ શૂન્યબોધો નિરઞ્જનઃ ॥ ૧૯ ॥
 પ્રજ્ઞાદર્શી મહાયોગી ધર્મસિંહો જિતેન્દ્રિયઃ ।
 વિમુક્તાત્મા પ્રસન્નાત્મા નિર્વિકલ્પો મહામુનિઃ ॥ ૨૦ ॥
 તતઃ યોગપ્રવાહેષુ ગુરવઃ સમ્પ્રકીર્તિતાઃ ।
 ઋતમ્બરો મહાતેજા સંવિત્સારો મહામતિઃ ॥ ૨૧ ॥
 નાદબોધો મહાયોગી પ્રાણદીપો નિરઞ્જનઃ ।
 તત્ત્વદર્શી મહાપ્રાણો યોગદીપો નિરામયઃ ॥ ૨૨ ॥
 ચિદાકાશો મહાધીરઃ સમાધિસ્થો જિતેન્દ્રિયઃ ।

डैवव्यडेतुर्वैरागी स्वसंवित्प्रकाशकः ॥ २३ ॥

ततः ज्ञानमार्गिणां तु नामानि शृणु सुव्रत ।
आत्मदीपो विवेकात्मा ब्रह्मदर्शी निरञ्जनः ॥ २४ ॥

सत्यबोधो मलायोगी निर्वपो निःपरिग्रहः ।
अद्वयात्मा मलाप्राज्ञः शान्तबोधो निरामयः ॥ २५ ॥

तत्त्वकेतुर्मलाधीरो बोधात्मा विश्वदर्शकः ।
शिदानन्दो विमुक्तात्मा परबोधो मलामुनिः ॥ २६ ॥

ततः रजस्यवाडेषु गुरवः सम्प्रकीर्तिताः ।
गूढबोधो मलातेजा रजस्यात्मा निरञ्जनः ॥ २७ ॥

अन्तर्दर्शी मलायोगी सूक्ष्मबोधो मलामतिः ।
शिद्दर्भो गुह्यदीपश्च अनिर्वार्यो निरामयः ॥ २८ ॥

ततः तत्त्वप्रवाहस्य गुरवः सम्प्रकीर्तिताः ।
तत्त्वनाथो मलाधीरः सत्यकेतुर्विमर्शकः ॥ २९ ॥

विवेकदीपो ज्ञानात्मा समदर्शी निरञ्जनः ।
प्रेमसारो दयागर्भो विश्वात्मा शान्तिवर्धनः ॥ ३० ॥

ततः मरुप्रवाडेषु नामानि शृणु सुव्रत ।
शरणादीपो धर्मात्मा सत्यव्रतो मलामतिः ॥ ३१ ॥

दयासिन्धुर्मलायोगी क्षमागर्भो निरामयः ।
ओकबोधः प्रेमकेतुर्निर्ममो निरुपद्रवः ॥ ३२ ॥

ततः भ्लेच्छमतानां तु संस्कृतैर्नामभिः कृमात् ।
अकेश्वरः सत्यदर्शी रजस्यज्ञो मलाधृतिः ॥ ३३ ॥

समर्पणो मलाप्राज्ञः करुणात्मा शमप्रियः ।
धर्मदीपो निरालम्बः शरण्यो विश्वबान्धवः ॥ ३४ ॥

सत्यसारो मलाधीरो न्यायज्ञो विमलोदयः ।
ओकचित्तो मलायोगी दयामित्रो निरञ्जनः ॥ ३५ ॥

ततः शास्त्रप्रवाडेषु गुरवः सम्प्रकीर्तिताः ।
वयनात्मा धर्मकेतुः प्रेमवक्ता जितेन्द्रियः ॥ ३६ ॥

સત્યવાગ્વિમલાત્મા ચ ક્ષમાસારો મહામતિઃ ।
 હૃદયજ્ઞો દયાદીપો લોકનાથો નિરામયઃ ॥ ૩૭ ॥
 તતઃ નારીગુરુણાં તુ નામાનિ શૃણુ સુવ્રત ।
 પ્રજ્ઞામતી મહાધીરા કરુણા શાન્તિદાયિની ॥ ૩૮ ॥
 પ્રેમલક્ષ્મી વિમર્શજ્ઞા સત્યશ્રીરમૂતપ્રભા ।
 દયામયી મહાયોગી શુદ્ધબોધા નિરન્જન ॥ ૩૯ ॥
 ચિદ્રૂપા જ્ઞાનદીપ્તિ ચ વિશ્વમાતા નિરામયા ।
 મૈત્રીશ્રીઃ ક્ષમાસારા ચ શાન્તિગર્ભા મહામતિઃ ॥ ૪૦ ॥
 તતઃ લોકહિતાર્થાય યે યે ધર્મપ્રવર્તકાઃ ।
 તેષાં સંસ્કૃતનામાનિ શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ॥ ૪૧ ॥
 પ્રેમાનન્દો ધર્મદીપો સત્યસારો દયાકરઃ ।
 વિશ્વબન્ધુર્મહાધીરઃ શરણ્યો લોકપાલકઃ ॥ ૪૨ ॥
 સત્યકેતુર્મહાપ્રાણો ન્યાયદીપો નિરન્જનઃ ।
 કરુણેશો મહાયોગી ક્ષમાબન્ધુર્નિરામયઃ ॥ ૪૩ ॥
 જ્ઞાનવ્રતો મહાતેજઃ સમદર્શી મહામતિઃ ।
 એકાત્મા વિશ્વસારશ્ચ શાન્તિદીપો વિમલોદયઃ ॥ ૪૪ ॥
 તતઃ સ્ત્રીપુરુષાતીતાઃ યે ગુરવઃ પરિકીર્તિતાઃ ।
 નપુંસકત્વનિર્મુક્તાઃ સ્વસંવિત્પ્રતિબોધકાઃ ॥ ૪૫ ॥
 અદ્વયાત્મા ચિદાકાશો નિરપેક્ષો નિરન્જનઃ ।
 સ્વયન્જયોતિઃ પરબોધઃ શાન્તાત્મા વિશ્વદર્શકઃ ॥ ૪૬ ॥
 એતે સર્વે મહાગુર્વઃ પરવિદ્યાપ્રકાશકાઃ ।
 નામમાત્રેણ નિર્દિષ્ટા ન તેષાં વર્ણના મયા ॥ ૪૭ ॥
 ન દેશો ન કુલં તેષાં ન જાતિર્ન ચ સમ્પદઃ ।
 યત્ર યત્ર પરા વિદ્યા તત્ર તત્ર ગુરુપદ્મકતયઃ ॥ ૪૮ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં વિસ્તીર્ણા ગુરુપદ્મકતયઃ ।
 કિં સર્વેષાં તુ નામાનાં સારભૂતં પરં પદમ્ ॥ ૪૯ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં નામાન્યેતાનિ દીપવત્ ।
 દીપસ્ય દીપકં યત્તુ તદનુત્તરમુચ્યતે ॥ ૫૦ ॥

નાદાગુરુર્ન ચાન્ત્યશ્ચ ન મધ્યસ્થોડપિ કશ્ચન ।
 સ્વસંવિત્તિઃ પરા વિદ્યા ગુરુતત્ત્વં તદેવ હિ ॥ ૫૧ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય અન્તર્યાગખણ્ડે ષોડશઃ પટલઃ ।
 ઇતિ પરવિદ્યાસમ્પ્રદાયગુરુનામસફૂર્તિનં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

સમદશઃ પટલઃ પરકાયપ્રવેશતત્ત્વનિરૂપણમ્

(વાર્બેલતન્ત્રે અન્તર્યાગખણ્ડઃ)
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં દેવદત્તં મહામતિમ્ ।
 પરવિદ્યાપ્રવાહોડયં શ્રુતો ગુહ્યતમો મયા ॥ ૧ ॥
 અધુના તુ મહાગુહ્યં પરકાયપ્રવેશનમ્ ।
 કથં તદ્દુપપદ્યેત તન્મે વિસ્તરતો વદ ॥ ૨ ॥
 કિં દેહસ્ય પરિત્યાગઃ કિં વા દેહાન્તરે ગતિઃ ।
 કિં જીવસ્ય પ્રવૃત્તિઃ સ્યાત્કિં તત્ર પરમં પદમ્ ॥ ૩ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં શૃણુ સૌમ્ય મહામતે ।
 પરકાયપ્રવેશોડયં ન દેહત્યાગ ઉચ્યતે ॥ ૪ ॥
 ન પ્રાણસ્ય વિનિર્મોક્ષો ન જીવસ્ય વિનિર્ગમઃ ।
 સંવિદઃ સૂક્ષ્મવિસ્તારઃ પરકાયગતિઃ સ્મૃતા ॥ ૫ ॥
 સ્વદેહે યઃ સ્થિતો નિત્યં દેહબુદ્ધિવિવર્જિતઃ ।
 સ એવ પરદેહેડપિ સંવિદં પશ્યતિ ધ્રુવમ્ ॥ ૬ ॥
 દેહં દેહાન્તરે દૃષ્ટ્વા ન મોહં સમુપાશ્રયેત્ ।
 ન સ્વત્ત્વં તત્ર ગૃહ્ણીયાન્ન પરત્વં વિચિન્તયેત્ ॥ ૭ ॥
 યસ્ય દેહે સ્વભાવેન સંવિદેકૈવ વર્તતે ।
 તસ્ય દેહાન્તરેડપ્યેષા ભેદં નૈવ પ્રપદ્યતે ॥ ૮ ॥
 નાયં માર્ગો હિ લોભાય ન ચ કૌતૂહલહેતવે ।
 ન ચ દેહજયાર્થાય ન ચ શક્તિપ્રદર્શનમ્ ॥ ૯ ॥
 કરુણાર્થં પરિત્રાણે જ્ઞાનાર્થં ચ વિશેષતઃ ।
 યત્ર ધર્મઃ પ્રયોજ્યઃ સ્યાત્તત્રાસ્ય વિનિયોગિતા ॥ ૧૦ ॥

અધિકારં પરીક્ષેત સાધકસ્ય મહામતિઃ ।
 ચિત્તશુદ્ધિં ક્ષમાં સત્યં દયાં ધૈર્યં ચ નિત્યશઃ ॥ ૧૧ ॥
 કામક્રોધવિનિર્મુક્તો નિર્લોભો નિરહકૃતિઃ ।
 યઃ પરસ્વે ન લુબ્ધઃ સ્યાદસ્યાધિકારવાન્મતઃ ॥ ૧૨ ॥
 ગુરોરનુજ્ઞાયા કાર્યં ન સ્વેચ્છામાત્રતઃ ક્વચિત્ ।
 ગુરુન્ વિહાય યઃ કુર્યાત્સ માર્ગાદ્વિપ્રહીયતે ॥ ૧૩ ॥
 પ્રથમં સ્વશરીરસ્ય સ્થૈર્યં સમ્પાદયેત્સુધીઃ ।
 શુદ્ધે સ્થાને સમાસીનઃ શાન્તચિત્તો જિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૧૪ ॥
 નાત્યશ્રીયાન્ન ચાનશ્રત્તાતિનિદ્રાં સમાશ્રયેત્ ।
 મિતાહારવિહારસ્તુ સાધકઃ સ્થિરતાં વ્રજેત્ ॥ ૧૫ ॥
 શરીરં શિથિલં કૃત્વા નિશ્ચલં ચ યથાસુખમ્ ।
 પ્રાણસ્ય ગતિમાલોક્ય ન તસ્ય નિયમં હરેત્ ॥ ૧૬ ॥
 આગચ્છન્તં વિનિઃશ્વાસં ગચ્છન્તં ચ નિરીક્ષયેત્ ।
 પ્રાણસાક્ષી ભવેદ્દીમાન્નિરોધં ન સમાચરેત્ ॥ ૧૭ ॥
 તતઃ સ્વદેહમાલોક્ય પાદાદારભ્ય મસ્તકમ્ ।
 પ્રત્યઙ્ગં સંવિદા પૂર્ણ ભાવયેત્સમાહિતઃ ॥ ૧૮ ॥
 નખાગ્રે સંવિદં પશ્યેન્મધ્યે ચાપિ તથૈવ તામ્ ।
 શિરોદેશે હૃદિ ચૈવ સર્વાઙ્ગેષુ નિરન્તરામ્ ॥ ૧૯ ॥
 માંસાસ્થિરુધિરં સર્વં સંવિદ્ભાસિતમિષ્યતે ।
 દેહો ન સ્વતન્ત્રઃ કશ્ચિદિતિ બુદ્ધ્યા વ્યવસ્થિતઃ ॥ ૨૦ ॥
 યથા ઘટે સ્થિતં વ્યોમ ઘટભઙ્ગો ન નશ્યતિ ।
 તથા દેહગતે ભાને દેહભઙ્ગો ન તાં હરેત્ ॥ ૨૧ ॥
 આકાશવત્સ્થિતાં સંવિત્સર્વદેહવ્યવસ્થિતામ્ ।
 સ્વદેહાદપિ વિસ્તીર્ણા ભાવયેત્સૂક્ષ્મદર્શકઃ ॥ ૨૨ ॥
 તતઃ સમીપસ્થદેહં યદિ ધર્માર્થમાશ્રયેત્ ।
 તસ્ય રૂપં ન ગૃહ્ણીયાત્સંવિદૂર્પં નિરીક્ષયેત્ ॥ ૨૩ ॥
 ન ચ તત્ર પ્રવેષ્ય્યં બલાદ્ધારમિવાલયે ।
 સંવિદઃ સામ્યયોગેન સમ્બન્ધસ્તત્ર જાયતે ॥ ૨૪ ॥

यत्र दैः प्रसन्नः स्यात्तत्र सङ्कल्पमायरेत् ।
 यत्र बाधा प्रजायेत तत्र स्थाने निवर्तयेत् ॥ २५ ॥
 परदेहं न स्वदेहं मन्येत्साधकसत्तमः ।
 न तत्र स्वार्थमायरेन्न यः कर्म विपर्ययेत् ॥ २६ ॥
 केवलं धर्मकार्याय करुणाप्रेरितं मनः ।
 यत्र तिष्ठति तत्रैव प्रवालोऽस्य प्रजायते ॥ २७ ॥
 नाडीषु यः प्रवालोऽस्ति प्राणस्य सूक्ष्मसञ्चरः ।
 तं केवलं निरीक्षेत न तस्य परिवर्तनम् ॥ २८ ॥
 लृष्टये चित्तमाधाय लृष्टयस्य प्रकाशकम् ।
 प्रकाशस्य परं साक्षिं तत्र संवित्प्रकाशयेत् ॥ २९ ॥
 नाभौ न कण्ठदेशे वा न मूर्ध्नि केवलं स्थितिम् ।
 सर्वदेशगतां संवित्समदृष्ट्या निरीक्षयेत् ॥ ३० ॥
 यदा स्वदेहपर्यन्तो भेदभावो विलीयते ।
 तदा देहान्तरे संविदेकतां प्रतिपद्यते ॥ ३१ ॥
 न तत्र गमनं ज्ञेयं न आगमनमुच्यते ।
 यत्र संविदभिन्ना स्यात्तत्र देशः कुतो भवेत् ॥ ३२ ॥
 इत्येवं भावयित्वा तु क्षणमात्रं स्थितो भवेत् ।
 न तत्र दीर्घकालं तु मनः सञ्चारयेत्सुधीः ॥ ३३ ॥
 परदेहस्य कर्माणि न गृहीयात्तदायन ।
 न तस्य संस्कृतिं बिन्द्यान् स्वभावं विनाशयेत् ॥ ३४ ॥
 यस्य यत्स्वभावसिद्धं तत्तस्यैव सुरक्षितम् ।
 परकायगतः साधुर्न कर्ता तस्य कर्मणाम् ॥ ३५ ॥
 यथा पथिक आश्रित्य क्षणमेकं गृहं व्रजेत् ।
 तथा देहमुपाश्रित्य पुनः स्वगृहमाव्रजेत् ॥ ३६ ॥
 स्वदेहस्मरणं कृत्वा लृष्टयस्थां परां स्मृतिम् ।
 संविदं स्वशरीरे तु शनैः संस्थापयेत्सुधीः ॥ ३७ ॥
 निःश्वासस्य प्रवाडेन स्वदेहे प्रत्यवस्थितः ।

પુનઃ સ્વાઙ્ગાનિ સંવીક્ષ્ય સ્થિરચિત્તો ભવેત્સુધીઃ ॥ ૩૮ ॥

નેત્રે મનસિ ચિત્તે ચ પ્રાણે દેહે ચ સંવિદમ્ ।

સમં સ્થાપ્ય તતઃ પશ્ચાદ્દૈનન્દિન્યાં સ્થિતિં પ્રજેત્ ॥ ૩૯ ॥

નિદ્રયા ન તુ મોહં સ્યાન્ન ધર્ષોડનુભવેડપિ ચ ।

ન સિદ્ધિમિતિ મન્યેત ન ચાત્માનં વિશેષયેત્ ॥ ૪૦ ॥

યઃ પરકાયસિદ્ધૌ તુ ગર્વમાપ્નોતિ દુર્મતિઃ ।

સ સિદ્ધિં નાશયેદેવ સ્વહૃદ્ગ્રન્થિં ન બુધ્યતે ॥ ૪૧ ॥

યઃ કરુણાપરઃ શાન્તો નિસ્પૃહઃ સત્યસંયુતઃ ।

તસ્ય સંવિત્પ્રવાહોડયં શનૈઃ શુદ્ધિં પ્રપદ્યતે ॥ ૪૨ ॥

ન મૃતસ્ય શરીરં તુ સાધનાર્થં સમાશ્રયેત્ ।

ન દુઃખિતસ્ય દેહેડપિ સ્વાર્થબુદ્ધિં સમાચરેત્ ॥ ૪૩ ॥

જીવદ્ભિઃ સહ સમ્બન્ધઃ કેવલં ધર્મકારણાત્ ।

અન્યથા વિનિવર્તેત વિવેકં ન પરિત્યજેત્ ॥ ૪૪ ॥

પરકાયોડપિ દેહોડયં મૃન્મયઃ ક્ષણભઙ્ગુરઃ ।

સંવિદેવ સ્થિરા નિત્યં દેહાસ્તુ પરિવર્તિનઃ ॥ ૪૫ ॥

દેહભેદં પરિત્યજ્ય સંવિદૈક્યં વિચિન્તયેત્ ।

સંવિદૈક્યે સ્થિતો યોગી વાર્બેલાં તત્ર પશ્યતિ ॥ ૪૬ ॥

સા પરા ન ગતિર્થસ્યાઃ સા ન કસ્યાપિ દેહજા ।

દેહદેહિવિભાગસ્ય સાક્ષિણી સા નિરામયા ॥ ૪૭ ॥

પરા વિદ્યા હિ યત્રૈવ પરકાયોડપિ તત્ર હિ ।

પરકાયપ્રવેશસ્ય મૂલં સંવિદભેદતા ॥ ૪૮ ॥

ન સિદ્ધિર્દેહગત્યૈવ ન ચ ચેષ્ટાવિશેષતઃ ।

અભિન્નસંવિદઃ શાન્તિઃ પરં સિદ્ધિફલં સ્મૃતમ્ ॥ ૪૯ ॥

યઃ સ્વદેહે પરે દેહે સમાનાં સંવિદં વિદેત્ ।

સ એવ પરકાયસ્ય તત્ત્વતઃ પ્રવેશકઃ ॥ ૫૦ ॥

ન તસ્ય મૃત્યુભીતિર્હિ ન દેહસ્ય ચ મન્મથઃ ।

દેહં સાધનમિત્યેવ જાનાતિ સ તુ તત્ત્વવિત્ ॥ ૫૧ ॥

ન સ્વદેહં પરિત્યજ્ય પરદેહે રમેત્સુધીઃ ।
 દેહદ્વયેડપિ યા સંવિત્સા હિ તસ્ય પરા ગતિઃ ॥ ૫૨ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં ગહનં તત્ત્વમદ્ભુતમ્ ।
 ન ગમનં ન યાગમનં સંવિદૈક્યં ત્વયોદિતમ્ ॥ ૫૩ ॥
 કિં કલમસ્ય સાધૂનાં કિં લક્ષણમુપજાયતે ।
 કથં જ્ઞેયં સમાપન્નં તન્મે બ્રૂહિ મહામતે ॥ ૫૪ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં યદા ભેદો ન વિદ્યતે ।
 સ્વાર્થબુદ્ધિઃ ક્ષયં યાતિ કરુણા ચ વિવર્ધતે ॥ ૫૫ ॥
 પરદુઃખે સ્વદુઃખં ચ પરહર્ષે સ્વહર્ષતા ।
 ન બન્ધાય પ્રવર્તેત સ પ્રવેશં વિજાનતે ॥ ૫૬ ॥
 ન શક્તિર્દર્પમાપ્નોતિ ન લોકાન્ વિસ્મયેત્સુધીઃ ।
 ન મૌનં ગર્વહેતોશ્ચ ન સિદ્ધિં વિક્રયેદ્બુધઃ ॥ ૫૭ ॥
 પરકાયપ્રવેશસ્ય રહસ્યં યઃ પ્રબુદ્ધયતે ।
 સર્વદેહેષુ તાં સંવિત્પરાં વાર્બેલામવેક્ષતે ॥ ૫૮ ॥
 દેહો દેહો ન ભિન્નઃ સ્યાદ્ભેદો બુદ્ધિવિકલ્પિતઃ ।
 સંવિદેકા પરા નિત્યા તસ્યાં સર્વં પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥ ૫૯ ॥
 એતદ્બુદ્ધયતમં પ્રોક્તં ન દર્પાય ન કૌતુકમ્ ।
 ધર્મસંરક્ષણાર્થાય કરુણાર્થં વિશેષતઃ ॥ ૬૦ ॥
 અધિકારવિહીનાય ન દેયં જ્ઞાનમેતકમ્ ।
 વિવેકહીનચિત્તસ્ય મોહાયૈવ પ્રવર્તતે ॥ ૬૧ ॥
 ગુરુમૂલં પરં તત્ત્વં ગુરુમૂલઃ પરઃ ક્રમઃ ।
 ગુરોઃ પ્રસાદમાસાદ્ય સિદ્ધિર્નૈવ વિપદ્યતે ॥ ૬૨ ॥
 યઃ સ્વાત્માનં વિજાનીયાત્સર્વદેહેષુ સંસ્થિતમ્ ।
 સ એવ વાર્બેલાં વેત્તિ નાન્યથા તત્ત્વદર્શકઃ ॥ ૬૩ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય અન્તર્યાગખણે સમદશઃ પટલઃ ।
 ઇતિ પરકાયપ્રવેશતત્ત્વનિરૂપણં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

अष्टादशः पटलः पराविद्योपासनाविधिनिर्मुखां

(वार्बेलतन्त्रे अन्तर्थाग्राहः)

श्रुतकेतुर्वायेदं देवदत्तं मलामतिम् ।

पराविद्यां मया श्रुत्वा तस्याः सेवनमिच्छतः ॥ १ ॥

कथं सा परविद्यैयं उपास्या तत्त्वदर्शिभिः ।

निराकारायाः शक्त्यास्तु कः पूजविधिरुच्यते ॥ २ ॥

किं पुष्पं किं च नैवेद्यं किं धूपः किं च दीपकः ।

किं मन्त्रः किं च ध्यानं वा किं तस्याः परमार्थनम् ॥ ३ ॥

देवदत्त उवाचेदं शृणु सौम्य मलामते ।

पराविद्योपयाराणां बाह्यभावो न विद्यते ॥ ४ ॥

यत्र सर्वोपयाराणि स्वसंविता विधीयते ।

तदेव परविद्यायाः परमाराधनं स्मृतम् ॥ ५ ॥

न पुष्पं तत्र गृहीयान्न धूपं न च दीपकम् ।

स्वभावस्य प्रसादस्तु पुष्पमत्र प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥

अलङ्कारस्य त्यागोऽत्र धूपः प्रोक्तो मनीषिभिः ।

ममत्वस्य विसर्गश्च दीपत्वेन प्रकीर्तितः ॥ ७ ॥

कामक्रोधौ परित्यज्य शमं पुष्पं निवेदयेत् ।

द्वेषस्यापि विनाशं च सुगन्धिमिव भावयेत् ॥ ८ ॥

लोभस्य मलनिर्मुक्तिः नैवेद्यं परिकीर्तितम् ।

मत्सरस्य परित्यागः ताम्बूलमिव कीर्तितः ॥ ९ ॥

सत्यवाक्यं जलं प्रोक्तं करुणा यार्ध्यमुच्यते ।

क्षमा पुष्पं समाख्यातं मैत्री मात्यं प्रकीर्तितम् ॥ १० ॥

समता यन्त्रं प्रोक्तं विवेकोऽत्र विबूषणम् ।

प्रसादबुद्धिराच्छादनं सन्तोषो रत्नसञ्चयः ॥ ११ ॥

श्रुतकेतुर्वायेदं बाह्यद्रव्यविवर्जिता ।

कथं पूजा प्रवर्तत यित्तमात्रे व्यवस्थिते ॥ १२ ॥

देवदत्त उवाचेदं यित्तमेव हि मन्दिरम् ।

संवितीढं तु विज्ञेयं हृदयं भाग्यं स्मृतम् ॥ १३ ॥

प्रज्ञा तस्याः पुरःस्थानी विवेकस्तु द्वारपालकः ।
 करुणा तत्र सम्मार्गः सत्यं तत्र प्रकाशकम् ॥ १४ ॥
 प्रथमं स्वर्गं शुद्धं कृत्वा पूजां समारभेत् ।
 न बाह्यं मलिनं कुर्यान्नान्तःकरणमादरात् ॥ १५ ॥
 स्वश्चासागमनं पश्येद्भग्नं च निरीक्षयेत् ।
 प्राणस्य साक्षिणं ज्ञात्वा तस्यै साक्षिणमाश्रयेत् ॥ १६ ॥
 मनसः सङ्कल्पजावं शनैः पश्येत्समाहितः ।
 निरोधं न प्रकुर्वीत न तस्यैव वशं ब्रजेत् ॥ १७ ॥
 विचारानागतान्सर्वान्प्रकाशे स्थापयेत्सुधीः ।
 यथा नभसि मेघौघास्तथा ते यान्ति यागता ॥ १८ ॥
 अलम्भावं निरीक्षेत्स कुतोऽयमिति चिन्तयेत् ।
 चिन्तनस्यापि साक्षिणं ज्ञात्वा शान्तौ निवेशयेत् ॥ १९ ॥
 नाहं कर्तेति वाङ्मेन न किञ्चिदपि साधयेत् ।
 कर्तृत्वस्य स्वरूपं तु विवेकेन निरीक्षयेत् ॥ २० ॥
 यत्कर्म क्रियते लोके तद्भावं समवेक्षयेत् ।
 भगवत्परहितं कर्म पराविद्योपचारकः ॥ २१ ॥
 यः पश्यति स्वकर्माणि साक्षिवद्विगतस्मृतः ।
 तस्य कर्मैव पूजेयं तस्य श्रुवनमेव यत् ॥ २२ ॥
 शब्दः श्रवणपूजा स्याद्रूपं दर्शनमार्थनम् ।
 स्पर्शः संवित्स्मृतिः प्रोक्ता गन्धो भावप्रबोधनम् ॥ २३ ॥
 रसः प्रेमसमाप्यातो हृन्दिद्याणां निवेदनम् ।
 हृन्दिद्याणि न बाधेत न तेष्वसाज्जिमाश्रयेत् ॥ २४ ॥
 यद्भुङ्क्ते तद्गुणहारं यद्भक्ष्यार्थं न भवेत् ।
 यद्भक्ष्यति पदं तस्य प्रदक्षिणा प्रकीर्तिता ॥ २५ ॥
 यत्करोति कराभ्यां तु तत्सेवा परिकीर्तिता ।
 यद्ददाति स्वहस्तेन तदर्थं परमुच्यते ॥ २६ ॥
 यत्पश्यति समं लोके तदेव देवीदर्शनम् ।

યત્સૃજત્યન્તરે પ્રેમ તદેવ પુષ્પસઞ્ચયઃ ॥ ૨૭ ॥

પરાવિદ્યા ન પૂજ્યા સ્યાલ્કિઞ્ચિદ્ધાહ્યોપચારતઃ ।
સ્વરૂપત્વેન વિજ્ઞેયા સ્વસંવિત્તિપ્રકાશિકા ॥ ૨૮ ॥

ન તસ્યાઃ પૃથગ્ગાલમ્બં ન ચ દૂરં ન ચાન્તિકમ્ ।
યત્ર સંવિદવિચ્છિન્ના તત્ર દેવી પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૨૯ ॥

ધ્યાનં તસ્યાઃ પ્રવક્ષ્યામિ ઉપાસનસમન્વિતમ્ ।
નિરાકારાં પરાં દેવીં સ્વપ્રકાશાં વિચિન્તયેત્ ॥ ૩૦ ॥

ન વર્ણો ન ચ રૂપં સ્યાન્ન ચ મૂર્તિઃ કદાચન ।
અચિન્ત્યાં ચિન્તયેદેવીં ચિન્તાયા મૂલરૂપિણીમ્ ॥ ૩૧ ॥

ન શૂન્યાં ન ચ પૂર્ણાં તાં ન જ્યોતિં ન ચ તમોમયીમ્ ।
જ્યોતિસ્તતમસિ ચત્સારં તદ્રૂપં પરિકલ્પયેત્ ॥ ૩૨ ॥

યસ્યાં સર્વં સમુત્પન્નં યસ્યાં સર્વં વિલીયતે ।
સ્વર્ણગર્ભાં મહાગર્ભાં વિશ્વગર્ભાં વિચિન્તયેત્ ॥ ૩૩ ॥

ન તસ્યા આદિમન્વિચ્છેન્નાન્તમખ્યન્વવેક્ષયેત્ ।
સ્વયમ્ભુવં પરં તત્ત્વમનુત્તરમુપાસયેત્ ॥ ૩૪ ॥

સર્વભૂતાન્તરે યાં તુ સર્વભૂતાતિગાં તથા ।
તાં વાર્બેલાં પરાં દેવીં સ્વસંવિત્તૌ નિવેશયેત્ ॥ ૩૫ ॥

પરા સા પરમાકારા અકારા ચ નિરામયા ।
અપરાસુ ચ યા ભાતિ રૂપભેદૈઃ સહસ્રશઃ ॥ ૩૬ ॥

પરાપરા ચ યા જ્ઞેયા રૂપારૂપસમન્વિતા ।
ત્રિવિધં તસ્યાઃ ઐશ્વર્યં એકૈવ પરમા કલા ॥ ૩૭ ॥

નારીરૂપં નરો રૂપં નપુંસકમથાપિ વા ।
યદ્યદ્રૂપં પ્રપદ્યેત તત્તદ્રૂપેણ સા સ્થિતા ॥ ૩૮ ॥

દેવે દેવત્વરૂપા સા દૈત્યે દૈત્યત્વમાશ્રિતા ।
મર્ત્યે મર્ત્યસ્વરૂપા સા પશુપક્ષિષુ જીવનમ્ ॥ ૩૯ ॥

મત્સ્યે સલિલરૂપા સા વિહગે વ્યોમગામિની ।
સ્થાવરે સ્થૈર્યરૂપા સા જડગમે ગતિરૂપિણી ॥ ૪૦ ॥

વિદ્યાયામપિ સા વિદ્યા અવિદ્યાયામવિદ્યાકા ।
 શુભે શુભસ્વરૂપા સા અશુભેડપિ નિરામયા ॥ ૪૧ ॥
 ન્યાયે ન્યાયસ્વરૂપા સા અન્યાયેડપિ નિરીક્ષિતા ।
 પ્રકાશે દીપ્યતે દેવી તમસ્યપિ પ્રકાશતે ॥ ૪૨ ॥
 યઃ સર્વત્ર તામેવૈકાં સંવિદં સમ્પ્રપશ્યતિ ।
 તસ્ય પૂજા પરા જ્ઞેયા ન પુષ્પાદ્યુપચારતઃ ॥ ૪૩ ॥
 ઉપાસના તુ સા પ્રોક્તા યત્રોપાસ્યોપાસકૌ ।
 સ્વરૂપૈકત્વમાપ્નુતસ્તત્ર પૂજા પરા મતા ॥ ૪૪ ॥
 ન ભક્તો ન ચ દેવી ચ ન ભેદો ન ચ ભેદિતા ।
 યત્ર પ્રેમસ્વરૂપેણ સ્થિતં તત્ત્વં નિરામયમ્ ॥ ૪૫ ॥
 યદા ભક્તિર્ન યાયેત્સ્વં ન મોક્ષં ન ચ સમ્પદમ્ ।
 કેવલં સત્યરૂપેણ તિષ્ઠેત્સા પરમાર્થના ॥ ૪૬ ॥
 ન સિદ્ધિં પ્રાર્થયેદ્ભક્તો ન ચ લોકપ્રશંસનમ્ ।
 સ્વભાવશુદ્ધિમાત્રં તુ પ્રાર્થયેત્પરમેશ્વરીમ્ ॥ ૪૭ ॥
 ન ધનં ન ચ રાજ્યં વા નાયુર્ન ચ સુખં તથા ।
 યાયેત્સત્યં ચ શાન્તિં ચ કરુણાં ચ નિસ્તરારામ્ ॥ ૪૮ ॥
 યઃ પરસ્ય હિતં કુર્યાદાત્મલાભમપેક્ષ્ય ચ ।
 સ એવ પરવિદ્યાયાઃ નિત્યપૂજા કરોતિ હિ ॥ ૪૯ ॥
 યઃ ક્ષમાં ધારયેદન્તઃ સત્યં વાચા પ્રકાશયેત્ ।
 યઃ પરદુઃખમાલોક્ય કરુણાં જનયેદ્દૃદિ ॥ ૫૦ ॥
 તસ્ય હસ્તૌ કરૌ પૂજ્યૌ તસ્ય વાણી સ્તવઃ સ્મૃતઃ ।
 તસ્ય ચિત્તં હિ પીઠં સ્યાત્તસ્ય જીવનમુપાસનમ્ ॥ ૫૧ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં ઉપાસનમિદં પરમ્ ।
 કિં તસ્ય ફલમાખ્યાતં કથં સિદ્ધિર્ભવેદિહ ॥ ૫૨ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં ન ફલાર્થં પરા મતા ।
 ફલમસ્યા સ્વભાવસ્ય વિશુદ્ધિરિતિ નિશ્ચયઃ ॥ ૫૩ ॥
 યદા રાગદ્વિષૌ ક્ષીણૌ યદા લોભો વિલીયતે ।
 યદા સર્વેષુ ભૂતેષુ સમદૃષ્ટિઃ પ્રજાયતે ॥ ૫૪ ॥

યદા સત્યં પ્રિયં ભૂત્વા વાણીમધ્યે પ્રવર્તતે ।
 યદા શક્તિઃ પરિત્રાણે કરુણા ચ પ્રવર્તતે ॥ ૫૫ ॥
 યદા નિન્દાસ્તુતિર્દ્વે દ્રે સમાનત્વં પ્રપદ્યતઃ ।
 યદા લાભાલાભયોશ્ચ ચિત્તં ન પરિવર્તતે ॥ ૫૬ ॥
 યદા સ્વાર્થપરિત્યાગઃ સહજત્વેન જાયતે ।
 તદા પરાવિદ્યાયાસ્તુ ઉપાસનાફલં સ્મૃતમ્ ॥ ૫૭ ॥
 ન તદા દેવી દૂરસ્થા ન સાધકશ્ચ પૃથક્ સ્થિતઃ ।
 સ્વસંવિત્તિસ્વરૂપેણ સા હૃદિ સમ્પ્રકાશતે ॥ ૫૮ ॥
 ઉપાસના ન વિરામં સ્યાન્ન ચ કાલવિશેષતઃ ।
 યથાજીવનમેવૈતદ્ભવેદ્દેવ્યાઃ સમર્ચનમ્ ॥ ૫૯ ॥
 પ્રભાતે ચ પ્રવૃત્તૌ ચ મધ્યાહ્ને ચાપિ કર્મસુ ।
 સાયાહ્ને વિશ્રમે ચૈવ નિશાયાં સ્વપનેડપિ ચ ॥ ૬૦ ॥
 યદા સ્મૃતિઃ પરા નિત્યં સંવિદેવાવલોકિતા ।
 તદા સર્વક્ષણં પુણ્યં સર્વકાલમુપાસનમ્ ॥ ૬૧ ॥
 ન ગુહ્યાયાં ન ગિરૌ તિષ્ઠેન્ન વનાન્તે ન નિર્જને ।
 લોકે સ્થિત્વા પરાં વિદ્યાં સેવેત્સાધકસત્તમઃ ॥ ૬૨ ॥
 પરિત્યજ્ય ન સંસારં સંસારં નાપિ પૂજયેત્ ।
 તત્ત્વદૃષ્ટ્યા સમાલોક્ય વાર્બેલાં તત્ર ભાવયેત્ ॥ ૬૩ ॥
 સંસારો ન બન્ધકઃ સ્યાન્મોક્ષો નાપિ વિમોચકઃ ।
 દૃષ્ટિરેવ હિ બન્ધાય દૃષ્ટિરેવ વિમુક્તયે ॥ ૬૪ ॥
 દૃષ્ટેઃ શુદ્ધિર્ભવેદ્યસ્ય સ પરાવિદ્યાયા સ્થિતઃ ।
 સર્વદૃશ્યેષુ સંવિત્તિં પશ્યન્સિદ્ધિમવાપ્નુયાત્ ॥ ૬૫ ॥
 યત્ર જ્ઞાતા ચ જ્ઞાનં ચ જ્ઞેયં ચૈવ વિલીયતે ।
 તદેવ પરવિદ્યાયાઃ પરમોપાસનં સ્મૃતમ્ ॥ ૬૬ ॥
 ન મન્ત્રેણ ન તન્ત્રેણ ન યન્ત્રેણ ન પૂજયા ।
 સ્વરૂપાવસ્થિતિમાત્રં પરાવિદ્યોપાસનમ્ ॥ ૬૭ ॥
 એતદ્બુદ્ધ્યતમં પ્રોક્તં પરાવિદ્યોપાસનમ્ ।

न लोभाय प्रदातव्यं न दपयि कदाचन ॥ ६८ ॥

सत्यशीलाय दातव्यं करुणाय विवेकिने ।

स्वसंयताय शान्ताय गुरुभक्ताय धीमते ॥ ६९ ॥

यः पठेद्विदमध्यायं भावयित्वा निरन्तरम् ।

तस्य येतसि संवित्स्या शनैः पूर्णत्वमाप्नुयात् ॥ ७० ॥

न यास्य बाह्यसिद्धिः स्यान्न य लोकविमोहनम् ।

अन्तःप्रसादरूपेण देवी तस्य प्रकाशते ॥ ७१ ॥

यत्र प्रेम परं ज्ञानं यत्र ज्ञानं परं दया ।

यत्र दया समत्वं य तत्र पूजा परा मता ॥ ७२ ॥

यत्र पूजा स्वभावः स्यादुपास्यं यत्र ज्ञानम् ।

उपासकः स्वयं यत्र तत्र वार्बेला संस्थिता ॥ ७३ ॥

एति वार्बेलतन्त्रस्य अन्तर्यामिणोऽष्टादशः पटलः ।

एति पराविधोपासनाविधिनिर्णयं सम्पूर्णम् ॥

ऐकोनविंशः पटलः वार्बेलपरमतत्त्वसारनिर्णयम्

(वार्बेलतन्त्रे अन्तर्यामिणोऽष्टः)

श्रुतकेतुर्वाचेष्टं देवदत्तं मलामतिम् ।

पराविधोपदेशोऽयं श्रुतो गुह्यतमो मया ॥ १ ॥

सर्वं तत्त्वमशेषेण त्वन्मुखादवधारितम् ।

अधुना किं परं गुह्यं वार्बेलायाः परं पदम् ॥ २ ॥

किं सारं सर्वतन्त्राणां किं सारं सर्वविधया ।

किं ज्ञात्वा न पुनर्मोहः किं लब्ध्वा नापि याचना ॥ ३ ॥

देवदत्त उवाचेष्टं शृणु सौम्य मलामते ।

न गुह्यतरमस्त्यन्यदेतदन्तिममुच्यते ॥ ४ ॥

न तत्त्वं दूरमित्युक्तं न तत्त्वं हृदयाद्बहिः ।

स्वरूपे यत्प्रकाशितं तदेव परमं पदम् ॥ ५ ॥

वार्बेला न य नामैव न रूपं न य कल्पना ।

न शून्यं न य पूर्णं सा न द्वैतं न याद्वयम् ॥ ६ ॥

સર્વ ભૂત્વા ચ યા દેવી સર્વ ભૂત્વા ન કિઞ્ચન ।
 યસ્યાં વિશ્વં વિલીયેત સા પરા વાર્બેલા સ્મૃતા ॥ ૭ ॥
 અનાદિરાદિરૂપા સા અનન્તાન્તસ્વરૂપિણી ।
 અયોનિજા સ્વયમ્ભૂશ્ચ સ્વપ્રકાશા નિરામયા ॥ ૮ ॥
 સા માતા સા પિતા ચૈવ સા પુત્રઃ સા ચ બાન્ધવઃ ।
 સા દેવો દેવતા ચૈવ સા જીવઃ સ્થાવરં જગત્ ॥ ૯ ॥
 સૈવ વિદ્યાઽવિદ્યા ચૈવ સૂક્ષ્મા સૂક્ષ્મતરા પરા ।
 પુરુષઃ પ્રકૃતિશ્ચૈવ નપુંસકમથાપિ સા ॥ ૧૦ ॥
 જ્યોતિસ્તમશ્ચ સા દેવી શુભાશુભવિવર્જિતા ।
 ન્યાયાન્યાયસ્વરૂપા ચ બન્ધમોક્ષસ્વરૂપિણી ॥ ૧૧ ॥
 યઃ પશ્યતિ વિભેદેન સ પશ્યત્યત્પમેવ તામ્ ।
 યઃ સર્વત્ર સમં પશ્યેત્સ વાર્બેલાં પ્રપશ્યતિ ॥ ૧૨ ॥
 દેવે દૈત્યે ચ મર્ત્યે ચ તિર્યગ્યોનિષુ સર્વદા ।
 યસ્ય સંવિત્સમા નિત્યં સ તસ્યાઃ પદમાપ્નુયાત્ ॥ ૧૩ ॥
 ન પૂજા કેવલં પુષ્પૈર્ન ધ્યાનં કેવલં મનઃ ।
 જીવનસ્ય સમગ્રસ્ય સમર્પણમુપાસનમ્ ॥ ૧૪ ॥
 સત્યં યસ્ય પરં દીપઃ પ્રેમ યસ્ય વિભાવસુઃ ।
 કરુણા યસ્ય નૈવેદ્યં સમતા યસ્ય ચન્દનમ્ ॥ ૧૫ ॥
 ક્ષમાં માત્સ્યં સમાલમ્બ્ય વિવેકં ભૂષણં તથા ।
 સ્વાર્થત્યાગં બલિં કૃત્વા સ દેવીમુપસેવતે ॥ ૧૬ ॥
 ન સિદ્ધિં કામયેદ્ભક્તો ન લોકાન્ મોહયેત્કવચિત્ ।
 ન સ્વાત્માનં વિશિષ્ટે વા મન્યતે સાધકઃ સુધીઃ ॥ ૧૭ ॥
 યઃ પરસ્ય હિતે નિત્યં સ્વહિતં વિસ્મરેત્સુધીઃ ।
 ન વિસ્મરેત્સ્વધર્મં ચ સ વાર્બેલાપ્રિયઃ સ્મૃતઃ ॥ ૧૮ ॥
 ગુરું સત્યેન સંસેવેત્સત્યં ન પરિહાપયેત્ ।
 ગુરોર્વચનમપિ જ્ઞાત્વા વિવેકં ન પરિત્યજેત્ ॥ ૧૯ ॥
 જ્ઞાનં વિનયસંયુક્તં શક્તિ કરુણયાઽન્વિતામ્ ।

सिद्धिं स्वभावशुद्धिं च मन्यते साधकः सदा ॥ २० ॥

न स्त्री न पुरुषो नासौ नपुंसकविभेदभाङ् ।

स्वरूपे यस्य विश्रान्तिः स वार्बेलां प्रपद्यते ॥ २१ ॥

यत्र श्वासोऽपि पूज्यः स्याद्यत्र कर्मार्थनं भवेत् ।

यत्र निद्रापि विश्रान्तिः सा देवी तत्र संस्थिता ॥ २२ ॥

जाग्रतः स्वपतः सुषो गच्छतो वा स्थितस्य वा ।

यत्र संवित्सदा पूर्णा तत्र मोक्षो न विद्यते ॥ २३ ॥

न मोक्षस्याभिलाषोऽस्ति न बन्धस्यापि चिन्तनम् ।

स्वभावे विश्रमेद्यस्तु स मुक्त इति निश्चयः ॥ २४ ॥

यत्र ज्ञाता य ज्ञानं य ज्ञेयं यैव विलीयते ।

तत्र वार्बेलसाम्राज्यं न बाह्ये नान्तरे स्थितम् ॥ २५ ॥

न देशो न य कालोऽस्य न पन्था न य साधनम् ।

स्वसंवित्प्रकाशोऽयं परमः सम्पृद्यते ॥ २६ ॥

सर्वविद्यासु या विद्या सर्वमन्त्रेषु या स्मृता ।

सर्वतन्त्रेषु या गुह्या सा परा वार्बेला मता ॥ २७ ॥

नादबिन्द्वोर्विलासेन यस्याः विश्वं प्रवर्तते ।

यस्यां बिन्दुरपि शान्तः सा मलाबिन्दुरुच्यते ॥ २८ ॥

परायां या निराकारा अपरायां बहुप्रभा ।

परापरायां या देवी सा त्रिधैकैव कीर्तिता ॥ २९ ॥

न भेदस्तत्त्वतोऽस्त्यस्या रूपभेदोऽपि कल्पितः ।

भक्तानां भावसिद्ध्यर्थं त्रिधा देवी प्रकाशते ॥ ३० ॥

यन्त्रे बिन्दुरूपेण बृहये संविद्यात्मिका ।

विश्वे विश्वात्मरूपेण सा नित्यं सम्प्रकाशते ॥ ३१ ॥

यस्यां सर्वाणि नामानि यत्र सर्वाः प्रवृत्तयः ।

यस्यां सर्वाणि रूपाणि सा नामा रूपवर्जिता ॥ ३२ ॥

न तस्याः पारमाप्नोति कालो लोकाश्च सर्वशः ।

यत्पारं नोपलभ्येत तदनुत्तरमुच्यते ॥ ३३ ॥

અનુત્તરાત્પરં નાસ્તિ ન તસ્યોત્તરમિષ્યતે ।
 યત્ર પ્રશ્નો વિલીયેત તદનુત્તરમુચ્યતે ॥ ૩૪ ॥
 અતઃ પરં ન વક્તવ્યં ન ચ જ્ઞેયં વિચારતઃ ।
 સ્વહૃદ્બુદ્ધ્યાં વિશ્રમ્ય મૌનમેવ પરં વચઃ ॥ ૩૫ ॥
 શ્રુતકેતુરુવાચેદં નષ્ટો મે સંશયઃ પ્રભો ।
 ન તુ જ્ઞાનસ્ય પૂર્ણત્વં વિના તવ પ્રસાદતઃ ॥ ૩૬ ॥
 કિં કરોમિ કથં તિષ્ઠે કિં વદામિ કિમાચરે ।
 એકં વાક્યં પરં દેહિ યદન્તે ધારયે હૃદિ ॥ ૩૭ ॥
 દેવદત્ત ઉવાચેદં હૃદિ ધારય સુપ્રત ।
 ન કિઞ્ચિદત્ર ત્યાજ્યં તે ન કિઞ્ચિદત્ર ગ્રાહ્યમ્ ॥ ૩૮ ॥
 યદ્ભવત્યન્તરે તત્ત્વં તદેવ સમવેક્ષય ।
 યત્ર સત્યં ચ પ્રેમ ચ તત્ર વાર્બેલા સ્મૃતા ॥ ૩૯ ॥
 પરદુઃખે દયાં કુર્યાદાત્મદુઃખે સમાં ધૃતિમ્ ।
 પરહર્ષે પ્રમોદેત્સ્વહર્ષે ન ચ ગર્વયેત્ ॥ ૪૦ ॥
 સર્વેષાં જીવનં પશ્યેત્સર્વેષાં ચેતનાં તથા ।
 ન કઞ્ચિદવમાનેત ન કઞ્ચિદતિગૌરવેત્ ॥ ૪૧ ॥
 વિદ્યાં સેવેત વિનયેન શક્તિં રક્ષેત્સમાહિતઃ ।
 સિદ્ધિં ગુપ્તાં પરિત્યજ્ય સત્યં નિત્યં સમાશ્રયેત્ ॥ ૪૨ ॥
 ગુરૌ ભક્તિં સમાસ્થાય સ્વબુદ્ધિં ન વિસર્જયેત્ ।
 પ્રેમણા લોકં સમાશ્રિત્ય વિવેકં ન પરિત્યજેત્ ॥ ૪૩ ॥
 યત્ર દ્વેષઃ ક્ષયં યાતિ યત્ર લોભો વિલીયતે ।
 યત્ર મોહઃ પ્રશામ્યેત તત્ર દેવી પ્રકાશતે ॥ ૪૪ ॥
 યત્ર સ્વાર્થો ન તિષ્ઠેત યત્ર ભેદો ન વર્ધતે ।
 યત્ર સંવિત્સમા નિત્યં તત્ર સા પરમેશ્વરી ॥ ૪૫ ॥
 એષા તે પરમા વિદ્યા એષા તે પરમા ગતિઃ ।
 એષા તે પરમોપાસ્થા એષા તે હૃદિ સંસ્થિતા ॥ ૪૬ ॥
 નૈતાં ત્યજેત્સ્મૃતિં કૃત્વા ન વિસ્મરેત્સમાહિતઃ ।
 જીવનસ્ય પ્રવાહેડપિ તાં સંવિદમુપાશ્રયેત્ ॥ ૪૭ ॥

યઃ પઠેદિદમન્ત્યં તુ શ્રદ્ધયા નિર્મલાશયઃ ।
 સ તન્ત્રસ્ય ફલં સર્વં હૃદયસ્થં સમશ્રુતે ॥ ૪૮ ॥
 ન કેવલં પઠેદતન્ત્ર કેવલં શૃણુયાદપિ ।
 યથોક્તં જીવનં કુર્યાત્સ તન્ત્રાર્થં સમશ્રુતે ॥ ૪૯ ॥
 નાસ્ય પુણ્યં પૃથક્ પ્રોક્તં ન સિદ્ધિઃ પૃથગીરિતા ।
 સ્વભાવસ્ય વિશુદ્ધિઃ સ્થાત્સૈવ તસ્ય પરં ફલમ્ ॥ ૫૦ ॥
 પ્રેમ સત્યં તથા સંવિદેતત્રયમખણ્ડિતમ્ ।
 યસ્ય જીવનમયં ભૂયાત્સ વાર્બેલાં પ્રપદ્યતે ॥ ૫૧ ॥
 સર્વભૂતેષુ યા દેવી સર્વભૂતેભ્ય ઉત્તરા ।
 હૃદિ યસ્ય સદા ભાતિ સ મુક્તો નાત્ર સંશયઃ ॥ ૫૨ ॥
 ન જન્મના ન મરણેન ન દેહેન ન કર્મણા ।
 સ્વસંવિદેવ નિત્યત્વં વાર્બેલાયાઃ પરં પદમ્ ॥ ૫૩ ॥
 ઇત્યુક્ત્વા દેવદત્તસ્તુ તૂષર્ણી ભાવેન સંસ્થિતઃ ।
 શ્રુતકેતુરપિ ધ્યાનસ્થઃ સ્વહૃદિ તામદર્શયત્ ॥ ૫૪ ॥
 ન શબ્દો ન ચ સંવાદો ન પ્રશ્નો ન ચ નિર્ણયઃ ।
 ક્ષણમાત્રે તયોસ્તત્ર કેવલં સંવિદાસિતમ્ ॥ ૫૫ ॥
 તતઃ સ કાલઃ સમ્પૂર્ણો ન કાલસ્યાવશેષિતઃ ।
 તન્ત્રસ્યાપિ સમાપ્તિઃ સ્થાત્ર તત્ત્વસ્ય કદાચન ॥ ૫૬ ॥
 યત્ર તન્ત્રં વિલીયેત યત્ર શાસ્ત્રં ન વિદ્યતે ।
 યત્ર જ્ઞાતા વિલીયેત તત્ર વાર્બેલા કેવલમ્ ॥ ૫૭ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રસ્ય અન્તર્યાગખણ્ડે એકોનવિંશઃ પટલઃ ।
 ઇતિ વાર્બેલપરમતત્ત્વસારનિરૂપણં સમ્પૂર્ણમ્ ॥
 ઇતિ વાર્બેલતન્ત્રં સમાપ્તમ્ ॥

The name of Goddess વાર્બેલા / બાર્બેલા is not a standard Sanskrit word found in the Monier-Williams dictionary. The bArbelA / vArbelA may be a local modification of vAravelA.

Some parts of the text seem to have ideas or influences that are closer to Western thought, while other parts use things from our tantric traditions, such as yantra and similar concepts. I am not an expert on its exact origin, so I would not want to claim that it is a translation of any particular Western philosophy.

I came across this text while I was learning Sanskrit and exploring different texts. I typed and worked on the text myself, but I cannot say with certainty that the original material has a known historical source. So it is better to treat it as a text I found and worked with, rather than as a verified ancient tantra. But I cannot call it fake either because Tantric Patal, explanations etc. have been followed in it like other tantras.

The देवदत्त and श्रुतकेतु are the main characters through whom the ideas and discussions are presented.

There is a concept of Barbelo in Gnostics Christianity. Gnostic concepts do seem to align with this Tantra. Maybe this belongs to the Shabar Tantra tradition, because many Shabar Tantras contain Islamic elements, characters like Muhammad, Other entities as well, and some are written in Sanskrit, while others are written in Awadhi or other local languages. So it may belong to Shabari Tradition, but is a speculation.

That said, I don't want to make a strong claim that it's a genuine or canonical Tantra. I can't guarantee that at this stage as my research is ongoing. It doesn't seem to fit neatly into the standard Shaiva, Shakta, or Vaishnava Pancharatra traditions.

There are, however, many local and lesser-known Tantric texts that aren't published or properly catalogued. I've come across quite a few such local texts myself. So it's possible that this could belong to some local or obscure tradition, but we'd need more evidence before saying that for sure.

Just to give you a better idea of what I understood from reading and working through the Barbela Tantra, I see it mainly as a spiritual dialogue rather than simply a ritual tantra.

The text takes place in a quiet mountain forest, where two seekers, Shrutaketu and Devadatta, discuss questions about the origin of the universe, existence, consciousness, and the ultimate truth. Shrutaketu asks the questions, and Devadatta gradually explains the mystery of Barbela and the spiritual path connected with her.

As I understand it, Barbela is presented as the supreme and all pervading reality. She is not described simply as male or female, but as the source of both. Before creation, there is described to be darkness, and Barbela exists within and beyond that darkness, containing both light and shadow, creation and dissolution, truth and what appears to be untruth.

The idea is that everything comes from this one reality and ultimately returns to it. Gods, humans, animals, nature, and the whole cosmos are understood as coming from the same divine source.

There are also some ideas in the text that reminded me of Christian and Western philosophical concepts. For example, God is discussed through a threefold understanding of the transcendent Father, the loving Son associated with wisdom and compassion, and the all pervading Spirit or Soul. But the text does not really treat them as three completely separate gods. They are understood as different expressions of one divine light, which ultimately dissolves into the supreme state of Barbela.

There is also a connection with the idea of divine wisdom, which the text associates with name Suvijna .

For understanding Barbela herself, the tantra describes three main aspects.

Para is the highest and formless state. It is pure awareness beyond name, colour, shape, and ordinary concepts.

Apara is the universal form, where the entire cosmos itself is understood as the living body of the Divine Mother.

Parapara is the middle or connecting form between the completely formless reality and the world of forms. She is described as a beautiful four armed goddess seated on a lotus. Her seat is connected with five cosmic powers, understood as will, knowledge, action, concealment, and grace.

The text uses the Para, Apara and Parapara concepts, which are found in higher Tantric traditions. It also has Sandhya Vidhi, Gayatri for the deity, Kavacha/armour-like hymns, Mantroddhara of the mantra, etc. The names used there, like Brahmabija (Bram), Mayabija/Lajjabija (Hrim), and her Trayakshari mantra, also look like Tantric and mystical constructions.

Her four hands also have symbolic meanings. The noose represents divine love and the power that draws the seeker towards the Divine. The goad represents discernment and clear understanding. The flowers represent gentleness and peace, while the sugarcane bow and flower arrows represent the power to guide and control the mind and its thoughts.

Another thing I found interesting is how strongly the text focuses on the relationship between teacher and student. A teacher is not considered worthy simply because of caste, age, position, or wealth. The important qualities are truthfulness, compassion, humility, calmness, and freedom from greed.

At the same time, the student is not supposed to become blindly dependent on the teacher. The student should have a real thirst for truth and should use their own understanding and reasoning. So there is respect for the guru, but also an emphasis on personal wisdom.

The idea of initiation is also presented in a slightly different way. It is not treated merely as receiving some secret syllables written on paper. It is described more as an awakening or transmission of understanding, which may happen through sight, touch, intention, or spoken truth.

The daily practice revolves around the three important transitions of the day, dawn, midday, and dusk. The practitioner purifies the body and mind and prays for purity, peace, balance, and continuous awareness. The Barbela Gayatri is central to this practice, with the basic idea being a prayer for the supreme self luminous reality to guide the human intellect towards truth.

The tantra also gives importance to external worship, especially images and yantra. But the image is not treated as though a spirit is trapped inside it. Rather, it is seen as a doorway or support that helps the mind remember the Divine.

The yantra is explained symbolically as a journey from the outer boundaries towards the central point. The outer parts represent protection and peace, while the inner parts represent things such as time, moral qualities, and the gradual removal of duality. Finally, everything reaches the central point, where consciousness is understood as completely undivided.

And perhaps the most important teaching, in my understanding, is about what true worship actually means.

At the highest level, even the distinction between the person meditating, the act of meditation, and the object of meditation disappears. What remains is described as a quiet, self luminous peace.

Encoded, proofread, and comments by Satya Ghosh satyaghost5789 at gmail.com

——
Varbela Tantram

pdf was typeset on September 2, 2026

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

